

A Hortobágyi pásztorok növényosztályozása, a vadon termő növények ismertsége és néven nevezettsége

Molnár Zsolt

Abstract

Folk taxonomy of herdsmen in the Hortobágy steppe: Detailed plant folk taxonomical research has not yet been done in Hungary. Between 2008 and 2011 plant knowledge of herdsmen living in the Hortobágy steppe was studied by semi-structured interviews, field visits, live herbarium and colour photographs. We were interested what wild plant species herdsmen know, and name, how they group and separate them. 5149 data from 78 herdsmen was collected (our methodological experiences are also discussed). Out of 288 investigated wild plant species herdsmen can name 243 (55 % of all „visible” species of the landscape) using at least 162 folk taxa. The more common a species is in the landscape the more often it is known and named, but surprisingly there are some species that are common and salient, and known, but not named (e.g. *Podospermum* and *Lythrum* spp.). Another unexpected result is, that 28 grass/sedge-like species are distinguished by herdsmen. Many *Amaranthus*, *Artemisia*, *Chenopodium*, *Consolida*, *Festuca*, *Medicago*, *Poa*, *Typha*, *Urtica*, *Xanthium* etc. species are distinguished at the scientific species level (22 % of folk taxa). In 17 % names comprise all species of a genus living in the landscape (e.g. *Achillea*, *Arctium*, *Bromus*, *Dipsacus*, *Hordeum*, *Lotus*, *Malva*, *Persicaria*, *Setaria*, *Vicia* etc). 54 % of folk taxa have only one „visible” species in the landscape, so we do not know in which former category they belong to. 4.4 % of folk taxa contain species from more than one genus (e.g. *Lactuca-Sonchus*, *Carduus-Cirsium-Onopordum*). Misnaming is not rare but not common (at least 3.4 %). They occur more often if the plant individual is unusually small or not fully developed. Plant knowledge seems to be eroded (e.g. even those species might be grouped together by a person that are otherwise separate folk taxa in the landscape). Compared to the survey made by B. TIKOS (1950, 1951) usage of names changed less than 10 % in the last 60 years.

Key words: erosion of traditional knowledge, methodology, misnaming, Pannonian salt steppe, folk plant taxonomy, wild plant species

Kulcsszavak: hagyományos tudás eróziója, módszertan, névtévesztés, Pannon szikes puszta, népi növényosztályozás, vadon termő növényfajok

1. Bevezetés

Hazánkban régi hagyománya van a népi növénynevek gyűjtésének és elemzésének (csak néhányat említve: TIKOS 1950, 1951, SZABÓ – PÉNTEK 1976, OLÁH 1987, GUB 1996, PÉNTEK – SZABÓ 1985, RAB 2001, GRYNÆUS – SZABÓ 2002, VÖRÖS 2008, RÁ CZ 2010). A népi növényosztályozásról, taxonómiáról (a nemzetközi irodalomban folk biological classifications) azonban csak szórványos megfigyelések és értékelések jelentek meg, elsősorban a fentebbi

munkákban. Kimondottan ilyen témájú értékelés magyar nyelvterületen nem készült. A népi növénytaxonómiák kutatásának széleskörű a nemzetközi irodalma, itt most csak BERLIN (1992) kitűnő könyvére utalunk. Sajnos európai példákat nem ismerünk.

Pedig a népi növényismeréshez alapvető, hogy ismerjük az egyes népi növénytaxonok pontos jelentését, lehatárolását (pl. az odatarozó fajokat vagy más szempontokat). A népi növényismerés nem rekonstruálható pusztán a népi növénynevek elemzése alapján, hiszen azok jelentése tájról-tájról változik, a sok ismert, de néven ritkán vagy egyáltalán nem nevezett faj pedig szinte mindig ki is marad ezen gyűjtésekből.

Cikkünkben a hortobágyi pásztorok növényosztályozását mutatjuk be. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a pásztorok mely növényfajokat ismerik, milyen neveket használnak rájuk (és mely fajoknak nincs neve ismeretségük ellenére), az egyes fajokat mely más fajokkal hasonlítják, rokonítják és különösen, hogy melyekkel tévesztik. Ezek alapján rekonstruáltuk a népi taxonokat és jelentésüket. A hortobágyi nevek és jelentésük gyűjtését Tikos Béla ohati erdőmérnök kezdte meg vélhetően az ÉNy-Hortobágyon (TIKOS 1950, 1951).

A népi növényosztályozás rekonstrukciója több ok miatt is nehéz feladat: (1) véleményeket kellett értelmeznünk (mire is gondolt azzal az illető, amit mondott); (2) gyakran korábban sohasem verbalizált tudásra kérdeztünk rá (azaz először miattunk gyűjtötte össze és általánosította az adott faj/kérdés kapcsán tapasztalatait, gondolatait); (3) egyes fajok ritkasága, fenológija, ill. egyes pásztorok egészségi állapota miatt nem lehetett minden esetben a valóságban (a tájban, terepen) gyűjteni az adatokat (hanem képről, szedett növényről vagy csak elmondás alapján); (4) észre kellett venni a névhasználat Hortobágyon belüli térbeli heterogenitását (ilyenkor az eltérő névhasználat nyilván nem tévesztés eredménye); (5) a népi osztályozás eleve kevésbé algoritmizált, mint a tudományos; és (6) minél hatékonyabban külön kellett választani a kis tudásból, felejtésből vagy tévesztésből adódó hibás adatokat. Emiatt a rekonstrukcióban számos bizonytalanság maradt, ami csak további részletes kutatásokkal csökkenthető, bár valószínűleg meg nem szüntethető.

2. Anyag és módszer

Kutatásainkat 2008-2011-ben végeztük, összesen 76 terepnap során. 288 hortobágyi, vadon termő növényfajról gyűjtöttünk adatot (összesen 5149 egyedi adat, amikor növényfajt tudtunk kapcsolni egy népi névhez vagy egy taxonról adott jellemzéshez). A Hortobágyot közvetlenül övező településeket jártuk be (Nádudvar, Balmazújváros, Tiszacsege, Nagyiván, Kunmadaras, Karcag, Püspökladány, valamint Hortobágy falu). Kócsújfaluban, Ohaton és Egyeken sajnos nem találtunk jó adatközlőt.

Az adatközlők (tanítómesterek) keresése az ún. hólabda módszerrel történt lehetőleg a település legelismertebb pásztorától kiindulva. Összesen 156 pásztort kerestünk fel, közülük 92-től gyűjtöttünk adatokat, 78-cal legalább 1.5 órányi interjút készítettünk, és 20-30 pásztossal 4-5-ször is készítettünk interjút. A pásztorok kora 32 és 86 év közötti, általában 55-75 év. Legtöbbjük azon a településen született, ahol azóta is pásztorkodik (kivéve a Hortobágy faluban élőket): Árvai Sándor (Lénárdaróc), Bajnok Imre és felesége Matild (Nagyiván), Balogh Béla és felesége Jolán (Nagyiván), Barta Sándor, édesanyja Mária és fia Sándor (Kunmadaras), Bartók József (Újszentmargita), Berczi Imre és fia Imre (Kunmadaras), Bérczi József (Karcag), Béres Márton (Püspökladány), Béresné Márki Piroska (Karcag), Botos Imre (Tiszacsege), Buglyó János (Balmazújváros), Cigla József (Hortobágy-Szásztelek), Czinege Rudolf (Nagyiván), Czinege József (Nagyiván), Csontos György (Nádudvar), Csontos György (Karcag), Danka Ferenc (Nádudvar), Erdei Zoltán (Kaba), Farkas Antal és felesége Erzsébet (Tiszacsege), Farkas Ferenc, felesége Mária és fia Mihály (Karcag), Garai János (Hortobágy-Máta), Garai Lajos (Hortobágy), Hegedűs István

(Püspökladány), Jakab László (Tiszacsege), Kádár Ferenc (Körösladány), Kalmár Sándor és felesége Eszter (Nádudvar), Kapusi Gábor (Balmazújváros), Kiss Ferenc (Nádudvar), Kovács Antal és felesége Magdolna (Nádudvar), Kovács Lajos (Nádudvar), Kordás János (Balmazújváros), Kordás József (Balmazújváros), Kovács József (Kunmadaras), Lajtos István és felesége Julianna (Nádudvar), Ludman László (Nádudvar), Lőrinczi József, felesége Piroska és fia István (Nagyiván), Magyar Mihály (Püspökladány), Máró Gábor (Hajdúnánás), Molnár Imre és felesége Ágnes (Nádudvar), Molnár Imre (Hortobágy), Molnár János és felesége Margit (Nádudvar), Molnár József (Nádudvar), Molnár Sándor (Nádudvar), Molnár Sándor (Balmazújváros), Nagy Dániel (Nagyiván), Nagy Ferenc (Nádudvar), Nagy Gábor (Püspökladány), Nagy Imre (Hortobágy-Máta), Nagy István (Püspökladány), Nagy János és felesége Piroska (Nádudvar), Nánási Lajos és felesége Róza (Tiszacsege), Németi János (Balmazújváros), Németi Mihály (Balmazújváros), Oláh István (Hajdúböszörmény), Pásztor Ferenc (Kunmadaras), Pósalaki László (Nádudvar), Sáfián László (Hajdúsámson), Sári Máté (Karcag), Sárközi Lajos és felesége Terézia (Nádudvar), Szabó Gábor (Hortobágy), Szalai Imre és felesége Erzsébet (Kunmadaras), Szalmási Sándor (Kunmadaras), Szarvas Ferenc (Balmazújváros), Székely János és felesége Piroska (Tiszacsege), Szilvási János (Balmazújváros), Szopkóné Márki Mária (Karcag), Szőnyi Imre (Nádudvar), Tasi Gábor (Nádudvar), Tokaji Kiss József és unokája Kis József (Balmazújváros), Tornyai Ferenc és felesége Mária (Balmazújváros), Tóth Gyula és felesége Mária (Hajdúszoboszló), Tóth József (Hortobágy-Máta), Varga Sándor és neje Ilona (Nádudvar).

Félig-struktúrált interjúkat készítettünk a pásztorok szokásairól, a tájról és növényzetéről, valamint először a szabad listázás módszerével (free-listing), majd utána kérdőív alapján kérdeztük a vadon élő növényfajok neveit, termőhelyi igényeit, egyéb fontos tulajdonságaikat (a beszélgetések általában 1.5-2.5 óráig tartottak). A terepi bejárások során igyekeztünk minél több faj ismertségét és nevét megtudni. Igyekeztünk minél több esetben résztvevő megfigyelést végezni (pl. együtt legeltetni). Voltak fajok, amelyekkel terepen túl ritkán találkoztunk, ezért kevés adatot tudtunk gyűjteni. E fajok élő példányaikat összegyűjtve mentünk el az egyes pásztorokhoz, így kérdezve rá nevükre és egyéb tulajdonságaikra. Egyes tavaszi és gyorsan hervadó fajokat (vagy azokról, amelyekből nem sikerült élő példányt begyűjteni), nagy méretű (A4), jól értelmezhető, színes fényképről kérdeztünk (akár több fényképről is). A többféle adatgyűjtés ugyan nehezíti a kvantifikált kiértékelést, ugyanakkor többféle szempontból közelít, ezért összetettebb és részletgazdagabb taxonómiai rekonstrukciót eredményez. A szobai gyűjtésnek pl. hátránya a kevésbé megbízható azonosítás (fajokra és élőhelyekre is vonatkozik ez – bár mindig igyekeztünk kereszkérdésekkel ellenőrizni a nevet, információt), előnye viszont, hogy több új név kerül elő, de ennél is fontosabb, hogy megismerhetők a tudás absztraháltabb szintjei is, illetve olyan emberekkel is beszélhetünk, akikkel terepre már nem lehet kimenni. A szobai gyűjtések során egyben kiválasztottuk azon pásztorokat, akikkel a legjobb lenne terepi adatgyűjtést is folytatni. Terepre egyszerre lehetőleg egy emberrel mentünk (bár a 2-5 fős terepezésnek is vannak előnyei, hiszen érdekes viták alakulhatnak ki). A tájat járva az elénk kerülő növényeket kérdeztük. Egy-egy faj többször, több évszakban, lehetőleg különböző állapotban is kérdeztünk (fiatal egyed, virágzó, terméses, kóró). Összesen 135 alkalommal végeztünk gyűjtést (ebből 72 szobai, 29 terepi gyűjtés, 21 esetben képről és 13 esetben élő növényről kérdeztük a fajokat).

Igyekeztünk minél pontosabban megállapítani, hogy az adott növényt milyen mértékben ismeri az illető: (1) láthatóan biztosan felismeri, néven is nevezi, (2) a növényt láthatóan ismeri, de nevét nem tudja, esetleg sohasem tudta, ugyanakkor a növény éppen nem látható tulajdonságait is biztosan jellemzi (pl. milyen virága lesz, milyen helyeken szeret még nőni, mióta fordul elő e tájban) (az adatlapon INN = Ismeri, de Nincs Neve); (3) a növény nem ismeretlen számára, de vélhetően korábban nem figyelte meg alaposabban (ezeket tekintettük bizonytalan adatnak; az adatlapon B = Bizonytalan, a cikkben ? jelzi); (4) a növényt láthatóan nem ismeri az illető

(adatlapon: NI = Nem Ismeri). Külön gondot fordítottunk a tévesztések kiszűrésére. A tévesztések eredhetnek (1) véletlen elnézésből (pl. üröm és cickafark apró levele), (2) felejtésből (rossz név jut eszébe), (3) indiszponált állapotból (másra figyelt, más fajra gondolt hirtelen, fáradt volt), (4) külön eset a hirtelenjében kitalált, rögtönzött név (tévednénk, ha ezt népi névnek tartanánk); (5) nyilván nem tekintettük tévesztésnek, ha adott fajokat a pásztorok jellemzően egy népi taxonba vonnak (pl. *Sonchus* spp. és *Lactuca serriola*). A tévesztés felismerésében a pásztor viselkedése (magabiztossága), korábbi adatai, a növényvel kapcsolatosan közölt adatok, a kereszkérdésekre adott válaszok és a már gyűjtött nevekkel való összevetés segített. Minden tévesztésnyús esetben jelet tettünk a jegyzetünkre (T), és a későbbiekben igyekeztünk újra rákérdezni az adott fajra, névre. Rejtve is maradhatott tévesztés, különösen akkor, amikor nagyon határozottan hangzik el a név (pl. hogy: *sás!*), a növény tulajdonságai általánosak (*ez is laposas helyen*), ilyenkor nem tudtuk eldönteni, hogy a név tévesztés-e. Ezeket az adatokat inkább kihagytuk az elemzésből.

A szobai interjúkat diktafonnal rögzítettük (kb. 120 óra). Sajnos a teljes anyag legépelésére egyelőre nem volt módunk, ezért az interjúzás során készített rövid, de pontosságra törekvő lejegyzéseinket használtuk (a tájnyelvet csak a legfeltűnőbb esetekben dokumentáltuk, ez sajnos nem lehetett a célunk).

A lejegyzett adatokat táblázatban rendszereztük (adatgyűjtési alkalmanként). Később az adatokat pásztoronként, illetve növényfajoként is összegeztük. Cikkünkben a népi taxonokat önállóságuk szerint csoportosítottuk. Minden népi taxonnak igyekeztünk nevet adni, amit a leggyakoribb egy vagy néhány hortobágyi népi nevéből képeztünk. Népi névnek tekintettünk minden, a hortobágyi pásztoroktól hallott növénynevet.

Az egyes növényfajok pásztorok általi összevonása, rokonítása és tévesztése alapján növénytaxonómiai ábrákat szerkesztettünk BERLIN (1992) munkája alapján.

Az ismertség jelen cikkben azt jelenti, hogy az adott faj esetében a megkérdezett pásztorok hány százaléka ismerte kellő bizonyossággal a fajt, a megnevezettség pedig, hogy hány százalékuk tudott nevet is mondani hozzá. Az egyes népi taxonok ismertségét és néven nevezettségét az alkotó fajok hortobágyi gyakoriságával is összevetettük. A fajok besorolását a hortobágyi flóraműre (SZUJKÓ 1981) alapoztuk, amit MOLNÁR ATTILA hortobágyi botanikus és a magunk szakértői tudásával egészítettünk ki. A gyakoriság skálája önkényes (1-től 13-ig; 1: nagyon ritka faj, egy-két lelőhelye van csak a Hortobágyon; 13: tömeges faj a Hortobágy minden részén), de igyekeztünk egy-egy osztályba hasonló gyakoriságú fajokat sorolni (a besorolás tartalmaz ugyan szubjektív elemeket, de elemzéseink lényegét ez talán nem érinti). Az 5-ösnél ritkább fajokat az elemzésből műtermék gyanúja miatt kihagytuk (zömmel kicsi mintaszámaink voltak).

A szövegben dőlt betű jelzi az idézeteket (kivéve az egyszerű népinév-felsorolásokat), az egyes emberek gondolatait ferde vonással (/) választottuk el. Az értelmezést segítő szavakat értelem szerűen nem dőlten szedtük és zárójelbe tettük. Az ismertség %-os értékei csak tájékoztató jellegűek. Ha két név közé = jelet tettünk, ez azt jelenti, hogy az illető a két név jelentését azonosnak tekinti.

A hortobágyi adatainkat egyrészt gyimesi eredményeinkkel vetettük össze (MOLNÁR – BABAI 2009), másrészt elkészítettük a magyar népi növénynevek jelenleg 16.000 tételből álló adatbázisát (MOLNÁR – B. PAPP 2010). Ebben az adatbázisban folyamatosan gyűjtjük a publikációkban hozzáférhető azon népi növényneveket, amelyek botanikailag is kellő pontossággal azonosítottak.

3. Eredmények

3.1 Egy tudományos fajra vagy közelrokon fajokra vonatkozó népi taxonok (néhány további lásd a következő fejezetekben)

Az alábbiakban azokat a népi taxonokat soroljuk fel, amelyek egy tudományos növényfajra (ritkábban egymással közelálló fajokra) vonatkoznak (az ismertségi és megnevezettségű százalékatokat, a faj hortobágyi gyakoriságát, ill. a gyűjtött adatok számát lásd az **1. függelékben**).

„selyemmályva” (*Abutilon theophrasti*): bár nemrég óta fordul elő a tájban, többen jól ismerik, néhányan néven is nevezik (egyetlen neve: selyemmályva). Már majdnem önálló népi taxon.

„cickafarok, egérfarok” (*Achillea collina* és *setacea*): leggyakoribb neve a cickafarok (többször került elő az egérfarok, cickafark, ritka a cicafark(a), cicafarok, cicka(fü), egérfarok, egérfarok, citkányfarok, cickánfarok, cickánfü, citkánfarok, róka fark, ezerlevelű cickafark; ritkán: szára elszáradva pipaszürkáló). Szinte mindenki ismeri, terepen is jól felismeri, nevét is tudja. Ritkán tévesztik a virágja miatt a *Cardaria*-val (*kásafü*, *pulykakása*) és a levele miatt az ürömmel (*cickánfarok*, *bárányüröm*, *cickánfü* (mindhárom ugyanaz!), *bárány piszkosul eszi, mikor gyenge / ez is az üröm fajtája / az üröm kölyke*).

„tyúkszemvirág” (*Adonis aestivalis*): neve tyúkszem(virág). Sokan ismerik. Ha képről mutatjuk, a virág piros színe előhozza a pipacs gondolatát, de látják, mondják, hogy mégsem az.

„ecetfa” (*Ailanthus altissima*): Ecetfa. Bár új jövevény, általánosan ismertté vált (nem úgy, mint több Acer-faj). Majdnem mindenki ismeri, egy neve van. Nem hasonlítják más fához.

„vadhagyma, kígyóhagyma” (*Allium vineale* és *scorodoprasum*): létező népi taxon (vadhagyma, kígyóhagyma, ritkán vadfokhagyma, fokhagyma, kígyóvirág?, hagyma). Sokan ismerték, bár kevés adatunk van.

„parlagfü” (*Ambrosia artemisiifolia*): neve: parlagfü. Majdnem mindenki ismeri a nevet, de a növényt is felismeri (még fonnyadva is). A pallagfü név inkább jelzős és termőhelyet jelez, nem ezt a fajt.

„...akác” (*Amorpha fruticosa*): napjainkban terjedő, feltűnő faj, kialakuló népi taxon (nevei: csikólabfa, japánakác, gyalogakác, vadakác, zsidóakác). Legtöbben ismerik, mint növény, de nem biztos néven. Többen más idegenhonos fásszárúval tévesztik, illetve annak a neve jön elő láttára (*japánakác, van fa is belőle / licium / a tamariska a japánakác?*).

„keserűlapu” (*Arctium lappa* és *tomentosum*): leggyakoribb neve a keserűlapu, ritkábban lapulevél, lapu, ritkán bojtortján, lapufü. Mindenki ismeri, nevét is tudják, terepen is biztosan felismerik, más fajhoz nem kapcsolják.

„farkasalma” (*Aristolochia clematitis*): egyetlen neve a farkasalma. Mindenki ismeri, nevét is tudják, terepen is biztosan felismerik, más fajhoz nem kapcsolják.

„nyírfa” (*Betula pendula*): egyetlen neve a nyírfa. Jól ismerik, pedig errefelé ritka, és csak ültetve fordul elő.

„farkasfog” (*Bidens tripartita*): egyetlen neve a farkasfog. Sokan ismerhetik, de kevés adatunk van. Termését is jól ismerik.

„szíki barka” (*Camphorosma annua*): majdnem minden pásztor ismeri, de nevét kevesen tudják (több nevet gyűjtöttünk, de mind ritka, a szíki barkán és a bárányparéjon kívüliek jelzős szerkezetek is lehetnek: bárányparéj, szíki paréj, futó piros porcsin, piros porcsin, pirosporcsin, szíkbarká, szíki barka, szíkiparéj, *valami barka*, veresporcsin, szíki bojtortján). Többen bosszankodnak is, hogy nem tudják a nevet (*annyira ismerem, sok van kint a legelőn, főleg így ősszel / ismerem! / ismerem nagyon jól! / ismerem, nevit nem tudom, ősszel szítmáskál / nem tudom, ismerem, valami porcsinféle / tudom én! / tudom! / tudtam, (olyan) mint a porcsin / van neve!*). Sokan

bizonytalanok (bárányparéz, vagy nem ez az..., én nem tudom a nevét / bárányürömhöz tartozik / ez is paréz, sziki paréz / futóparéz? / fut, olyan porcsinféle, mint a jegecske / üröm töve). Van, aki téveszti a porcsinnal (*Polygonum aviculare*).

„kanálfű, pásztortáska” (*Capsella bursa-pastoris*): majdnem mindenki ismeri, nevét is tudják. Több gyakoribb neve is van: kanálfű (a Déli-Hortobágyon Kunmadarastól-Nádudvarig), kanálkó (Balmazújvároson), pásztortáska (sokfelé), ritkábban kásafű, csörgőfű, ritkán rence, táskafű, disznótáska. Terepen is biztosan felismerik, más fajhoz nem kapcsolják. Néhányan bizonytalanabbak, hogy egy vagy több változata van (a csörgőfű a kanálfűhöz hasonló / pásztortáska-hasonmás!).

„kásafű” (*Cardaria draba*): majdnem mindenki ismeri, nevét is tudják (leggyakoribb neve a kásafű, néhányszor pulykakása, gólyafű, ritkán szappanfű, gólyahír, kásaparéz). Néhányan bizonytalanok (elfelejtettük / tudlak, de mégse tudlak, majdnem tudom). Terepen is jól felismerik, pl. 10 cm-es virágtalán példányáról is. Kisebb tudásúknál ritkán kapcsolódik a cickafarkhoz (*Achillea*), kanálfűhöz (*Capsella*) és a vadszíkűhöz (*Tripleurospermum*).

„hínár” (*Ceratophyllum* és *Myriophyllum*-fajok): Pontosan nehéz meghatározni, hogy mely faj(ok)ra használják a hínár nevet, terepi adatunk sajnos kevés van. Leginkább a *Ceratophyllum*-ra (és *Myriophyllum*-ra) vonatkozhat, hiszen ezek a leggyakoribbak a Hortobágyon, és a többi vízi fajnak van külön neve (békalencse, sulyom, tavirózsa, békanyál - utóbbi alga).

„kattankóró, katlankóró” (*Cichorium intybus*): majdnem mindenki ismeri, csak a kis tudásúak nem. Néven is nevezik (leginkább kattankóró vagy katlankóró néven, ritkán katánkóró, katlanfű). A kóróját ritkán tévesztik az ökörfarkkóróval (talán a mérete, kóróssága miatt).

„aszott, gurdiny” (*Cirsium arvense*): mindenki ismeri, szinte mindig terepen is felismerik, és nevet is kap. Leggyakoribb neve az aszott, szintén gyakori a gurdiny, ritkán: acat, aszat, aszatt, aszotkta (főleg Kunmadarason), aszott tövis, gurdinytövisk. Önálló taxon, más fajokkal nem vonják össze.

„bürök” (*Conium maculatum*): nagyon biztosan felismerik, egy neve van: bürök.

„som” (*Cornus mas*): mindenki ismeri a *somfát* (botként fajra is felismerik kettős bütykeiről), de az kérdés, hogy hányan ismerik fel a hegyekben, eredeti élőhelyén. Van, aki igen, hiszen vágta is, mások nem (*nem ismerem* (fel)).

„veresgyűrű” (*Cornus sanguinea*): ritka faj, kevesen ismerik (a Tisza-mentén jobban) (neve: veresgyűrű).

„galagonya” (*Crataegus monogyna*): többen ismerik, bár ritka. Leggyakoribb neve a galagonya, ritkán vadbogyófa, határöreresznye. Ismertségére hatással van nevének ismertsége (*izzik a galagonya*), és más tájak bejárása (pl. katonaként a Kiskunságban). Egy ember vadrózsának téveszti, többen bizonytalanok (*nem kutyaszőlő... / lényegibe fa, gyógynövény*).

„aranka” (*Cuscuta* spp.): mindenki ismeri, mindig aranka a neve.

nincs gyakori neve (*Dipsacus* spp.): sokan ismerik magát a növényt, de csak az emberek fele nevezi meg (*hogya ne ismerném, van neve..., az esővizet felfogja*). Csak ritka neveit gyűjtöttük: leggyakoribb neve a számarkóró, olykor egyszerűen számartövisk, ritkább nevei: számarkenyér, bogács, díszitövisk, gólyafű, gólyatövis, kecskerágókóró, macskatövisk, ökörfarkkóró, róka farkok?, vaddohányvirág. Bizonytalan esetben *számartövisk, mer' szúrós / valamilyen tövisk*.

„olajfa” (*Elaeagnus angustifolia*): majdnem mindenki ismeri, neve is van (uralkodó neve az olajfa, ritkán olajbogyó, olajbogyófa/bokor/cserje). Terepen is biztosan felismerik. Olykor furcsa tévesztésként rámondják azt is, hogy tamariska, tamaricska.

„kannamosó” (*Equisetum arvense*): kevés adatunk alapján, ahol előfordul (Ny-Hortobágyon), elég jól ismert növény lehet, neve leginkább kannamosó(fű) (egyszer kopaszfű).

„csenkesz” (*Festuca arundinacea* és *pratensis*): a csenkesz nevet sokan ismerik, erre a fajpárra, mint vetett füre, és ritkán más, magas termetű vetett füvekre használják. Önálló népi taxon, bár útszélen kivadulva nemigen ismerik még fel.

„**tályogyökér**” (*Filipendula vulgaris*): névről többen is ismerik, de csak ketten tudják hortobágyi fajjal beazonosítani (mindketten a *Filipendula vulgaris*-szal). A tályogyökéret a terepen mások nem ismerik, de a gyökerét többen régen használták. Ők tévesztik az élőhelyét is (*vizes részen / Hortobágy szélén*). Egykor önálló népi taxon lehetett.

„**szamóca, földieper**” (*Fragaria viridis*): jól ismerik, nevét is tudják (szamóca vagy földieper, ritkán vadszamóca, vadföldieper, vadmalna).

„**kőris**” (*Fraxinus angustifolia* és *pennsylvanica*): legtöbb embernek a *kőris* egy taxon. Van azonban, aki többfélét különít el: *vereskőris és amerikai kőris - haja ződ és fehér kőris / vöröskőris és fehérkőris / amerikai kőris - ződ hajú, fehér kőris - csüngős a magja, haja szürkés / veres kőris féhéret könnyezik, ha megvágják, a fehér nem*. Felmerült azonban az is, hogy a veres kőris egyik esetben lehet az *Acer pseudoplatanus* vereseslombú változata is.

„**ragadós galaj**” (*Galium aparine*): majdnem mindenki ismeri, mint növényt, hortobágyi neve nincs. Kétszer a tudományos nevét gyűjtöttük (olyan emberektől, akik az átlagosnál több magyar tudományos nevet ismernek), háromszor vélhetően fantázianevet (fényesfű, ragacs, ill. ragacsosfű). Két vélhetően tévesztett neve is ragadósságára utal: farkasfog, bundaszőr. Van, aki egykor tudta a nevit, de most nem.

„**mézvirág, tejoltó**” (*Galium verum*): elég sokan ismerik, terepen is jól felismerik. Néven azonban ritkán nevezik (mézvirág (kétszer), egyszér: borvirág, mézelővirág, tejótó, tejoltó, tejoltófű). Négyen a kutyatejjel tévesztik (*kutyatej lehet elszáradva*), ketten a tályogyökérral.

„**koronaakác**” (*Gleditsia triacanthos*): mindenki ismeri, nevét is tudják (leggyakoribb neve a koronaakác, ritkán koronaakác, szentjánosfa, szentjánoskenyér, jankófa, zsidóakác, zsidófa). Terepen is biztosan felismerik, más fajhoz nem kapcsolják.

„**ördögódalborda**” (*Glycyrrhiza echinata*): többen ismerik ezt a fajt, legtöbben néven is nevezik (édesgyökér vagy ördögódalborda(gyökér)). Van, aki megkülönbözteti a vad és a kerti fajt (*az édesgyökér csak a faluban van, ez ördögódalbordagyökér*).

„**dinnyefű**” (*Hibiscus trionum*): mindenki ismeri, nevét is tudják (leggyakrabban dinnyefű, ritkábban vaddinnye, ritkán vadgörögdinnye). Terepen is biztosan felismerik, más fajhoz nem kapcsolják.

„**cigánybúza, mancsa**” (*Hordeum murinum* és *hystrix*): mindenki biztosan ismeri, nevét is tudja (cigánybúza, Nádudvaron mancsa, ritka neve a geciarpa, egérárpa). Terepen is felismerik, akár virágzat nélküli tavaszi fücsomóját is.

nincs gyakori neve (*Inula britannica*): elég sokan ismerik, de nevét alig tudják, csak ritka, bizonytalan neveket gyűjtöttünk (*a növényt ismerem, a nevit nem tudom*). Bizonytalan válaszok: *nem sárgaliliom / nem székfű / olyan, mint a vadszékfű*.

„**vízililiom**” (*Iris pseudacorus*): legtöbben ismerik, nevét is tudják (uralkodó neve a vízililiom, ritka nevei: gyékény(sic), sárgaliliom, sásliliom, sás, sásvirág, kikircs). Terepen is felismerik, bár itt olykor előkerül, hogy a levele sás. Több változata van: *sárga és lila színű* (utóbbi a *Butomus*!), ill. a *sárga és a házi*.

„**dongófü**” (*Knautia arvensis*): kevés adatunk van. Neve dongófü, de nem tudjuk, hogy e név alatt mely fajokat értik a *Knautia*-n kívül.

„**csorbóka**” (*Lactuca serriola* és *Sonchus spp.*): mindenki ismeri, nevét is tudja (mindig csorbóka), terepen is biztosan felismeri. Látják, hogy kétféle van, de mégis ugyanaz a neve (talán mert mindkettő magas, sárgavirágú, tejes, jó zöldtakarmány, zavart helyeken gyakori, könnyen gyűjthető), jelzős megkülönböztetést nem találtunk. Egyesek egynek látják a két fajt. Ritkán a *Taraxacum* a csorbóka (vö. tejes az is).

„**fődimogyoró, mogyorófü**” (*Lathyrus tuberosus*): mindenki ismeri, nevét is tudják (fődimogyoró vagy mogyorófü, ritkán babó, mogyoró, mogyoróvirág, vadbökköny). Terepen virágosan biztosan, levelesen is elég jól felismerik.

„**bíkalencse**” (Lemna minor és Spirodela polyrhiza): mindenki ismeri, nevét is tudják (bíkalencse, ritkábban békalencse, ritkán vadlencse). Terepen is biztosan felismerik, más taxonhoz nem kapcsolják. Kis tudásra vall, amikor hínárnak, békanyálnak nevezték.

„**borsika, cigánypaprika**” (Lepidium perfoliatum és ruderales): a két faj egy taxon (nem tudjuk, mennyire látják a különbséget - *borsikafű ez is!*). Sokan ismerik, nevét is tudják (gyakoribb nevei a borsika, borsikafű, cigánypaprika, ritkán erőspaprika, vadborsó, borsófű). A Capsella-hoz hasonlítják, de nem tévesztik vele: *nem pásztortáska / mint a pásztortáska kicsi korában*.

„**vasvirág, szíksaláta**” (Limonium gmelinii): szinte mindenki ismeri, akár két nevét is tudják (elég sokféle neve van, a leggyakoribb a vasvirág, kevésbé gyakori a szíksaláta (szíki saláta), néhányszor került elő a sóvirág, ritka nevei: gólyavirág, lósóska, lúsóska, sóslóriumvirág, széki lapu, széki saláta, kövirág, szíksóvirág, pástortvirág, *sósparéna is hívom, szíkvirág* (sokat gondolkodott, valószínű fantáziánév)). Érdekes, hogy aki a lósóska vagy sóslórium nevet mondja (6 adat), az a Rumex-re a másikat használja, és általában ismeri a vasvirág nevet is. Terepen virágosan biztosan, levelesen is jól felismerik. Néhány embernek nem ugrott be a neve, de meglepően ketten nem is ismerik fel, élő növényről sem (bár mindkét ember kis növényismeretű).

„**tátogó**” (Linaria vulgaris): legtöbben ismerik (uralkodó neve a tátogó, ritkán tátika, vadlátika, pusztai tátika, sárga tátogó, tátogóvirág). Néhányan a kertihez hasonlítják (*vadlátika, mint a tátogó*).

„**disznófű, mancsifű, szurkos tippán**” (Lolium perenne): igen sokan ismerik, sokan a nevét is tudják (több neve van: Nagyivánon és Nádudvaron disznófű, Karcagon és Kunmadarason mancsifű, Balmazújvároson szurkos tippán, ritkán: cigánytippán, fűpázsit, fekete tippán). Terepen jól felismerik. Olykor nem ismerik, tévesztik vagy találgatnak (*vetett csenkesz? / tarack / perje / perje / perjefű / vad változata a fenyér / ha megnő rozsnó vagy vadzab*). Meglehető lehet, de levélről (fücsomóiról) biztosabban ismerik fel, mint virágzatáról. Többször azt más fajhoz tartozónak is vélik (pl. levele: *szurkos tippán*, ugyanott virágzata: *valami tippán...*).

„**sárkelet**” (Lotus corniculatus és tenuis): mindenki ismeri, nevét is tudják (uralkodó nevek a sárkelet, ritkán sárkerék, sárkeret, sárkeletvirág, sárkelep, szarvaskerek, szarvaskeret). Terepen is elég biztosan felismerik (olykor akár 5 cm-es virágnélküli példányát is). Ritkán a bodorkákhoz kapcsolják. Kisméretű sárga növényekre (terepen és foton egyaránt) könnyen rámondják, hogy sárkelet, ez lehet a hívótulajdonsága.

„**lícium**” (Lycium barbarum): a jól ismert nem őshonos növények közé tartozik. Mindenki ismeri, és néven is nevezi (lícium, egyszer jázminvirág).

„**vadalma**” (Malus sylvestris): jól ismerik, mindig vadalma a neve.

„**pemetefű**” (Marrubium peregrinum és vulgare): kevesen ismerik (*na, ezt mond meg!*), névről csak hárman (kétszer pemetefű, egyszer: kakastaréj), pedig nem ritka. A fehér ürömmel tévesztik, hasonlítják, illetve annak nevezik - molyhos is, illatos is, gyógynövény is (keves adatunk van) (*fehér üröm másolatja / ez fehér üröm*).

„**gelicetövisk**” (Ononis spinosa): mindenki ismeri, nevét is tudja (uralkodó neve a gelicetövis(k), ritkán zömmel ennek variációi: gelescány, gilicsány, gelicántövisk, macskatövisk, macskatöviszúrókatövisk, gelicsánytövis, gelicsány, gilice, gyalogakác (kétszer is gyűjtve, nem tévesztés! – vö. szúrós, alacsony és pillangós virágú!), szilicetövis, pinaszúrkálótövisk). Terepen jól felismerik, más fajhoz nem rokonítják.

„**vérfű, paprikafű**” (Persicaria lapathifolia, maculosa és hydropiper): talán majdnem mindenki ismeri, néven is nevezik (leggyakrabban vérfű, ritkábban paprikafű, ritkán Jézusfű, Jézus vére). Terepen is szinte mindenki felismeri. Nem rokonítják.

„**nád**” (Phragmites australis): mindenki ismeri, neve: nád. Többféle változatát különítik el (bár nem mindenki): *lengenád - apró, szántóföldön / vékonyszárú - tavi, vastagszárú - folyóparton / lengenád - 6 méterről is kinő / verestövű / veresnád / bördőszárú és vékonyszálú / futónád és rendes tetőnád / nagybojtú és kisbojtú, ill. acélos és puha-papír / vastagszárú, víknyabb és még víknyabb / veresnád*.

apró, rendes / verestövű és vékonyszálú / vörösnád - kemény- és vékonyszárú, fehér nád - vastagabb, bőrdősebb, puhább / puhatövű és verestövű - erősebb, van alatta víz. Tudják, hogy ezek egy taxon változatai, nem tartják külön taxonnak őket (egy a növény, de azért mégse egy).

„nincs gyakori neve (Podospermum canum): nagyon sokan ismerik, de legtöbbször nem tudják a nevét (csak ritka, bizonytalan nevet gyűjtöttünk: bikacsók, csillagvirág, gyömbérvirág, tavaszi hírvivő): *nem tudtam a nevet, mindig ki akartam nyomozni / valami szép neve van / van neve! / van pedig neve! gyömbérvirág?: annyi mindenre mondták, kis semmi virág / ismeri? Hogyne! / ilyet is láttam odaki.* Terepen jól felismerik. A névhiány miatt többféle faj neve jut eszükbe, illetve többféle fajhoz hasonlítják, rokonítják (*mint a gyermekláncfű / gyermekláncfű? / hasonló a gólyahírhez (Gagea) / mint a pitypang / virágban: csorbókaszterűség (Sonchus-Lactuca), természetben: pipipang! / nem a sárkeret! / nem kankalin?, hasonlít a csorbókához, de mégse nem az / csengőfű? (Ranunculus), sárkelep / sárkelethez hasonlít).* Kevesen levélről is biztosan felismerik (*tejes!*). Szinte mindenki megjegyzi, hogy *szalad utána a birka* (mármint legeli a virágját), ez a legjellemzőbb tulajdonsága!

„kőkígyó” (Prunus spinosa): mindenki ismeri, nevét is tudják (kőkígyó, ritkán: kőkígyóbokor, kőkígyófa, kőkígyófabokor, *csegeiesen kőkígyó*). Biztosan felismerik.

„vadkörte” (Pyrus pyrastrum): mindenki ismeri, nevét is tudják (vadkörte), jól felismerik.

„tölgyfa” (Quercus robur): mindenki ismeri, nevét is tudják (tölgyfa, ritkábban tőgyfa, ritkán makkfa). Jól felismerik.

„csengővirág” (Ranunculus pedatus): mindenki ismeri, nevét is tudják (zömmel csengővirág, ritkán gólyahír, egyszer boglárka). Terepen jól felismerik. Olykor nem ismerik: *kankalin is hasonló.* A R. repens levele: *vadpetrezselyem*, a virágja: *csengővirág, hírnök!* R. sceleratus: *mint a dinnyefű...* (Hibiscus trionum, valószínű a levele miatt).

„akác” (Robinia pseudacacia): mindenki ismeri, nevét is tudják (akác), jól felismerik.

„vadrózsa” (Rosa canina és rubiginosa): mindenki ismeri, nevét is tudják (vadrózsa, termése csipkebogyó), jól felismerik. Kevés dolgot mesélnek róla. A gubacsról nem tudják, hogy mi.

„szeder” (Rubus caesius): mindenki ismeri, nevét is tudják (leggyakrabban szeder, néhányszor vadszeder, egyszer szederinda és fekete szeder). Jól felismerik. Kevés dolgot mesélnek róla.

„bodza” (Sambucus nigra): mindenki ismeri, nevét is tudják (bodza vagy bodzafa), jól felismerik. Kevés dolgot mesélnek róla.

„kutyaszőlő” (Solanum nigrum): szinte mindenki ismeri, nevét is tudják (kutyaszőlő, ritkán kutyabogyófű, egyszer: békabogyó, bolondító, büdösparé, kutyatej és vadszőlő). Terepen is felismerik, levélről is. A tévesztés inkább a névnek, mint a növénynek a tévesztése (*kutyatej, bolondító, vadszőlő*), illetve többször a kis tudás miatti összevonás lehet az oka (*büdösparé*).

„bikatőr” (Sparganium erectum): az emberek kb. fele ismeri, de névről csak kevesen (bikatőr, egyszer: bikadárda). Terepen sokan ismerősnek mondják. Vízi fajokkal tévesztik a nevét: *sulyom, sárgaliliom*. Van, aki a bikatőr nevet ugyan ismeri, de a növényt képről sem.

„tállóvirág, tisztosfű” (Stachys annua): mindenki ismeri, nevét is tudják (három gyakoribb neve van: tallóvirág, tarlóvirág és tisztosfű), terepen is felismerik.

„galambbegy, lúdhúr, tyúkhúr” (Stellaria media): mindenki ismeri, legtöbbször nevét is tudják (három gyakoribb nevet gyűjtöttünk: galambbegy, lúdhúr és tyúkhúr). Rokonítják a Veronica hederifolia-val (*rokonok! Látom!*), talán mert tavaszziak, gyomok, kicsik.

„fekete nadálytő” (Symphytum officinale): sokan ismerik, legtöbbször nevét is tudják (leggyakrabban fekete nadálytő, ritkábban fekete nadály, ritkán fekete nadályfű, fekete nadálytű, nadály).

„tamaricska” (Tamarix pentandra): sokan ismerik, nevét is tudják (leggyakrabban tamaricska, ritkán tamaris, tamarisfa, tamarusfa).

„**gyermekláncfű, pitypang**” (Taraxacum officinale): mindenki ismeri, szinte mindenki a nevét is tudja (leggyakrabban gyermekláncfű és pitypang, ritkább a láncfű, pippang, ritka a csorbóka, gólyavirág, fűvóka, kacsavirág, pitypalatyvirág, sárgavirág, kutyatej, pongyola pitypang). Terepen is jól felismerik. Kicsit kapcsolódik a csorbókához (Sonchus-Lactuca) (tejes, sárga, sok állat szereti), illetve a Podospermumhoz (a pitypang kétféle: 1. *sárga virág*, 2. *fújni lehet*) és ritkán a kutyatejhez. „**kakukkfű**” (Thymus pannonicus és glabrescens): sokan ismerik, de van, aki csak a nevet (neve: kakukkfű) (*hallottam, nem ismerem*). A *vadzsálya változata*.

„**sulyom**” (Trapa natans): majdnem mindenki ismeri, valaki csak névről (neve: sulyom) (*csak hallottam, vízi növény!*). Olykor tévesztik egyes tulajdonságait (*négy tüskéje, nagy fehér virágja van / valami tavirózsa*). A leveléről is sokan felismerik, bár főleg a termését ismerik.

„**macskatőke**” (Trifolium arvense): sokan ismerik, legtöbben a nevét is (leggyakrabban macskatőke, ritkán macskatők, macskatőkvirág, egyszer kutyatőke). Nem része a bodorka népi taxonnak. Olykor a T. retusum is macskatőke (*gömbölyű!* - más, mint a T. angulatum, ami egyértelműen bodorka), de a bimbós T. striatum is lehet macskatőke. Veresherének tévesztette egy ember.

„**szilfa**” (Ulmus minor agg. és pumila): majdnem mindenki ismeri, terepen is jól felismerik (egyszer: *szilfaféle*), nevét is tudják (szilfa).

„**ökörfarok**” (Verbascum blattaria és austriacum): az ökörfarkkóró nevet sokan ismerik, de sokszor bizonytalan, hogy mire vonatkoztatják. Képről is nehezen ismerik fel, terepen tévesztik (*lósóska változata*). Meglepően kevésbé ismert növény.

„**vadbökköny**” (Vicia villosa, angustifolia és grandiflora): talán mindenki ismeri, a vadat és a természetet is (*szelíd bökkön, takarmánynak vetik / a szelíd bökköny, véknyabb a szára, meg a csöve*). Leggyakoribb neve a vadbökköny (ritkán babó, bökköny, vadbükköny, vadbökkön, babóka). Az apróbb példányokat nehezebben ismerik fel, de a termés sokat segít. Ritkán tévesztik pl. mogyorófünek.

„**vadárvácska**” (Viola arvensis): vélhetően sokan ismerik (csak két adatunk van). Neve: vadárvácska.

„**kék ibolya**” (Viola odorata): legtöbben ismerhetik (keves adatunk van). Neve: ibolya vagy kék/vad ibolya. Többen vadon talán nem ismerik.

3.2 Több fajt (vagy akár nemzetséget) magába foglaló, illetve bonyolult belső szerkezetű népi taxonok (taxoncsoportok)

Ebben a fejezetben azokat a népi taxonokat mutatjuk be, amelyek taxonómiája összetettebb. Olykor több faj tartozik egy taxonba, máskor vannak fajok, amelyek különböző erősséggel kapcsolódnak egy főtaxonhoz.

A tippán taxoncsoport: „**tippán, kék/veres tippán**”, „**libatippán**”, „**szik tippán**”, „**szőrfű, selyemfű, bundszászor, pistahajú fű, meszelőtippán**”: a tippán az alacsony termetű, száraz élőhelyeken élő, zombékos szerkezetű fűfélék összefoglaló neve, ezen belül a *Festuca pseudovina*-ra – mint önálló népi taxonra - önállóan is alkalmazott név. A libatippán (*Poa bulbosa*) és a meszelő/erdei/bokros stb. tippán (*Poa angustifolia*) egyértelműen leválik e taxonról (*amit kaszálnak, meg a libatippán, meg a meszelőnek való / kiktippán, bokros tippán és libatippán*). Szintén önálló taxonnak tekinthetjük a *Puccinellia limosa*-t, bár önálló nevet csak egyszer gyűjtöttünk. A *Festuca rupicola* nem önálló taxon. A *Koeleria* és *Pholurus* szintén nem önálló népi taxon (*tippán változata*). Festuca pseudovina: mindenki biztosan felismeri (ritkán nagyon avaros állapotában nem). Mindenki néven is nevezi: (rendes) tippán, veres tippán, kék/kék tippán, ritkábban vörösnadrág, vörös tippán, szíktippán, sziki tippán, szürke tippán, fehér tippán, sárganadrág, szőke

típpan. A típpan elszáradva vörösnadrág (mikor a típpan megöregszik, szára megveresedik, az a veresnadrág). Többen nem ismerik a vörös/veresnadrág vagy a kék típpan nevet. Egyelőre még nem sikerült biztosra kideríteni, hogy miért és mikor különböztetnek meg kék és vörös típpant, pl. a verestíppan hosszabb, állandóan lilás-veres, ezen a részen nem sejtem / itt nincs veresnadrág, csak típpan / kék típpan - kékes, ha megérik a szára, a vöröstíppan - ha megérik, veresnadrág / kék típpan és veres típpan / kék típpan - színe, mint a bárányüröm, veres típpan - veres, májusban zódebb, majd veresedik, levele, virágja, szára majcsak egy! / típpan - kék, puhább, vöröstíppan - magasabb, vörös, egyesvérek(sic) azok / kék és vörös, igen egyformák / verestíppan és veresnadrág az egy, van a kék típpan és a libatíppan / a verestíppan és a kékítíppan két növény! / verestíppan és kékítíppan színe más. További adatok: lőtíppan, zöld típpan és veresnadrág / a veresnadrág keményebb / vörösnadrág (ami nem típpan) ezen a részen nem lehet látni, én is csak úgy hallottam, az is olyasmi! / szürke típpan és veresnadrág / típpan és veresnadrág / veres típpan és fehér típpan / a típpan bokros, a veresnadrágon a kasza elszalad / a típpan a veresnadrág és van a kékítíppan / a veresnadrágnak hosszabb a szára / verestíppan - magvazata bordós-vöröses, szőketíppan - szőke / szőke típpannak nem vörösödik meg a szára / a vörösnadrág erősebb szárú / vöröstíppan: ha istenigazából kisüt a nap, mint egy vereskendő, a szőke típpan, szürkés-kékes a levele / vöröstíppan felveresedik, a sziki típpan fehéresebb, bóba tetején a marokkal rakotton. A verestíppant használják ritkán a libatíppanra is. **Festuca rupicola**: típpan, avaros állománya erdőben: erdei típpan (azaz *Poa angustifolia*-nak tévesztette), pusztán: nem ismerem / nem típpan, valami dudva. Vélhetően a *Festuca pseudovina* taxonjába szinte teljesen beolvad, illetve átfedhet a *Poa angustifolia*-val (fontos a levél színe, de ez nem elég). Néhanyszor előkerült a magasszárú típpan lőszgyepek fényképe kapcsán, de azt nem tudjuk, hogy pontosan mire vonatkozhat. **Poa bulbosa**: sokan biztosan ismerik (akár tavaszi, virágzat nélküli fücsomóját is). Ha külön taxonként nem ismerik, akkor a típpan változatának tekintik. Leginkább libatíppan a neve, ritkán libagyep, libafű, vöröstíppan. Egyszer fiatal egyedeit keverték a fiatal *Lolium*-mal, *Poa annua*-val. **Puccinellia limosa**: meglepően kevesen ismerik, pedig feltűnő és a legeltetés szempontjából is fontos növény (szobában és szikfok nélküli terepeken nem kérdezhető, ezért van viszonylag kevés adatunk). Egyetlen gyűjtött neve: sziki típpan (ez olykor a *Festuca pseudovina* neve is, de jelen esetben nem). Több taxonhoz rokonítják, elsősorban a típpanhoz (a típpan őszi változata / csak típpan, csak később jött ki / ez is olyan típpanos valami / hasonlít a típpanhoz / olyan típpanszerű / típpan a szikes területeken / típpan valamelyik fajtája), máskor másokhoz (ez is komócsinféle / ez nem típpan / fenyér, kik típpan? / valamilyen csenkesz / perje változata / perjeszerűség). Máskor nem tudják hova tenni (ez is legelőfü / valami fű). **Poa angustifolia**: szinte mindenki ismeri, névről biztosabban, mint terepen. Sokféle gyakoribb neve van: szőrfű, selyemfű, bundaszőr, pistahajú fű, meszelőtíppan vagy jelzősen: típpan meszelő. Ritka nevei: bundástíppan, bokros típpan, erdei típpan, libatíppan, fényesfű (jelzős?), kutyaszőr, szőrös típpan, selyemtíppan, nagyszárú típpan, pestahajúfű(sic), pistafű, pacsirtafejű típpan, pistikefű. Nádudvaron néhányan említik libatíppannak is (ez a libatíppan! / a libatíppan nagy), Újvároson perjének. Több más fűféléhez hasonlítják: a típpan egyik fajtája (típpan változata / a típpan valamilyen rokona / típpan, de nem az a kék), máskor a szintén sűrű levelű *Agrostis*-hoz is (fenyérféle vagy típpan / hasonlít a fenyérhez / fenyér ága-boga rokona / de még: arankához hasonlít). Terepen olykor tévesztik (pl. sűrű *Festuca rupicola*-val, *Carex praecox*-szal). A virágzatot többen nem kapcsolják a sűrű levélzethez (nincsen magja). Van, aki nem ismeri (tévesztés: vadzab, veresnadrág). A bundaszőr egyrészt ennek a fajnak a neve, másrészt mindenre mondják, sűrű, mint a bundaszőr / lucernára is lehet mondani, össze van ragadva, sűrű. **Pholiusrus pannonicus**: típpanhoz hasonló, elkorcsosodott. Kevés adatunk van. **Koeleria gracilis**: nem vagy alig ismerik, kérdésünkre hasonlítják, rokonítják (nem tudom, mi ez, perjecsaládba tartozik / nem-e ez a libatíppan / típpan változata, mert a magja (virágzata) ugyanolyan / típpan, csak le van vénülve / csenkeszféle / valamilyen csenkesz). Kevés adatunk van.

„**tarack**”: a tarack kettős népi taxon. Rhizómájuk miatt a két külön népi taxonba sorolt *Cynodon* és *Elymus repens* a kisebb tudásúaknál egy közös taxonba sorolódik. Máskor névvel nem különbözteti meg az sem, aki amúgy megkülönbözteti. *Elymus repens*: a legtöbben ismerik, nevét is tudják, terepen is elég jól felismerik. Szinte mindenki taracknak nevezi (egyszer jelzősen: tarackosfű; a kacsaperje név is előkerült, de nem tudjuk, mit jelent). Egyesek összevonják, illetve gyepen tévesztik az *Alopecurus pratensis*-szel (*pipaszúrkáló, tarackos rozsnysó valami / valaki telkes helyen taracknak nevezte, aljas helyen perjének / kertben levélről: tarack, legelőn kóróról: vadárpa, fenyér, nem tarack / a pipaszúrkáló is ehhez hasonló*). Máskor csak a névhasználat zavaró, de nem tévesztik össze a két fajt (a zöld levél: tarack, a száraz kóró: pipaszúrkáló, de az ecetpázsit levele, kórója: perje). Szántón és kertben elég biztosan felismerik, gyepen sokszor bizonytalan a felismerése (*nem tarack, bár hasonló, de az! / Tarack! Nem perje, nem komócsin...*). Ugyanakkor többen a télvégi, fűzérkéek nélküli kóróját is biztosan elkülöníti. Ritkán: *komócsinhoz hasonló* (valami nagy fű a laposban értelemben). Gyakran összevonják a *Cynodon*-nal. *Cynodon dactylon*: legtöbben ismerik. Sokan összevonják az *Elymus repens*-szel (*mind a kettő tarack / rokonok / (a kettő ugyanaz) csak ott jól érzi magát (azért magas növésű) / csak még nem nőtt meg annyira*). Máskor: az egyik *szétáll*, a másik *egyenest áll*. Fotóról többen nehezen ismerik fel, mert nem annyira a virágját, mint a tarackját ismerik.

„**perje, pipaszúrkáló**” és „**kárászperje**”: a perje önálló taxon (*Alopecurus pratensis*), a Hortobágy egyik leggyakoribb füve. Tavasz és őszi zöld állapotában gyakran más neve van (perje), mint nyári levénült állapotában (pipaszúrkáló). A jelenség részben hasonló a tippán és veresnadrág névpárhoz. Külalakja miatt kapcsolódik hozzá rokonfaja az *Alopecurus geniculatus*. Kisebb tudásúak rendszeresen hasonlítanak nem ismert füveket a perjéhez. Többen tévesztik az *Elymus repens*-szel, különösen kinn a pusztán, laposokban. *Alopecurus pratensis*: szinte mindenki ismeri, nevét is tudják. Terepen is legtöbben biztosan felismerik. Két neve van: perje és pipaszúrkáló (utóbbi ritka változata a fogpiszkáló). Többek szerint *tavasszal perje, ha levénül, pipaszúrkáló, ősszel perje, az alja perje, a széna pipaszúrkáló / a pipaszúrkáló a perje szára / a perje, az alsó fűnövény, a pipaszúrkáló, egy szál magába felszalad / addig perje, míg fel nem magzik*). Mások a zöld friss hajtást is pipaszúrkálónak hívják, vagy a kórót is perjének. Sokan csak az egyik nevet használják, de a másikat is értik (*annak is lehet mondani...*). Egyszer: *pipaszúrkálóperje*. Ritkán nem ismerik a perje nevet, máskor ismerik, de másra értik (pl. a *Poa angustifolia*-ra / *apró mező / az kicsi / vetett fű* - különösen Balmazújvároson). A pipaszúrkáló ritkán vonatkozhat az *Achillea* kórójára is. Élőhelyre utaló jelzős szerkezet: laposfű. Ritka nevek: pipaszúrkáló muhar, ecetpázsifű, ecetperje. A kis tudásúak a tippánnal összevonják, illetve tévesztik. *Alopecurus geniculatus*: bizonytalan adataink vannak, terepen ritkán tudtuk kérdezni. Nádudvaron határozottan kárászperje (de ezt a nevet máshol nem ismerik), más településeken inkább jelzős szerkezettel jellemzik: gombos tippán, kis perje. A tapasztaltnál többen ismerhetik, további kutatást igényel. TIKOS (1950, 1951) gombos mező és gombos tippán nevei is inkább csak jelzős szerkezetek lehetnek. Olykor tévesztik a perjével (*csak nem nőtt meg*). A fenyerek csoportjába is tartozik. *Sclerochloa dura*: egy rögtönzött név (tátika) és jelzős szerkezetek (útszéli tarack / kúsóperje / úti fű) mellett a perjéhez rokonítják (*ez is ilyen perjeféle / valami perje lehet*). A *Lolium*-hoz is kapcsolják (*csak ez már taposódott*). Olykor tévesztik libatippánnak.

„**muhar**” és „**talpas muhar**”: elég bonyolult népi taxon. Általában két (ritkán három) muhart különböztetnek el (*van többféle / annyi fajta van!*). Két népi taxont érdemes vizsgálnunk. Maga a muhar szó mindkét taxont jelölheti. Ha meg akarják különböztetni, akkor az *Echinochloa*-ra van külön nevük (talpasmuhar), a *Setaria*-fajokra jelzős szerkezetet használnak (lásd alább). Ezenkívül van a ragadós és nem ragadós *Setaria* jellegű muhar (*a lapos vagy futó muhar, nem ragad, a magos muhar, ragad, (mindkettő) szántóföldön*). Időnként megemlítik a pipaszúrkáló muhart (*Alopecurus*

pratensis), egy nemesített muhart név nélkül és egy *bokrosabb* jellegű muhart. Setaria viridis és pumila: mindenki ismeri, néven is nevezi. Fő nevük a muhar (a rendes vagy sima muhar), jelzős szerkezetek a következők: tallómuhar, apró muhar, törpe muhar, egerfarku(sic) muhar, futó muhar, magos muhar, kódistetű, egyszálas muhar, szőrös muhar, ragadósfü, róka farkas muhar. Echinochloa crus-galli: szinte mindenki ismeri, néven is nevezik (talpas muhar, ritkán muhar, vízi muhar, szőrös muhar, lapos muhar), terepen is jól felismerik. Panicum capillare: egy adat: *dudva, muhar, a muharnak egy fajtája*.

A sás taxoncsoport: „sás, kutyaherélő sás”, „csattogó, háromélű sás” és „fehérlevelű sás”: legtöbbször több-, akár 5-6-féle sást is megkülönböztetnek (*a sásnak van többféle fajtája / a sás egyik fajtája / 3-4-félére is rámondom / van vékonyabb, szélesebb / van magasabb*). A típusfajcsoport a magasság (a Hortobágyon elsősorban a *Carex melanostachya* és *acutiformis*). A *Bolboschoenus*-t a magassáfsajokkal sokan összevonják vagy tévesztik, sokan viszont határozottan külön taxonba sorolják. Szintén a sásokhoz tartozik a *Glyceria maxima*. Az *Iris pseudacorus* levele is sászerű (*sásos levele van / neve: sás / sásliliom / ez a sása (=levele)*). Carex melanostachya, acutiformis: a magassásokat sokan külön népi taxonként kezelik (*a sás / a rendes leveles sás / a kutyaherélő sás / a sima sás*). Leggyakoribb nevei: sás, háromélű sás, kutyaherélő sás, de nem mindenki tudja a "jó" helyi nevét, illetve több név él párhuzamosan (*a sást hívjuk fenyernek is / a sás ugyanaz, mint a fekete sás és a komócsin / a csetkák is a sásfélékhez tartozik? / a csetkák a sás és a kákák a laposban / háromélű sás, barna sás, vörös sás - ugyanaz / háromélű sás, csetkák ugyanaz / kétélű sás, háromélű sás, csak úgy hallásból*) (a háromélű sás név a *Bolboschoenus*-ra is vonatkozhat) (további ritka nevei: sáska, vízi sás (ez inkább jelzős), barnalevelű sás). Valaki érzi, hogy többféle sás van, csak ő nem tudja ezek nevét (*Carex acutiformis*-ra terepen: *nem tudom, sás*). A csáté és a siska a laposban növő "sásfélék" összessége (*Hajtsd ki abból a siskásból! / valami rossz csáté! / siska mező*). Carex vulpina egyesek szerint sás, mások szerint nem (de nincs elég adatunk). Bolboschoenus maritimus: szintén mindenki ismeri, többen külön taxonként, de nem mindenki tudja a "jó" helyi nevét, illetve több név él párhuzamosan (*a háromélű sás neve csetkák / a csattogó a kutyaherélő sás és a háromélű sás is / kákák sokfajta van / háromélű sás, pulykasás, az egy*). Aki nem tudja a nevét, vagy akár nem ismeri a fajt, az is mond rá nevet (*sás / sásféle / csetkák / ilyen kákák / kákaféle, szecsakákaféle*), ritkán marad név nélkül (gyakori neve a csattogó és a háromélű sás, ritka nevei a háromágú sás, háromélű kákák, csattogó sás, szegletes sás). A magassáfsajokkal sokan összevonják, tévesztik (pl. háromélű sás), mások határozottan különválasztják (*a háromélű sás más vót, az nem a csattogó / a háromélű sás nem keményszárú* (mint a csattogó)). Glyceria maxima: többeknek egyszerűen *sás* vagy valamilyen vízi növény, sásféle, ahhoz hasonlítják vagy azzal tévesztik (*csattogószerűség / csetkák / gyékényfajta / háromélű / nád vóna, de nem az... / komócsinféle / nem nád! / perje valami / rozsnyok / valami fenyer / valami sás / víziperje, vízfenyér?*) vagy egyszerűen *gaz / szénaféle* vagy magasságára figyelnek (*nem muhar...*). Több, de gyakran csak bizonytalan nevet gyűjtöttünk: fehérlevelű sás, fehér sás, kásafü?, nádfü?, kétélű sás, vízimuhar?.

A kákák taxoncsoport: „kákák, fekete kákák”, „csetkák”, „kákák”(Juncus conglomeratus) és „kákavirág”: a kákák a hengeres szárú vízi fajok összefoglaló neve. Egyértelműen külön népi taxon a *Schoenoplectus lacustris*, legtöbbször számára az *Eleocharis palustris* is, viszont a *Juncus conglomeratus* valószínűleg csak kevesek számára. A *Butomus* külön népi taxonként éppen, hogy csak megjelenik, többen a kákák változatának, virágjának tekintik. A fejecskésebb virágzatú, apró termetű sásokat olykor rokonítják a kákákhoz (*Carex stenophylla* és *praecox*). Schoenoplectus lacustris: szinte mindenki számára külön taxon. Többek számára kákából, ill. csetkákából többféle van (*fekete kákák - fekete, vastagabb, rendes kákák - félszürke, félbarna, embermagasságú*), másoknak a csetkák és a kákák, illetve a kákák és a fekete kákák szinoním. A *Schoenoplectus*-nak többféle gyakoribb neve van: leggyakrabban kákák, néhányszor fekete kákák és ritkábban csetkák (utóbbit

több fajra is használják). Ritkán kákavirág. A 'Fekete-rét'-ek névadója lehet a fekete káka. Eleocharis palustris: sokan ismerik, terepen is felismerik, a káka kisebb termetű rokonának tartják (*ez az az apró káka / nem az a magas / kis feketekáka-szerűség, testvére*) - erre utal leggyakoribb neve is: csetkáka. Ritkán nem különböztetik meg a két fajt (miért?). További ritka neve a csendes káka, káka, illetve jelzős szerkezetnek tűnő nevek: gombos csetkáka, gombos fenyér, gombos káka, gombfü, törpe káka, bojtos káka. Olykor más vízi növényekkel tévesztik (*a perje alja / fenyeres széna, hasonlít a sáshoz*). Többen bizonytalanul ismerik (*savanyú fű*). Juncus conglomeratus: sokan ismerik, de legtöbben a káka egy változatának tartják, ill. azzal összevonják (*ugyanaz, csak kicsibe / valamilyen káka*). Saját neve nincs. Leggyakoribb neve: káka, ritkán: aprókáka, bokros sás, cicka (a hegyekből tanulta), gombos csetkáka, gombos káka, szecsákáka, pulykasás (zömük csupán jelzős szerkezet). Csak terepen kérdezhető megbízhatóan, ezért nincs sok adatunk. Valószínű, hogy egyesek számára önálló népi taxon. A Juncus compressus-t vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Butomus umbellatus: szinte mindenki ismeri, de nevével kevesen tudják (káka, kákavirág, vízililiom, vízihagyma, liliom, kékliliom (bizonytalan adat: vízi ibolya), nincs uralkodó vagy gyakori neve). Külön népi taxonként éppen, hogy csak megjelenik (pl. kákavirág). Többen a káka változatának, virágjának tekintik (bár tudják, hogy a kákanak barna "magja" van) (*káka, csak most virágzik, látom a szárát (ami gömbölyded) / valamilyen káka*). Valaki szerint *háromélű sás, mer három éle van!* Szépsége miatt a "virág" csoportba kerül (*kákavirág / valami virág / kék virág*). Carex praecox: a virágzat alapján érzik, hogy a kákához, sásokhoz rokonítható (*fenyer / mint a káka*), a levélzete viszont a *Poa angustifolia*-t idézi (*puha, a kasza nem mindenkor vágja / selyenfű, nem viszi a kasza / tippanmeszelő*). Carex stenophylla: akitől terepen kérdeztük, azok nagyobb része ismeri, de nem tekinti külön taxonnak, besorolják a "savanyúfüvekhez" (*a sások családjába tartozik / fenyér / mint a csetkáka / olyan, mint a fekete káka / mint a csetkáka, amikor kicsi / ez is gombos sás*). Keveset tudnak róla.

„fenyer, harmattartó”: A fenyér név egyrészt az *Agrostis stolonifera* leggyakoribb népi neve, másrészt hasonló élőhelyű, a hasonlóan alacsony tápértékű fajok általános, bár ritka és elsősorban a kisebb tudásúak által használt neve (*Calamagrostis epigeios, Alopecurus geniculatus, Eleocharis palustris, Phalaris arundinacea, Carex melanostachya, C. stenophylla, C. praecox, Glyceria maxima, Elymus repens* vizes helyen). Agrostis stolonifera: sokan ismerik, egyedi tulajdonságait is nagyon jól jellemzik. Néven nevezik, terepen felismerik. Leggyakoribb neve a fenyér (ritkán fenyér), Kunmadarason harmattartó, harmatitató, harmathörbőlő (máshol ezeket a neveket nem ismerik, de olykor – a harmattartási tulajdonság miatt - megértik), néhányszor: bundaszőr (részben jelzős névként). Ritka nevei a vörösfenyér, gyöngypázsit (itt a faji azonosítás bizonytalan), vestshője (valószínű nem hortobágyi név). A kisebb tudásúak gyakran tévesztik, az *Alopecurus*-szal, *Festuca*-val, mint leggyakoribb, legjobban ismert füvekkel vagy másokkal (azaz szinte mindenféle fűvel) "rokonítják" (*tippanhoz lesz / lényegében tippan / perjeféle / pipaszúrkálóhoz hasonló / rokonság a fenyérhez / valami siskaféle / valami tarack, mezei tarack / vadzab / mint a tarack / libatippan / háromélű / finom perje, perje nevit tudom csak / árvalányhajhoz hasonló*). A *Poa angustifolia*-hoz is hasonlítható (de nem vonják őket össze; *a bundaszőr majdhogynem olyan, mint a fenyér*), hiszen az is sűrű, nehéz kaszálni (vö. a bundaszőr nevet, ill. jelzős szerkezetet mindkettőre mondják).

A paré taxoncsoport: „disznóparé, cigányparé”, „sósparé, fodrosparé”, „fosóparé”, „büdösparé” és „veresparé”: a paré több jelentésű. Egyrészt jelenti mindazon növények csoportját, amelyeket az állatoknak, pl. disznóknak, csirkének zöldtakarmányként be lehet adni (ezt hívják dudvának is) (*lököd oda neki azt a parét!*). Másrészt a *Chenopodiaceae*-fajok általános neve is paré. Mindenki több népi taxonra osztja (*a parének sokféle változata van*), olykor akár ötre (de további kutatásokra van szükség), általában terepen is jól felismerik őket. Amaranthus retroflexus: a disznóparéjt szinte mindenki biztosan felismeri, néven is nevezi (leggyakoribb neve a disznóparéj),

gyakori a cigányparé(j), ritka a bársonyparéj/paraj, bársonka, disznódudva, disznófü, disznóparaj/paré, szúrós paraj, szőrös (disznó)paré(j), magvas disznóparéj, bizonytalan nevei a veresparéj, fehér paré, sós paréj). Atriplex tatarica: szinte mindenki ismeri, alapvető zöldtakarmány volt. Terepen is biztosan felismerik, nevét is tudják (uralkodó neve a sósparé(j), csak Nádudvaron fodrosparé (máshol ezt e nevet nem ismerik; valaki mindkét nevét ismeri), ritkán sósparaj.). Egyszer kopasz ágát a következőképpen tévesztették: *futó porcsin*. Orosz fogságban ették. Chenopodium album: mindenki ismeri, felismeri, majdnem mindenki a nevét is tudja (szinte egyetlen neve a fosóparé(j), egyszer fosató paré, ill. zödparéj, egy ember nem tudta, mi a fosóparéj, bár a névre emlékezett). Rokonítás: *a sósparéj utánzata*. Más Chenopodium-ra ezt mondták: *olyan mint a fosóparéj*. Chenopodium hybridum: határozottan ismert taxon, nevét is tudják (leggyakrabban büdösparé(j), ritkán keserűparéj). Kicsit rokonítják más parékhoz (*kb. mint a fosóparé / veresparéjhoz hasonlít*), egyébként *a paréj családba tartozik*. Atriplex littoralis: nem tudjuk, hogy mennyire csak jelzős szerkezet és mennyire létező népi taxon. Van két biztos adatunk arra, hogy határozottan az Atriplex littoralis neve a veresparéj, de legtöbbször nem tudták néven nevezni a fajt terepen (*ez is paréj / látni láttam / paréj / szíki paréj*), és más veresszárú paréj is megkaphatja ezt a nevet. Magát a nevet sokan ismerik, de nehezen magyarázzák el, mit értenek alatta. Ami fontos, hogy láthatóan nem része a sósparéj, disznóparéj vagy fosóparéj népi taxonnak. Atriplex hastata: *hasonló a fosóparéjhoz / fosóparéj*. Kevés adatunk van.

„szamártövisek”, „rózsatövisek” és „vadsáfrány”): a szúrós növények jelentős része számartövisek (de nem tartozik ide az *Ononis spinosa* és a *Cirsium arvense*, és csak a kis tudásúak szerint tartozik olykor ide a *Dipsacus* spp., *Xanthium* spp., *Eryngium campestre*). Leginkább a magas termetű, rózsaszín virágú *Cirsium*- és *Carduus*-fajok, valamint az *Onopordum acanthoides* tartozik ide. Kevesen különböztetik meg az egyes fajokat (*szamártövisek többfajta van / több változata van, ki minek mondja*). Csak néhány ember számára és csak a *Carduus nutans* válik le a taxonról. A *Carthamus lanatus* nem számartövisek. Carduus acanthoides: talán a számartövisek típusfaja, ezt látják és irtják a legtöbbet (*ez egy egyszerű tövisek*). Tévesztések lehetnek a gelicetövisek és gyengésszúrós nevek. Cirsium vulgare: senki nem különíti el változatként (*ez is tövisek, ez másféle / számartövisek rokona*). Onopordum acanthium: *szamártövisek, de a három nem egy fajta! / ez is olyan* (mint a *C. nutans*). Carduus nutans: mindenki azonosítja valamilyen névvel a növényt. Leggyakoribb neve a számartövisek, saját neve a rózsatövisek, ritkán: tövisrózsa, rózsás tövisek, számarrózsa, aszottrózsa. Van, aki utal önálló népi taxon voltára (*rózsatövisek, nem számartövisek!*), de többeknek egyszerűen számartövisek (*valamilyen tövisek, van többfajta / számartövisek ez is*). Van, aki furcsa nevet használ rá (kattankórótövisek). Carthamus lanatus: legtöbbször számára egy külön taxon, gyakran külön névvel: vadsáfrány, vadsáfrán, sáfrány (Nádudvaron és Kunmadarason) és kecskerágó(tövisek) (csak Kunmadarason - lehet, hogy csak egy ember találmánya, ami elterjedt a szomszédos pásztorok között), máshol tövisek (*valamilyen tövisek / egy töviskféle*). Máskor - bár ismerik - nincs neve (*számomra nevetlen*). Cirsium brachycephalum: vélhetően nem ismerik, de ránézésre mindenki azonnal a töviskek, illetve az aszott csoportjába sorolta (*aszottka, csak nagy / ökörfaroktövisek / számartövisek / szúrókaféleség / tövisek / tövisek, annyi fajta van, az ember nem is tudja / töviskféle / valamilyen tövisek*). Csak látásból ismerik, nem önálló népi taxon. Centaurea solstitialis: egyetlen adatunk van, az tévesztés. Vélhetően ez is számartövisek. További adatgyűjtésre van szükség.

„vadzab”): a laza bugájú, általában lehajló virágzatú fűvek a vadzab népi taxonba tartoznak. Ezen belül azonban nem tesznek különbséget. Bromus hordeaceus, B. sterilis, B. tectorum és B. commutatus: minden Bromus egyértelműen vadzab, nevét is tudják (szinte mindig vadzab, de ritkán vadárpa, cigányzab, rozsnó). Terepen is biztosan felismerik, egyesek még tavaszi fücsomójáról is. Bromus inermis: ez is vadzab, de többen tudják, hogy ez *vetett fű*. Ventenata dubia: összevonják a Bromus-szokkal (*a vadzab egyik fajtája, fényeszab*). Hordeum jubatum és Apera spica-venti: ezeket

is a vadzabok közé sorolták, akit meg tudunk kérdezni. Csak két adatunk van. A cigányárpa és cigányrozsa nevek általában az árvakelésre vonatkoznak.

„korpafű” és „szappanvirág”: ennek a két taxonnak a fő faja az *Erophila verna*, amelyhez – bár részben elég lazán - más apró termetű, fehér(es) virágú, zömmel filigrán fajok kapcsolódnak még. *Erophila verna*: szinte mindenki ismeri, néven nevezi (uralkodó neve a korpafű, ritkán korpafűvirág). Terepen is elég biztosan felismerik. Legtöbb ember számára az *Erophila* külön taxon, egyesek azonban egybevonják a *Gypsophila*-val (korpafű vagy szappanvirág, mondják így is / korpavirág, van a fehér és a rózsaszín / van kék is / akárhányszor is egy évben (virágozhat) / a korpafű csoportjába tartozik / ha rózsaszín, jó nyár lesz, ha fehér virágú, rossz nyár lesz). Aki szétválasztja, annak az *Erophila* a korpafű és a *Gypsophila* a szappanvirág/fű (kivétel: (van) a rendes korpafű, ősszel az a rózsaszín korpafű). *Gypsophila muralis*: a legtöbben ismerik, neve leggyakrabban szappanvirág vagy szappanfű, néhányszor korpafű (terepen mondták egyszer a *Gypsophila* kapcsán: korpafű, mindig megjelenik, ha az időjárás kedvező – azaz a két fajt összevonta az illető), ritkán korpavirág, karambél (állítólag kun név). A szappanfű egyeseknek a *Cardaria draba*. *Cerastium dubium*: korpafűnek tekintik (két esetben) vagy ahhoz hasonlóknak (korpafűhöz hasonló, szerencsétlen, hamar elszárad / nem korpafű? Ez nem az! Nem nő meg ilyen nagyra!). *Spergularia maritima*: korpafű, de tévesztés lehet (apró növény, kicsi rózsaszín virágokkal). Kevés adatunk van.

„bodorka” és „lóhere”: a bodorka egyrészt egy igen határozott taxon, másrészt egyes fajok lazán kapcsolódnak hozzá. Többek szerint egyféle bodorka van (egyét ismerik / egyféle), mások szerint többféle van - elsősorban a vad és a vetett (*T. pratense*) (fehér és piros / veres és fehér / fehér és lila / sárga, fehér és nagy sűrű fehér / lóhere és a kicsi sötét rózsaszín / fehér, lilás, sárgás / mint a lóhere és az apró / kerek levelű és hosszúkás levelű), valakik szerint vad is többféle van (nem tudom hányféle / nem egyfajta, de... / nem tudom, hányféle / sokféle). Egyesek szerint a bodorka a lóhere / vadlóhere. A *Trifolium arvense* (macskatöke) azonban soha nem része a bodorka népi taxonnak, nem is hozzák szóba. *Trifolium angulatum*, *retusum*, *striatum* és *campestre*: mindenki nagyon jól ismeri, nevét is mindig tudják (szinte mindig bodorka, egyszer-egyszer vadbodorka, vadlóhere, lóhere), sokat mesélnek róla, a hortobágyi legelő egyik legfontosabb faja. *Trifolium pratense*: mindenki ismeri, a nevét is tudja (leggyakoribb neve a lóhere, ritkábban here, ritkán vöröshere, bodorka, lúhere, veres here, jelzősen szelíd here). Terepen is felismerik. Többen tudják, hogy van a vetett, és nő vadon is (vetik, (és van) vadlóhere / vadnövény is / vadon is, vetik is / ugyanaz, de vetik is, vadon is van). Mások szerint vadon nincs (nem nagyon vad). *Trifolium repens*: mindenki ismeri (neve: bodorka). Része a bodorka népi taxonnak (szelíd here). A *T. fragiferum* is bodorka / a bodorka egy változata. A *T. campestre*: gyöngybodorka, hereféleség, de leginkább egyszerűen bodorka. *Medicago lupulina*: alig ismerik, a bodorkához hasonlítják. Neve (3 adat): bodorka, gyöngybodorka (utóbbi név a pásztor fantáziánév - na, egyem meg (és arcához simítja), ezt gyöngybodorkának hívom! Az igazi bodorkának szoknyája van! (értsd: az alsó virágok lefelé, a felsők felfelé állnak)).

„bárányüröm”, „fehér üröm” és fekete üröm”: összetett népi taxoncsoport, többféle ürömöt különítenek el (pl. 3-fajta üröm van). Egyértelműen leválik az *Artemisia santonicum*, csak kicsit kevésbé az *A. absinthium*, elég jól az *A. vulgaris* és bizonytalanul az *A. pontica* (talán teljesen egybeemosódik az *A. santonicum*-mal). A helyzetet színezi, hogy – zömmel tévesztések miatt - néhány szeldelt levelű (pl. *Achillea*), esetleg fehér fonákú (*Potentilla argentea*) faj is rokonítódik az ürömköz. *Artemisia santonicum*: majdnem mindenki ismeri (miért nem mindenki?). Nevét is tudják (leggyakrabban bárányüröm, néhányszor csak üröm, ritkán szíki üröm, birkaüröm, bárányüröm(sic), sósüröm, a fehérüröm tévesztés lehet). Terepen is legtöbben biztosan felismerik. A fehér ürömmel (fehérüröm ez is) és a cickafarkkal tévesztik (utóbbival oda-vissza!). *Artemisia absinthium*: majdnem mindenki ismeri, leggyakoribb neve a fehér üröm (ritkán: bárányüröm).

Terepen is felismerik. Egyelőre nem tudjuk, hogy a bárányüröm névhasználati eltérés vagy tévesztés-e (a bárányüröm és fehér üröm egy!). Artemisia vulgaris: legtöbbek számára egyértelműen ürömféle, mások bizonytalanabbak (paréjafa / vadkender? / mint a vadkrizantén / parlagfűhöz hasonlít). Több nevet gyűjtöttünk, de egyiket sem elégszer, kétszer: fekete üröm, veres üröm, egyszer: bárányüröm, sósüröm, vadkender? Önálló népi taxon, de nem mindenkinek. Artemisia pontica: Nem különítik el a sziki ürömtől. Potentilla argentea: nagyon kevesen ismerik (van, aki látásból: van kinn a határban). Találgatnak: ürömhöz tartozik / csengővirágnak szoktam mondani.

„ezüst/rezgő nyárfa” és „jegenyenyár”: a nyárfa eredetileg egy (esetleg kettő) népi taxon lehetett (az őshonos *Populus nigra* régen is ritka lehetett a Hortobágyon). A nemesített fajták megjelenésével a taxon bővült, a nemes nyár és a jegenyenyár zömmel le is vált (bár nevük még nem egyértelmű). Napjainkban háromféle nyárfát különítenek el: (1) *Populus alba/canescens*-t, (2) a nemes nyárat és (3) a jegenye nyárat, de kevés adatunk van ezek pontos népi taxonómiájáról (az ezüstyenyárfa ága lehajló, a fehér nyárfáé nem / a rezgő nyárfa magas, sűgár, a fehér nyár nem / fehér nyárfa (ugyanaz, mint az) ezüst nyárfa / 1. hazai nyárfa - pihével virágzik, 2. óriás nyár, 3. ezüst nyár, 4. ződ haja van, 20 éve jött divatba / 1. olyan szétoszlódik, 2. jegenye, 3. sűgár / az óriás, nem virágzik / rendes nyárfa (ugyanaz, mint a) nemes nyár / törpe nyárfa). Populus alba/canescens: mindenki ismeri, több gyakoribb neve is van: nyárfa, ezüst nyárfa, fehér nyárfa, rezgő nyárfa, ritkán: fehérlevelű nyárfa, hazai nyárfa, szürke nyár. Populus x euramericana: mindenki ismeri, de többféle neve van. Leggyakrabban jegenyenyár(sic), ritkán: jegenyefa, cigány nyárfa, fekete nyárfa, nyárfa, óriás nyárfa, nemes nyár, sűgár nyárfa, van *robusta*! TIKOS a kalodai nyár nevet gyűjtötte. Populus nigra var. pyramidalis: vélhetően jól ismerik. Csak két biztos adatunk van: jegenyenyár, rezgő nyárfa.

„mályva” és „fehérmályva”: két mályvataxon van, a mályva és a fehér mályva, de utóbbi gyakran előbbi része. A magasabb, nagyvirágúak talán azért válnak le, mert a fehér mályvát átvették gyógynövénynek. Malva neglecta és pusilla: a mályvákat nagyon jól ismerik (többféle van). Uralkodó nevük a mályva, ritkábban mályvafű, ritkán vadmályva, zödmályva, kerekmályva, kacsatalp (cakkos levelű, kerti). Althaea officinalis: a mályva taxon része (ez is mályva / mályvafajta / kertekben is hasonló). Neve mályva, olykor fehér mályva, talán egyszer ökörfarkkóró (rózsaszín vagy fehér). Lavatera thuringiaca: többen külön taxonként ismerik (bár az *Althaea*-val részben összevonva), mások a mályva egyik változatának tekintik (de kevés adatunk van!). Nevei: fehérmályva, mályva, vadmályva, jó vóna a nevit tudni / nagyra is megnő.

„vadkapor”: az ernyős virágúak nagyobbik része vadkapor, a főfaj a *Daucus carota*. Nemigen különítik el őket (de ez a Hortobágyon további vizsgálatokat igényel). Daucus carota: majdnem mindenki ismeri (leggyakoribb neve a vadkapor, ritkán vadmurok, vadpetrezselyem, gólyafű, gólyavirág, vadrépa, répafű, vadsárgarépa, vadzödség, vadrépa, kaporfű, lámpafű, esernyővirág, fantázianeve a fehérfejűvirág, ill. úgy hívom, póklakás). Sokan nem tudnak nevet mondani (nem tudom, kórónövény). Sokan hasonlítják a kerti sárgarépa-hoz (pl. a sárgarépa másolatja). Falcaria vulgaris: terepen mindenki egyértelműen azonosította (vadkapor), így a kis mintaszám ellenére elég bizonyos a vadkapor népi taxonhoz való kapcsolódása. Pastinaca sativa: kevés adatunk van (neve: vadkapor, egyszer: vadköménymag, vadzödség). Nem a vadsárgarépa. Peucedanum officinale: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágy nagyobb részén nem önálló népi taxon (nem látják elégszer), bár TIKOS gyűjtötte a kocsord és vadkapor neveit. Nekünk Újszentmargitáról vagy Ohatról (ahol a növény gyakoribb) nincs adatunk. Mindenképpen a vadkapor népi taxonjához kapcsolódik. A kocsord név a Hortobágy többi részén ismeretlen (növényként vagy növénynévként még Nádudvaron is, ahol a határ egy fontos része az ún. Kocsordos).

3.3 Laza kapcsolatban álló (részben vagy teljesen elváló/átfedő) népi taxonok (általában párok)

Az alábbiak tulajdonképpen mind önálló népi taxonok, de egymással szorosabb kapcsolatban állnak, ezért együtt tárgyaljuk őket.

„árvacsalánt”: létező, de bizonytalan összetételű és ismertségű népi taxon. Esetleg több taxonra is bontható, de ehhez kevés az adatunk. Az árvacsalánok olykor rokonítódnak az *Urtica*-fajokkal (*valami csalán, neve nincs / a csalánfélékhez szoktam azonosítani*). *Lamium purpureum* és *plexicaule*: nem mindenki ismeri fel. Többen nem tudnak nevet az árvacsalánokra, bár ismerik őket (uralkodó nevük az árvacsalán(t), ritkán pecérke, vadcsalánt, szelíd csalánt, csirkevakító, dongóvirág). Képről többször mentának tévesztették, terepen nem, mert ott meg tudják szagolni. A *Lamium album* a fehér csalánt (egy adat). *Ballota nigra*: mintha ezt a fajt nem választanák el az árvacsalántól (árvacsalán, nem szűrős / árvacsalánt / valamilyen csalán), de a részletes felhasználási adat arra utal, hogy ismerik (*birka nagyon szereti, levele hasonló az árvacsalánt leveléhez, fekete darának nagyon szeretik, bokorba van, mindenfele*). További terepi vizsgálatokra van szükség. *Leonurus cardiaca*: nem ismerik, találgatnak: vadcsalánt, vadkender?

„fodormenta” és „vadszálya”: vélhetően csak a népi tudás erőzítője miatt került egymáshoz közel ez a két, amúgy különálló taxon. *Salvia nemorosa*: az emberek fele ismeri, de sokan névről nem (neve leggyakrabban vadszálya, néhányszor zsálya, egyszer zsályafű, tévesztve fodormenta). Mind a négy tévesztés a fodormentával történt - a sok apró kék virág miatt (*fodormenta fajtája / fodorminta / teának csinálják a szelidet, marékszámra tettük ágyba bolhairtónak / vadfodormenta, bundába, bolha ellen*). *Mentha pulegium*, *arvensis* és *aquatica*: legtöbben ismerik, nevét tudják (leggyakoribb neve a fodormenta, néhányszor egyszerűen menta, (mezei/kék/vad)zsálya, ritkán combor). Terepen is felismerik. Négyen, akik zsályának mondják, nem a növényt, csak a nevet tévesztik vagy tudják így (*egyfajta zsálya, mentás illata van / mezei zsálya, laposak szélében*). Kapcsolják a kerti mentához is (*fodormenta puszta (él), a menta termesztett / vadon nincs / kertben az más / a menta vad, a fodormenta kultúr*).

„gyékény”, „mogyorógyékény”, „liliomgyékény” és „rafiagyékény”: a három gyékényfaj sokak számára egy taxon, de szintén sokan határozottan elkülönítik őket. Ez attól függhet, hogy gyerekkorukban kötöttek-e csutkát vele, illetve részt vettek-e levelének gyűjtésében. Kétféleképpen osztályozzák a két nagyméretű gyékénytaxont: (1) széles- és keskenylevelűre (*a mogyorógyékény keskenylevelű / a liliomgyékény vastagabb, puha / a gyékény keskeny, a liliomgyékény széles / ez (T. angustifolia) erősebb, mint a gyékény / de: ugyanaz, csak nincs kifejlődve*), illetve (2) virágzó/termős és csak leveles csoportra (a virágos példányok neve kan gyékény, kani gyékény, pákás gyékény, buzogány(sic)), de sokan úgy vélik, hogy ez mégiscsak egy faj (*aminek nincs az a buzogánya, ebből fontak, és a buzogányos, de tkp. egyfajta! / a kanigyékény a mogyoró gyékény szaporulatja / a csak leveles, gyékény, a másik buzogány*). A gyékényt (mint nevet) olykor magának a virágzatnak a hiánya határozza meg (*a buzogány nem gyékény, a gyékény, annak nincs virágja, hosszú levele van*). Különlegesség, hogy Kunmadarason a *Typha laxmannii* is külön taxonná vált. *Typha angustifolia*: mindenki ismeri, néven nevezi, terepen is felismeri, bár sokaknak egyszerűen gyékény/gyíkény. Akik a két (három) fajt megkülönböztetik, azoknak mogyorógyékény/gyíkény, ritkán: keskenylevelű buzogány. *Typha latifolia*: ezt a fajt is mindenki ismeri, néven nevezi, terepen is felismeri. Neve gyíkény vagy gyékény, pontosabb nevén liliomgyékény/gyékény vagy kicsit ritkábban pamut gyíkény, ritkán: széleslevelű buzogány, palló gyíkény, selyem gyíkény. *Typha laxmannii*: neve: rafiagyékény, de csak Kunmadarason gyűjtöttük, máshol talán nem is ismerik a nevet. Többen név nélkül ismerik a fajt (*kicsi gyíkény / törpe!*), egy ember úgy beszélt róla, hogy láthatóan többen ismerik e növényt a faluban (*arra nagyon sokan pekeltek*).

„szarkaláb” és „tömött szarkaláb”: az őshonos *Consolida regalis* a fő taxon. A nem őshonos *Consolida orinetalis* ehhez kapcsolódik, de lazán (sokan tudják, hogy kétféle szarkaláb van (a kertivel három): *mindkettő szarkaláb / egyik tömött / kétféle, három színű / ez is, csak ez nemesített fajta*(sic) - *C. orientalis*). Furcsa módon – bár nyilván tömött, hosszú és lila virágzata miatt - a szarkaláb idéződik meg a *Verbascum phoeniceum* esetében is. Ennek ellenére e fajt nem része a szarkaláb népi taxonnak. *Consolida regalis*: majdnem mindenki ismeri, és néven is nevezi. Leggyakoribb neve a szarkaláb, ritkábban sarkantyú (akik e nevet használják, azok szerint a szarkaláb a *C. orientalis*), ritkán *kíkvirágnak* hívják, egyféle szóhelyettesítésként. *Consolida orientalis*: leggyakrabban egyszerűen szarkaláb, ritkán tömött szarkaláb (jelzős?), szarkafü (tévesztés?), vadszarkaláb. Fantázianevei is vannak: gyertyavirág, fürtös szarkaláb. Kevés saját neve arra utal, hogy csak részben önálló taxonról van szó (*egy fajtája a szarkalábnak / szarkaláb, csak az a nemesített fajta, az is szarkaláb, valami előneve van / mindkettő szarkaláb / van, ami fürtös, az a fürtös szarkaláb*). Egyesek ismerik, de nevét nem tudják (*van, de nem tudom / nagyon ismerem*). Valaki szerint ez nem szarkaláb, hanem valami más. Más kékvirágú növények is időnként szóba kerülnek (*nem búzavirág / laposoldalban, kékes* (menta), *partosabb részen* (valószínű a zsálya)). *Verbascum phoeniceum*: nem ismerik, képről nézve találgatnak (*fürtös szarkaláb / tömött szarkaláb / nem szarkaláb! / hasonlít a szarkalábhoz*).

„konkoly”: érdekes népi taxon. Egykor az *Agrostemma* nyilvánvalóan különálló népi taxon volt (élőhelye, feltűnése, mérgező volta miatt), ekkor a *Silene latifolia* egy ehhez ismeretlen módon kapcsolódó vad változat lehetett (vö. *Lychnis coronaria*: vadkonkoly, Molnár és B. Papp 2010). *Agrostemma githago*: sokan ismerik, de érezhetően felejtik a nevet, méginkább a kinézetét (*nem tudom, milyen / szántóföldön terem, nem ismerem / nevet ismerem, búza közt is van*). A búzavirághoz hasonló, de nem kinézetre, hanem: *szintén a szántóföldön, búzában* (nő). *Silene latifolia*: kicsit rejtélyes növény. Legvalószínűbb, hogy népi taxonként a konkoly egyik fajtája vagy rokona (majdnem a konkolyhoz hasonló / szerintem konkoly), de sokan tévesztik a rózsaszín virágú konkollyal, különösen termésben (*hát, konkoly! / konkoly / konkoly / konkoly, piros virága van!*). Van, aki megkülönbözteti a valódi konkolytól (*nem konkoly, annak szép lila virágja van / vadkonkoly, a búzában van a szelíd*). Valaki a *Saponaria*-hoz kapcsolja (*szappanvirág, az egyik féle*). Többen tévesztik más fajnak (vadmák, tallófű).

„gólyahír” és „kígyóhagyma”: két tavasszal virágzó (ezért gólyahír) és vadon élő hagymás (ezért kígyóhagyma) nemzetségről van szó. Sajnos nincs elegendő adatunk, hogy a két - vélhetően létező - népi taxon különállóságát értékelhessük (neveik részben átfednek). *Ornithogalum boucheanum* és *kochii*: elég sokan ismerik, de adataink kissé bizonytalanok. Talán a kígyóvirág az igazi neve, de gyakoribb még a gólyahír, ritka a gólyavirág, csillagvirág, disznóvirág, kígyóhagyma és vadhagyma. A kis mintaszám és a terepi adatok kis száma miatt nem tudni, hogy a gólyahír név a sármákra és tyúktaréjra is vonatkozik-e (*gólyahír ez is, csak más a virága*), vagy ezek az adatok részben tévesztések. Kitalált név a kónya sárma fényképe kapcsán: *mint a jácint, lehet mondani, hogy pusztai jácint*. *Gagea pratensis*: az emberek alig fele ismerheti, közülük is sokan nem tudják a nevét (gyakoribb neve a gólyahír, ritkán csillagvirág, kígyóhagyma, jelzősen: sárga kis csillag). A kis mintaszám miatt a gyűjtött nevek sem mind megbízhatóak (*egyeseke erre mondják / valami csillagnak hívják*).

„csudafa, maszlag” és „bolondító”: határozottan két népi taxon, de olykor tévesztik, máskor névrokonok. *Datura stramonium*: mindenki ismeri (két gyakori neve van: csattogó maszlag (gyakran: csattanó maszlag) és a csudafa, olykor csodafa, néhányszor bolondító, ritkán csatlasz, datura, vaddatura, bariska (a növény maga), bolondítólevél, disznófű, disznótövis). Olykor tévesztik a *Hyoscyamus*-szal (ennek eldöntéséhez nincs elég terepi adatunk, pl. *csudafa, bolondító, csattogó* (ugyanaz!)). *Hyoscyamus niger*: sokan ismerik, nevét is tudják (gyakori neve a bolondító, ritkábban a bilindek, biléndek, bülindek, bolondító beléndek). Olykor tévesztik a *Datura*-val (*csattanó maszlag*

(ugyanaz, mint) *bolondító / csattogó maszlag* (ugyanaz, mint) *bolondító beléndek*, de mások nem: *a bolondító nem a csudafa!*). Nehezíti a dolgot, hogy a bolondító nevet a Datura-ra is használják - arra is gondolva!

„**vízitők**” és „**tavirózsa**”: már Tikos felhívta a figyelmet arra, hogy a *Nymphaea*-t és a *Nuphar*-t nem mindenki tekinti két fajnak. Az emberek zöme mond valamilyen nevet e fajokra. *Nymphaea alba*: a tavirózsa sok ember számára külön taxon, mások összevonják a vízitőkkel (*tavirózsa mindkettő*). Nevei: zömmel tavirózsa, ritkábban tündérrózsa vagy vízliliom (egyszer: vízliliom(sic)), ritkán (és mellette mindig említve valamelyik előbbi nevet): tökvirág, vízitök. Egyszer tiszavirág (mert abban a csatornában van, ami a *Tiszából jön* - tudja, hogy *van egy lepkefaj*(sic) is). *Nuphar lutea*: a vízitök sok ember számára külön taxon, mások összevonják a tavirózsával (*sárga vagy fehér virága van / vízitök vagy vízirózsa?*). Uralkodó neve a vízitök, ritkán tökvirág, tök, tavirózsa, vízirózsa. *Hydrocharis morsus-ranae*: a tavirózsa és vízitök csoportjához tartozik ez a faj is (*vízitök ez is / tavirózsa / vízlilap / mint a vízitök, csak kisebb / kicsi* (a tavirózsához képest)), de nem önálló népi taxon, legtöbbször nem tudnak nevet mondani. Egy ember: *békalencse virága*.

„**porcsin**” és „**kövéрке**”: határozottan két taxon, de részben nevük, részben növekedési tulajdonságaik és termőhelyük lazán összekapcsolja őket. *Polygonum aviculare*: mindenki ismeri, nevét is tudják (porcsin, ritkábban porcsiny, ritkán porcfű, ezenkívül jelzős nevei vannak: gyakran: futóporcsin, ritkán: hosszúfutású-, ló-, szík- és magasabb porcsin). Terepen is biztosan felismerik, akár tavaszi kicsi vagy őszi csupasz példányukat is. Többfélét megkülönböztetnek (*de van másféle is / valaki: egyféle*), de csak a növény alakja alapján - elfekvő és felálló változat (*a lóporcsin felfele áll, a veresporcsin futó / van: futó, van: a nagyobb levelű, sűrű, pázsit / futóporcsin és porcsin, ez magasabb / fut vagy feláll / van a hosszú, vékony, van a széleslevelű / hosszúfutású és szíkporcsin*). *Portulaca oleracea*: mindenki ismeri, legtöbbször nevét is tudják (leggyakoribb neve a kövéрке, ritkán: göndörke, húsű, kövérű, kövérporcsin, lóporcsin, pecérke, tátogó, vadportulácska). Kapcsolódik a kerti *portulácskához* (*portulácska vadba / vadportulácska / portulácskához hasonlít / itt is van, de ez szelíd / portulácska a kerti*).

„**pipacs**”: tulajdonképpen egy nagyon határozott népi taxon, és ehhez az alig ismert, de nem ismeretlen *Papaver dubium* lazán kapcsolódik. *Papaver rhoeas*: mindenki ismeri, nevét is tudja (pipacs, terepen is biztosan felismerik. *Papaver dubium*: hasonlítják, rokonítják a pipacshoz (*pipacs elfajult változata / pipacs, pont olyan állású / pipacsfajta, olyan fakó pipacs / valami pipacsféle / láttam fehér pipacsot*) és ritkán a mákhoz (*vadmák, mint a mák, csak kicsi, fehér, a fehérbe van az a barna*).

„**lucerna**” és **vadlucerna**”: a lucerna és vad „rokona”. Biztosan elkülönítik őket. *Medicago sativa*: mindenki ismeri, lucerna a neve. *Melilotus albus* és *officinalis*: szinte mindenki ismeri, nevét is tudják (leggyakrabban vadlucerna, ritkábban butykóró (Karcagon és Kunmadarason), néhányszor nyúlárnyék, ritkán sárga lucerna, butykóró). Terepen is jól felismerik.

„**sóslórium**” és „**sóska**”: két külön népi taxonról van szó, lehet, hogy csak névben kapcsolódnak egymáshoz. *Rumex crispus*, *stenophyllus*, *patientia* és *palustris*: mindenki ismeri, nevét is tudja (két embernek nem jutott eszébe a neve, de amúgy tudta). Leggyakoribb neve a sóslórium, kevésbé gyakori a lósóska/lúsóska, ritkán lórum, sóslóriumkóró, vadsóska. Terepen is jól felismerik. A *R. acetosa*-n kívül a többi *Rumex*-fajt - úgy tűnik - nem különböztetik meg (*egyfajta / egyet tudok / egyfajta / de: nemigen egy az!*), pedig az élőhelyjellemzésekben nagyon szépen kijön a termőhelyi kettősség: laposban és telkes helyen/útfélen nőnek, de a kettő között, a legelőn nem. A *R. sanguineus*-ra egy adat: vaddohány! *Rumex acetosa* és *thyriflorus*: néhány adatunk van csak: sóska, vadsóska, nyúlóska (*savanyú, vékony szárú, kicsi levelű, térdig ér*). Különálló népi taxon.

„**kutyatej**”: tulajdonképpen egy taxon. Ebben a tájban a nagyméretű (és sokkal ritkább) fajok sem válnak le a kutyatej népi taxonról. *Euphorbia cyparissias*: mindenki ismeri, ugyanazt a nevet

használja (kutyatej). Kevesen mondják, hogy: *több fajtája van ennek is*. Euphorbia palustris: *nem (igazi) kutyatej, nagyobb!* Kevés adatunk van. Euphorbia virgata: *ez is kutyatej*. Kevés adatunk van. „**komócsin**”: eredetileg egy fajnak volt a neve a komócsin. Amióta azonban megjelent a Calamagrostis epigeios a pusztán (valamikor az elmúlt évtizedekben), azóta ez utóbbi fajra is kezdik használni ezt a nevet (bár legtöbbször látják, hogy ez másféle). Phalaris arundinacea: szinte mindenki ismeri, néven is nevezik (szinte mindig komócsin), terepen is felismerik. Kiseb tudású embereknél a rosszabb minőségű, *laposi füvekhez* kapcsolódik (*fenyér / vízi növény / ez is sásféle / mint a nád*), de ritkán tévesztik. Calamagrostis epigeios: mint új jövevényt csak látásból ismerik, zömmel a Phalaris-hoz (vagy a nádhoz) rokonítják (*a komócsinhoz hasonló / nem a komócsin? / van az igazi komócsin... / a nádhoz hasonló*), máskor tévesztik (*vadtarack, tarack kivirágozva*). Olykor a savanyú füvek csoportjába sorolják (*fenyér ez is / rozsnyok, annyira sovány*).

„**juharfa**”: érdekes népi taxon. Őshonosan az Acer campestre ritka, régen sokan nem is ismerhették. Ugyanakkor nevét hallhatták. Az erdészet gyakran ültette, spontán is terjed. Ugyanakkor a nem őshonos juharfajok (A. platanoides és pseudoplatanus) hasonlósága is sokak számára egyértelmű. A legújabbban megjelent, nem őshonos A. negundo viszont nem igazán tartozik ide. Megjegyezzük, hogy a kőris a juharnál sokkal stabilabb népi taxon. Acer campestre: a nevet elég sokan ismerik, de terepen elbizonytalanodnak (*juharfaváltozat / juharfaszerűség / kőris / fa / fa*). Ritkán látjuk terepen, több adatra lenne szükség. Acer negundo: nem ismerik igazán (*kőrisfa / hasonlít a bodzához, máskor csak: fa*). Acer platanoides és pseudoplatanus: Nem ismerik igazán, találgatnak (*kőris? / veres kőris / szilfa / díszfa-e?, kőrisfához hasonló, meg a juharfának*). Acer tataricum: *mint a juharfa / juharfa*. Tikos gyűjtötte e fajra a feketegyűrű nevet, Ohat és Újszentmargita környékén akár önálló taxon is lehet.

„**fűzfa**”, a **Salix cinerea-nak nincs gyakori neve**: a fűzfa egy laza népi taxoncsoport, a legtöbb faj tkp. önálló népi taxonnak tekinthető. A fűzfákhoz tartozik az ültetett szomorúfűz és macsudána fűz is. Mindkettőt jól ismerik. Salix fragilis: mindenki ismer legalább egyféle fűzfát, nevét is tudják, terepen is felismerik. Többször megkülönböztetnek többféle fűzet (*1. ezüst fűzfa - háznál, fűzfa - a Hortobágyba / 1. sárga fűc, 2. zöld fűc / 1. fűcfa, 2. rakottya / 1. zöld, 2. sárga / 1. folyókpartján, roppan az ága, 2. sárgafűz, fonható / 1. amiből kast csináljuk, 2. ami csak fűzfa / 1. törös, 2. ezüst / 1. sárga: leszúrtuk, 2. zöld fűzfa, törékeny*). A Salix alba külön taxon lehet (hiszen ága nem törik), de erről nincs elég adatunk. Salix cinerea: csak néhányan ismerik és különítik el a fűzfától biztosan (*a malogya nem fűzfa*). Van, aki egyszerűen csak látja, hogy nem fűzfa, de nem tudja, hogy akkor mi (*nem fűzfa, milyen fa lehet?*) Létezik a Rakottyás, mint földrajzi név. A Tisza-mentén már önálló népi taxon.

„**folyófür**” és „**folyondár, lúdhúr**”: a népi taxon főfaja a Convolvulus arvensis, ehhez kapcsolódik hol szorosabban, hol lazábban a Calystegia sepium. Convolvulus arvensis: mindenki ismeri, nevét is tudja (mindig folyófür), terepen is biztosan felismerik. Calystegia sepium: sokan ismerik, egyesek a folyófür egyik változatának tekintik (*folyófürnek mondtuk / másikkéle folyófür / a nagyobb folyófür / van kerti is: házaknál vót az a kék - Ipomea / folyófür többféle van*), mások szerint külön taxon. Nevei: *folyondár, lúdhúr, vízi folyófür - folyondár, vagy minék mondják*. Ide sorolható a Fallopia dumetorum (vadfolyófür a neve), valószínű nem külön taxon, bár kevés adatunk van.

„**csalánt**”: majdnem két népi taxon. Látásból mindenki ismeri a két – méretében és csípősségében eltérő – fajt, de külön nevet kevesen használnak. Urtica dioica: mindenki ismeri, nevét is tudják (leggyakoribb neve a csalánt, kevésbé gyakran csalán, ritkán árvacsalán(t), egyszer vadcsalánt, fekete csalánt, nagy csalánt, vadkender, cselán, *nagylevelű, sima csalánt*). Terepen is biztosan felismerik. Meglepő, hogy öt esetben árvacsalánt a neve. Ennek oka, hogy kevésbé csíp, mint az U. urens (*árvacsalánt, 1 méteres, ez is nagyon szúr, U. urens: rendes csalán, kicsike, 30 cm, azott földéken, házmellet / a csalánt a mérgeesebb / az árvacsalán az nagy!*). Urtica urens: sokan ismerik, elkülönítik, terepen jól beazonosítják, bár külön néven csak néhányan említik (rendes csalán,

árvacsalán(t)). Neve leggyakrabban egyszerűen csalánt, olykor árvacsalán(t), vadcsalánt, jelzős szerkezettel rendes csalán, kicsi csalánt.

„búzavirág”: tulajdonképpen egy népi taxon, de a *Centaurea pannonica* is - névtelensége miatt - ide rokonítódik. *Centaurea cyanus*: mindenki ismeri, nevét is tudják (mindig búzavirág), terepen is biztosan felismerik. *Centaurea pannonica*: többen rokonítják a *Centaurea cyanus*-szal (*hasonlít a búzavirághoz / nem búzavirág*), máskor a *Cirsium arvense*-vel (*aszott tövis változata?*). Alig ismert, tkp. nem önálló népi taxon.

„ördögsekér, szélhajtó/forgótövis” és „bondor”: azon fajok laza csoportja, amelyek összel gyökérnyaknál eltörnek, és a szél görgeti őket szántókon, gyepeken át. *Eryngium campestre*: szinte mindenki ismeri, néven is nevezi, terepen jól felismeri. Rokonságban van a számtöviskel, de attól szinte mindig elválí. Szintén kapcsolódik az *Amaranthus albus*-hoz (*bondor, de mégse pont bondor*). Sok neve ellenére egyféle van csak belőle (az *E. planum* hiányzik a tájból). Nincs egyeduralkodó neve, gyakoribb nevei az ördögsekér, szélhajtótövis, forgótövis(k), pinarajtaja/rajtoja, bondortövis(k), ritkábban: ördögkerék, tövisk, ritkán: bondora, pinalajtorja, pinabozdorja, pozdorja, széltövisk, pinabondor, gelegonya, pinagereblye. *Amaranthus albus*: sokan ismerik, nevét is tudják (uralkodó neve a bondor, ritkán: bojdorján, bozdorján, bojdor, bondorján, kanborz, a bondort vagy bojdort hívják katlankórának is). Ördögsekér mivolta miatt kicsit rokon az *Eryngium*-mal (de: *nem tövisk!*). A parékhoz is tartozik (*paréjfajta / paréjfajta utánzata / egyébként valami paré / paréhoz hasonló*). *Salsola soda*: Tikos szerint bondortövis. Mi sajnos nem tudunk nevet gyűjteni.

„útilapu” és „lánczás útifű”: a *Plantago*-fajokat többen két taxonnak, sokan egy taxonnak értékelik. *Plantago lanceolata* és *major*: majdnem mindenki ismeri, többen azonban nem tudják a nevüket. A két fajt sokan megkülönböztetik (*többfajta van! / nagylevelű és lánczás levelű / a P. major: útifű, a P. lanceolata: lánczás útifű / a P. major. hasonlít a lánczás útifűre / a P. lanceolata: útifű, P. major: útilapu / mások nem: egyet ismernek*). Van, aki a *P. major*-t ismeri, néven nevezi, a *P. lanceolata*-t nem ismeri, ill. másvalaki saját nevet ad neki (*nem tudom, micsoda, úgy hívom: bocskorszj* (létezik a bakancsfűző név is – Molnár és B. Papp 2010). Van, aki a *P. major*-t hívja lánczás útifűnek. Hasonlítják a pipaszúrkálóhoz a virágzata miatt.

„szerbtövis” és „gyengénszűrő”: egyértelműen két külön taxonról van szó, de a népi tudás erőzójával közelednek egymáshoz (lásd a neveiket). Keveseknek a két *Xanthium*-faj egy taxon (*nem vagyok tisztában / egyfajta*). *Xanthium italicum* és *strumarium*: talán mindenki ismeri, néven is nevezik, terepen is jól felismerik. Leggyakoribb nevei a szerbtövis, ritkábban szerbtövisk, pinagereblye, olykor cigánymogyoró, ritkán csimbók, deákmogyoró, kóduzmogyoró, pinakaparó, kaparó, pinaszúrkáló, pinaszörlétra, bogáncs, boronatövisk, szervtövis(sic). *Xanthium spinosum*: szinte mindenki ismeri, nevét is tudják, terepen is felismerik. Néhányan bizonytalanok (*számtövisk* (ezt többen is mondták) / *nem cigánymogyoró, nem a gyengénszűrő, de lehet cigánymogyoró*). Igen gyakran azonnal hozzáteszik: *de erősen fájó!* Néhányan tévesztik vagy összevonják a másik *Xanthium*-fajjal (ill. *ez is pinagereblye!* - azaz horgas termésű / ritka nevei is erre utalnak: cigánymogyoró, pinarajtaja, szerbtövisk, pinaszörlétra).

„őszirózsa”: vélhetően a kerti fajtákról kapták nevüket a pusztaiak, részben önálló népi taxon. *Aster tripolium*: egy adat: rokonítja az *Aster punctatus*-szal. Nevei: őszi mezei rózsa, pusztai őszirózsa. *Aster punctatus*: az emberek kb. fele ismeri, de nevét nem tudják (mezei őszirózsa, ez az egy név is inkább saját alkotás, mint népi név) (*ez is van kint, csak nem tudjuk, hogy hívják, el is felejté az ember / látásbul*).

„árvalányhaj”: egyértelműen létező népi taxon, bár fajait terepen ritkán (és gyakran nem a Hortobágyon) látják. A *Stipa capillata* is beletartozik. *Stipa pennata* agg.: a növényt kevesen látták (leginkább a Bükkben és a Kiskunságban), csak a vásárokról és a kalap melletti "csokráról" ismerik. Néhány ember szerint él a Hortobágyon is. Ez téves emlékezet vagy valamilyen fajjal tévesztik pl. a

Hordeum jubatum-mal. Stipa capillata: bár ráéreznek, hogy árvalányhajféle, kicsit bizonytalanok (*de még nincs kifejlődve / árvalányhajszerű, innen szedte? / hasonló, mint az árvalányhaj, de nem az! / olyan, mint az árvalányhaj*). Mások nem ismerik fel (*na milyen paré? / pászitfélékhez tartozik, vadzabhoz?*).

„szíkfű, kamilla” és „vadszíkfű, katóka, kutyakapor”: a két faj egyértelműen két külön taxon, de rokonsága mindenki számára egyértelmű (lásd a neveiket és jellemzésüket). Leginkább azért vált külön népi taxonná, mert egyikük gyógynövény, másikuk nem (*van, amiből gyógyszert csinálnak, van, ami gyom, de a virágja egy*). Matricaria recutita (chamomilla): mindenki biztosan ismeri. Eredeti neve a szík(i)fű, a kamilla egyértelműen a hivatalos szóhasználatból jött az utóbbi évtizedekben (*régen kamillát nem mondtak!*). Gyakori nevei a szíkfű (szíki fű) és a kamilla, ritkábban széki fű, szekfű, ritkán szelíd szíkfű, szíkfű (rövid i-vel), orvosi székfű. Tripleurospermum perforatum (Matricaria inodora): szinte mindenki ismeri, néven is nevezi, terepen is jól felismeri. A kamilla „párja”. Neve: leggyakrabban vadszékfű/vadszíkfű vagy katóka, ritkábban kutyakapor (Karcagon), ritkán: vadkömény, büdöske, vadkamilla, katóka, katóka, katóka, lábás szíkfű, papkalap, vad széki fű, papszakáll.

„gólyacsőr”: a Geranium- és Erodium-fajok gyűjtőneve. Még nem tudjuk, hogy a két nemzetséget elkülönítik-e. Erodium cicutarium: akit kérdeztünk, ismerte (neve: gólyacsőr(virág)), de kevés adatunk van. Geranium pusillum, columbinum és rotundifolium: kevés adatunk van (neve: gólyacsőr). Többen ezt a nevet nem ismerik. Többen ismerik a növényt, de nevet nem tudnak.

3.4 Bizonytalan státuszú taxonok (lehetnek, lehettek önálló népi taxonok)

Eddigi tudásunk alapján az alábbi fajoknak bizonytalan az önálló népi taxon voltuk.

„jóbojtorján?” (Agrimonia eupatoria): kevesen ismerik, névről csak ketten, pedig nem ritka. Gyógynövényként sem használják. Lehet önálló taxon.

nincs gyakori neve (Anagallis-fajok): nem sikerült kideríteni, hogy ismerik-e ezt a fajt. A fotókról néhányan tyúkszemvirágnak mondják, de nem lehet kimondani, hogy biztosan.

„nyúlárnyék” (Asparagus officinalis): egy dudva, mint az aszparátusz. Lehet önálló népi taxon.

„gyertyánfa” (Carpinus betulus): egy adatunk van, ő ismerte.

nincs gyakori neve (Chelidonium majus): tejes, azt mondták, a szemölcsöt (gyógyítja). Lehet önálló népi taxon.

„ürgefarok?” (Conyza canadensis): nemigen tudjuk, hogy mennyire ismerik. Terepen az emberek fele ismerte, de nevet csak egy tudott mondani. Élőhelyét is biztosan és jól jellemzik. A pallagkóró egy esetben pallagon mindenféle giz-gaz. Lehet önálló népi taxon.

nincs gyakori neve (Cynoglossum officinale): kevés adatunk van. Lehet önálló népi taxon.

„szamárkóró?” (Echinops sphaerocephalus): bizonytalan státuszú faj. Egyetlen adatunk van: szamárkóró. Lehet önálló népi taxon.

nincs gyakori neve (Galium mollugo): kevesen ismerik. Ahol gyakoribb, ott lehet önálló népi taxon.

nincs gyakori neve (Hypericum perforatum): kevés adatunk van, ez alapján nem vagy alig ismerik (más tájakban alapvető gyógynövény!). Kutatandó, hogy önálló népi taxon-e a Hortobágyon.

nincs gyakori neve (Iris spuria): néhányan ismerik (*Juhoshát fele két bokor, lilás* (ott tényleg van néhány bokor *Iris spuria*!) / *ez is sásliliom / két-három nagy kék virág, derékig ér, Hortobágyban* (ez bizonytalan adat)). Önálló neve nincs, a nyugati-északi részeken lehet önálló népi taxon.

nincs gyakori neve (Lysimachia nummularia): bizonytalanul ismert faj, kevés adatunk van. Lehet önálló népi taxon.

nincs gyakori neve (Lythrum virgatum (és salicaria)): sokan ismerik a növényt, de zömmel név nélkül. Hasonlítják (*pulykatakonyhoz hasonlít / ökörfark családjába / róka farkok vagy mi / gelicsány? / laposi szarkalábszerűség*). Többen keveset tudnak róla: *nem olyan jellemző / sok mindent nem tudok róla / szép nagyon, tudom, van neve / vízi mit tudom én mi*. Mások látásból igen jól ismerik, leveles állapotban is felismerik (*rózsaszín virága van!*), van, aki részletesen ismerteti (*minek a virágja ez az istennyila?, láttunk sokat, laposszélékben van, haszontalan növény, sóslóriumvirág?, de nem, száraz mindig, esetleg kora tavasszal zöld, van magva is, mint a rípamag, a jószág nem eszi*). Egyszer megkülönböztették a tájban ritka *L. salicaria*-tól (*ez más!*). Talán önálló népi taxon. Vizsgálandó!

nincs gyakori neve (Oenanthe silaifolia): vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van (egy ember hasonlítja a *Galium palustre*-hez, amit szintén nem ismert). Előfordulhat, hogy a vadkapor népi taxon egyik tagja.

„szappanfű” (Saponaria officinalis): csak két adatunk van (egy név: szappanfű), a másik lehet tévesztés. Más tájokban önálló taxon, itt nem tudjuk.

„nácisz?” (Scilla drunensis): egy adatunk van Újszentmargitáról: nácisz(sic). Itt akár önálló népi taxon is lehet, hiszen az erdőben gyakori, bizonyára szedték is.

nincs gyakori neve (Solanum dulcamara): alig ismert növény (*biztos láttuk... / ez még a nagy kérdés!*), néhányan emlékeznek rá (*szokott a kerítésen lenni, valami bogyó (lehet a neve)*), de nevét nem tudják. Rokonítják a *S. nigrum*-mal (*nem kutyaszőlő*), a *Persicaria lapathifolia*-val (*vérfűhöz hasonló, de annak rózsaszín a virágja*). Lehet vagy lehetett önálló népi taxon.

„japánakác” (Sophora japonica): kevés adatunk van, lehet önálló népi taxon.

nincs gyakori neve (Tanacetum vulgare): kevesen ismerik a növényt, nevét nem tudják. Lehet önálló népi taxon.

„vadlencse?” (Thlaspi arvense): vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Tikos gyűjtötte rá a vadlencse nevet, ez utalhat arra, hogy önálló népi taxon.

nincs gyakori neve (Tragopogon dubius): vélhetően kevesen ismerik, de kevés adatunk van. Lehet önálló népi taxon, hiszen nagy termetű, tejes, és a szárát más tájokban a gyerekek eszik csemegének (pl. Gyimesben).

„vasfű?” (Verbena officinalis): meglepően kevés adatot sikerült gyűjtenünk, mintha ebben a tájban alig ismernék. Vizsgálandó, hogy önálló népi taxon-e.

3.5 Vélhetően nem önálló népi taxonok

Az alábbi fajok esetében úgy véljük, nem önálló népi taxonok. További adatgyűjtéssel néhányukról azonban kiderülhet, hogy mégis azok (a gyanúsaknál jelezzük a további kutatás szükségességét). Agropyron pectinatum: a kisebb tudásúak más fűvekhez hasonlítják (*tippanszerű / valamelyik muhar*), a nagyobb tudásúak nem ismerik. Vélhetően nem önálló taxon. Anthemis arvensis: nem vadszékfű, margaréta (tévesztés). Vélhetően nem önálló taxon. Anthriscus sylvestris: terepen nem ismerték. Vélhetően nem önálló taxon. Arrhenatherum elatius: új jövevény, még nem ismerik, csak hasonlítják (*rozsnó változata, fenyérszerű*). Asclepias syriaca: új jövevény, még nem ismerik. Asperugo procumbens: vélhetően nem ismerik (további kutatásra lenne szükség). Beckmannia eruciformis: vélhetően nem ismerik a növényt, véletlenszerűen mondanak rá nevet, jelzős szerkezetet (csattogó, vízi növény, perje, vadzab, valamilyen gombos perje). Bryonia alba: *folyó valami...* Ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Buglossoides arvensis: nem ismerik, de kevés adatuk van. Bupleurum tenuissimum: vélhetően nem önálló taxon. Egy adat: *ezt se tudom* (mi a neve), (de emlékszik a virágjára) *nem olyan nagyszerű, se nem sárga, se nem zöld* (hihetetlen megfigyelőképesség!). Kórójáról mások:

mint a porcsin / mint a fosóparéj. Cardamine parviflora: nem ismerik. Vélhetően nem önálló taxon. Caucalis plathycarpus: nem ismerik. Vélhetően nem önálló taxon. Centaurium sp.: nem ismerik, a kékliliomhoz (?) és a Lythrum-hoz hasonlítják. Vélhetően nem önálló taxon. Crepis setosa és tectorum: nem ismerik, egy ember tudja, hogy lucernafődeken van sok. Vélhetően nem önálló taxon. Cruciata pedemontana: nem ismerik. Vélhetően nem önálló taxon. Dactylis glomerata: aki ismeri, az sem tudja a nevét, mások találgatnak (*ez nem tarack! / komócsin vagy mi?*). Önálló taxonná válhat, de lassan. Descurainia sophia: valamilyen szinten ismerik, hiszen nem mondja senki sem, hogy nem ismeri. Ugyanakkor vélhetően csak felszínesen ismerik, és a vadkapor és vadrepce nevet adják neki, külleme alapján. Talán önálló népi taxon (egy adat: *telkes helyen*, azaz termőhelyét tudják). Dianthus pontederiae: kevés adatunk van. Ritkasága miatt a Hortobágyon vélhetően nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Digitaria sanguinalis: *tarackos valami*. Valaki összevonja a Cynodonnal. Cigánybúzák családjába tartozik, mert sáslevelű. Dryopteris filix-mas: egy nevet gyűjtöttünk: páfrány, ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Echium vulgare: nem önálló népi taxon, neve sincs (*hát valami nevének lenni kell*), de többen látásból ismerik (*olyan nagy bozótú / zsályafélékhez hasonlít*), mások nem ismerik (*itköriül nem láttam*). Epilobium tetragonum és parviflorum: alig ismerik, inkább ráérezésből (*ez is pásztorrózsa* (azaz Lythrum virgatum), *csak nem nyílik még*). A Lythrum virgatum-hoz kapcsolódik, de lazán. Vélhetően nem önálló népi taxon. Erigeron annuus: egy adat: nem ismeri. Euonymus europaeus: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Eupatorium cannabinum: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Ficaria verna: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Galanthus nivalis: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Galega officinalis: nem ismeretlen növény, de valakinek igen: *olyan idegen nekem, nem találkoztam ilyennel, pedig sok évet eltöltöttem...* Galium palustre: nem ismerik. Tévesztik a Gypsophila-val vagy kisméretű Oenanthe silaifolia-nak gondolják. Geum urbanum: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Glyceria fluitans: vélhetően nem ismerik a növényt, véletlenszerűen mondanak rá nevet, jelzős szerkezetet (*gazos széna / tarackhoz tartozik*). Gratiola officinalis: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Juglans nigra: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer) (egyszer: vaddiófa). Kochia prostrata: ritkasága és nem feltűnő volta miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Lactuca saligna: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Lappula squarrosa: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Leucanthemum vulgare: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Ligustrum vulgare: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). *Ilyen aljnövényt / nem bodza.* Lycopus europaeus és exaltatus: az emberek kb. fele látásból ismeri, de nevét senki sem tudja. Kétszikű, nem fás, magasabb növésű, nem ép levelű és apró zöld vagy kékes virágú fajok ugranak be, mint hasonló fajok (*csalán / árvacsalánt / hasonlít a csalánhoz / parlagfű / parlagfű / fodormentához hasonlít / nem csalán / vadzsálya*). Vélhetően nem önálló népi taxon. Lysimachia vulgaris: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Marsilea quadrifolia: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Egy ember ismerte, de azt a nevet (métélyfű) egy természetvédőtől tanulta. Melandrium viscosum: *semleges valami* (= nem fontos növény). Vélhetően nem önálló népi taxon. Myosurus minimus: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Phleum pratense: komócsinnak téveszti. Phlomis tuberosa: legtöbbször nem ismerik, találgatják, mert látványos faj (*vaddohányvirág? / vadkender?*). Néhányan látásból ismerik (*hasonlít a keserűlapuhoz, de mégse az / védik, körbe kerítik / Bajnok-kútnál van*). Nem önálló népi taxon. Picris hieracioides: általában nem ismerik (*parénak biztos paré*), többen rokonítják (*csorbókaszerűség / mint a jakabnapi kóró*), kevesen ismerik (*ragadósfünek hívom*). Nem önálló népi taxon. Pimpinella saxifraga: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Polygonatum

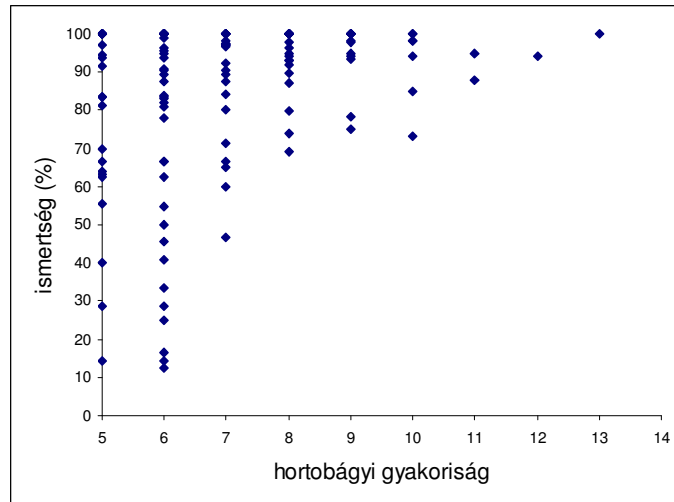
latifolium: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Potamogeton pectinatus és natans: alig ismerik (de csak két adatunk van!). *Nem tök*. Vizsgálandó, hogy önálló népi taxon-e. Prunella vulgaris: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Pulicaria dysenterica és vulgaris: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Egy adat: nevét nem tudja, *taszító illatú, birka nem szereti*. Ranunculus aquatilis és trichophyllum: látásból ismerik, de nem tudjuk, hogy mennyire, mivel tévesztik, mivel rokonítják. Rhamnus cathartica: ritkasága miatt vélhetően a Hortobágyon nem önálló népi taxon (nem látják elégszer). Rorippa kernerii: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. *Hasonlít a vadrepcéhez, nem tudom meghatározni*. Salicornia europaea: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Salvinia natans: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Egy adat: képről felismerte. Előfordulhat, hogy önálló népi taxon. Securigera varia: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. *Vadbökköny? Nem mogyoró!* További kutatást igényel. Senecio erucifolius: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van (*mint a székfű, de nem az, az alacsonyabb*). Stachys germanica: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Torilis arvensis: vélhetően nem ismerik, de kevés adatunk van. Kásafűnek téveszti. Veronica hederifolia és polita: látásból ismerik, de mintha nem lenne önálló népi taxon. Vizsgálandó! (*nem tudom / kik virágnak neveztük, pásztorember nevet ad! / galambbegy, rokonok! Látom! / lúdhúr*).

4. Értékelés

4.1 A növényfajok ismertsége és néven nevezettség

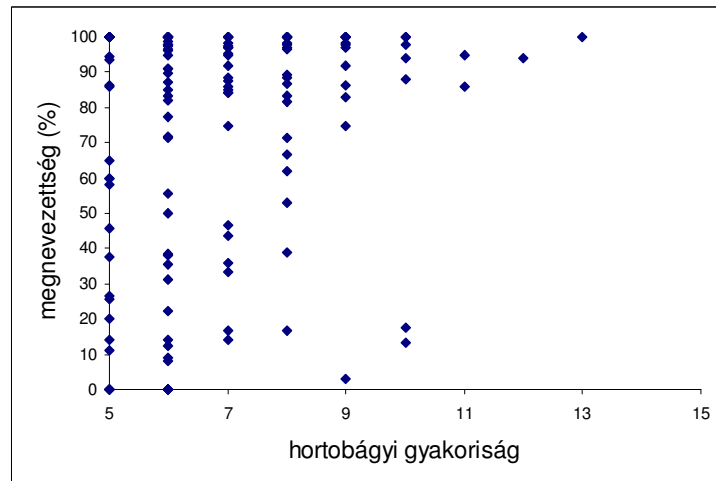
A hortobágyi pásztorok meglepően sok növényfajt ismernek. Eddig összesen 162 kellően beazonosított népi taxont találtunk. E népi taxonok összesen legalább 243 hortobágyi vadon termő növényfajt takarnak (azaz egy népi taxonba olykor több faj is tartozik). Mivel a pásztorok által egyáltalán észlelhető vadon termő növényfajok száma a Hortobágyon kb. 440, a fajok legalább 55%-a néven nevezett vagy legalább látásból jól ismert.

A fajok ismertsége (azaz hogy az adott fajt a megkérdezett pásztorok hány százaléka ismerte) hortobágyi gyakoriságukkal arányosan nő (1. ábra). Hasonlóan változik néven nevezettségük is (azaz hogy a pásztorok hány százaléka tudja néven is nevezni az adott taxont) (2. ábra). Megfigyelhető, hogy a gyakoribb fajok nagyobb részének nagy a megnevezettség (3. ábra). Meglepően tapasztaltuk azonban, hogy vannak olyan, 50%-nál ismertebb és legalább ötös gyakoriságú fajok, amelyeket a hortobágyi pásztorok ritkán neveznek néven. E fajok a következők: *Aster punctatus*, *Camphorosma annua*, *Centaurea pannonica*, *Epilobium* spp., *Galium aparine*, *Galium verum*, *Inula britannica*, *Lythrum virgatum*, *Podospermum canum*, *Ranunculus aquatilis* és *trichophyllum*, *Schlerochloa dura* és *Solanum dulcamara* (a *Dipsacus* spp. 47%-os ismertségével éppen lemaradt e listáról, de amúgy jellegzetes tagja lenne). A meg nem nevezettség okát nem tudjuk. E fajok között vannak kimondottan feltűnő fajok (pl. *Aster punctatus*, *Lythrum virgatum*, *Galium verum*, *Inula britannica*, *Dipsacus* spp.), és vannak olyanok, amelyek legeltetési szempontból fontosak (pl. *Podospermum canum*, *Camphorosma annua*). Fentiekén kívül vannak olyan meg nem nevezett fajok, amelyek alacsony ismertsége és néven nevezettsége növényföldrajzi tényezőkkel jól magyarázható (csak a Hortobágy északnyugati, Tiszához közeli részén élnek, és ott is ritkák, specialisták, pl. *Acer tataricum*, *Ligustrum vulgare*, *Scilla drunensis*, *Polygonatum latifolium*).

1. ábra. Az egyes fajok pásztorok általi ismertsége hortobágyi gyakoriságuk függvényében (a ritka fajokat nem ábrázoltuk, mert műtermékek léphetnek fel a kis mintaszám miatt)

Figure 1. The plant knowledge of herdsmen of certain species according to their frequency in Hortobágy

2. ábra. Az egyes fajok pásztorok általi megnevezettsége hortobágyi gyakoriságuk függvényében (a ritka fajokat nem ábrázoltuk, mert műtermékek léphetnek fel a kis mintaszám miatt). Láthatóan több olyan faj is van, amely 7-10-es gyakoriságú, de megnevezettsége ismertségénél jóval alacsonyabb

Figure 2. The denomination of plant species of herdsmen according to their frequency in Hortobágy.

Érdeemes megvizsgálni a tájban az utóbbi legfeljebb száz évben megjelent tájidegen fajok ismertségét, megnevezettségét. Többen ismeretlenek, ill. névtelenek (pl. az *Asclepias syriaca* – egy ember ismeri csak), ezzel szemben egyértelműen ismert az *Ailanthus altissima*, *Elaeagnus angustifolia*, *Gleditsia triacanthos*, *Lycium barbarum*, és elég jól a *Tamarix pentandra*, ill. a *Sophora japonica*. A *Fraxinus pennsylvanica* mindig kőris, az *Ulmus pumila* szilfa, a nemes és a jegenyenyár azonban már levált az őshonos nyárról (mindkettő leginkább jegenyenyár néven). A *Ventana dubia* egyértelműen vadzab. Az *Amorpha fruticosa* is már önálló taxon, sokféle neve van, de egyesek még nem tudják e neveket, ezért – egyfajta tévesztésként – más, de szintén nem őshonos fajok nevei idéződnek meg (lícium, japánakác, tamariska). A *Calamagrostis epigeios* a komócsin egyik változata „lett”, de rokonítják más fajokhoz is (nád, fenyer, tarack). A *Consolida orientalis* még nem egyértelműen önálló taxon, de találó jelzős szerkezetet kapott (tömött vagy fürtös szarkaláb). Az *Abutilon theophrasti* esetében többen ismerik a selyemmályva nevet, mások tévesztik, nem ismerik a fajt. Még nem ismerik a *Bromus inermis*-en és *Festuca arundinacea/pratensis*-en kívüli vetett füveket (*Phleum pratense*, *Dactylis glomerata*, *Arrhenatherum elatior*). Az *Acer negundo* „neve” – szintén tévesztésként - kőris vagy bodza, az *Acer platanoides*-é és az *A. pseudoplatanus*-é pedig kőris, juhar vagy szilfa.

4.2 A népi taxonok és önállóságuk értékelése

A beazonosított 162 népi taxon közül 118 önálló népi taxon (azaz egyértelműen hozzárendelhető egy vagy több növényfaj), 29 „szinte önálló” népi taxon (azaz olykor összevonják egy másik taxonnal), 15 részben önálló népi taxon (azaz elég gyakran összevonják egy másikkal, de sokak számára mégis egyértelműen önálló taxon, lásd még alább). Ezeket felül további 49 „véltetően létező” népi taxont találtunk – ezek beazonosítása a kis mintaszám vagy a bizonytalan népi növényismeret miatt bizonytalan (36 alig önálló és 13 esetleg létező népi taxon – további kutatásokat igényelnek). További 74 növényfaj – eddigi tudásunk szerint - nem tartozik semmilyen népi taxonba.

A 2-8. függelékben a népi és a tudományos növénytaxonok egymáshoz való viszonyának jellegzetes példáit, illetve a legösszetettebb népi taxonokat és taxoncsoportokat mutatjuk be Berlin (1992) ábrázolási módszerét használva (kifejtésüket lásd alább).

Ha összevetjük a tudományos és a népi taxonómiát, az alábbi főbb megállapításokat tehetjük. Az esetek 22%-ában egy tudományos nemzetségen belül is több taxont különböztetnek meg a hortobágyi pásztorok úgy, hogy egy népi taxon jellemzően egy fajt tartalmaz (pl. *Atriplex*, *Amaranthus*, *Artemisia*, *Chenopodium*, *Consolida*, *Cornus*, *Festuca*, *Galium*, *Iris*, *Medicago*, *Plantago*, *Poa*, *Populus*, *Salix*, *Solanum*, *Typha*, *Urtica*, *Viola*, *Xanthium*). 17%-ban a nemzetség „észlelhető” fajai mind egy közös népi taxonba tartoznak (pl. *Achillea*, *Allium*, *Arctium*, *Aster*, *Bromus*, *Cuscuta*, *Dipsacus*, *Euphorbia*, *Fraxinus*, *Hordeum*, *Lamium*, *Lepidium*, *Lotus*, *Malva*, *Marrubium*, *Melilotus*, *Mentha*, *Ornithogalum*, *Persicaria*, *Setaria*, *Stipa* (a tollas árvalányhaj is előfordul – kalapdíszként), *Ulmus*, *Verbascum* és *Vicia*). 54%-ban a nemzetségnek egy, a pásztorok által is „észlelhető” faja van a Hortobágyon, így nem dönthető el, hogy nemzetségre vagy fajra vonatkozik-e a népi taxon (pl. *Adonis*, *Agrostis*, *Ailanthus*, *Aristolochia*, *Bolboschoenus*, *Butomus*, *Camphorosma*, *Capsella*, *Cichorium*, *Conium*, *Convolvulus*, *Cynodon*, *Datura*, *Daucus*, *Echinochloa*, *Elaeagnus*, *Eleocharis*, *Elymus*, *Erophila*, *Eryngium*, *Fragaria*, *Gypsophila*, *Hibiscus*, *Inula*, *Limonium*, *Lycium*, *Ononis*, *Phalaris*, *Phragmites*, *Podospermum*, *Puccinellia*, *Rubus*, *Schoenoplectus*, *Symphytum* és *Trapa*). 4.4%-ban több tudományos nemzetségbe tartoznak az egy népi taxonba sorolt fajok (pl. gólyacsőr: *Geranium* és *Erodium*, csorbóka: *Lactuca* és *Sonchus*, számartövisk: *Carduus*, *Cirsium* és *Onopordum*, bíkalencse: *Lemna* és *Spirodela*, fehérmályva: *Althaea* és *Lavatera*, vadkapor: *Daucus*, *Falcaria* és *Pastinaca*, hínár: *Ceratophyllum* és *Myriophyllum*, valamint konkoly: *Agrostemma* és *Silene*). 1.5%-ban egy nemzetség fajait ugyan több népi taxonba sorolják, de egy-egy ilyen taxonba több faj is tartozik (pl. *Rumex* spp.: sóslórium és sóska, illetve *Trifolium* spp.: bodorka, macskatóke és lóhere).

Vannak olyan esetek, amikor egy jól meghatározott taxonhoz lazán kapcsolódik egy másik, alig önállósodott taxon. Ilyen például a számartöviskek esetében a rózsatövisk (*Carduus nutans*) és a kisebb tudásúak esetében a *Dipsacus* spp. Szintén alig válik el a parék esetében az *Atriplex litoralis* (veresparé). A Hortobágy belsejében nem önálló taxon a *Salix cinerea* (nem fűzfa, milyen fa lehet?); csak Kunmadarason észleltük a *Typha laxmannii* (rafiagyíkfény) önállóságát; az *Acer tataricum*-ét pedig csak az ÉNy-Hortobágyon. Az *Althaea officinalis* és *Lavatera thuringiaca* csak részben válik el (fehérmályvaként) a többi mályváról (*Malva*), ugyanígy a *Ballota* a *Lamium*-októl. Az *Alopecurus geniculatus* csak részben válik el az *A. pratensis*-től (ezt csak Nádudvaron tudtuk bizonyítani). A *Plantago major* és *P. lanceolata*, ill. a *Nuphar lutea* és *Nymphaea alba* páros nem mindenki esetében válik két taxonra (utóbbihoz lazán kapcsolódik az alig ismert *Hydrocharis* is). A *Gypsophila muralis* és *Erophila verna* két markáns taxonja több embernél egymással összevonódik (hasonlóan a *Xanthium italicum*-é és *X. spinosum*-é). Hasonló eset, hogy a *Lotus* ritkán a bodorkával, a *Calystegia* ritkán a *Convolvulus*-sal, a *Datura* a *Hyoscyamus*-szal vonódik össze (lásd még a tévesztésekről szóló fejezetet).

Vannak olyan, népi taxonnak tűnő megnevezések, amelyekről, úgy véljük, csupán egy tulajdonságra és nem egy taxonra utalnak. Ilyenek pl. a szűrős fajok (töviskek), az ősszel gyökéryaknál eltörő, szél által görgetett fajok (ördögsekerek), a virágjukat vagy virágzatukat nyomásra vagy húzásra széttáró fajok (tátogók – ide kerülhet jogosan az *Elymus repens* és a *Sclerochloa* is!), a savanyú füvek (fenyer vagy csádé), a horgas kampókkal, fésűszerű képlettel bíró fajok (pinagereblyék, pinalajtorják), a földön kúszó fajok (futók), mindenféle növény vagy etethető növény gyűjtő neve (paré, parék), a feltűnően sárga, kék stb. virágú fajok (sárgavirág/kíkvirág); a bundaszőrség az *Agrostis*, a *Poa angustifolia*, az aranka és a lucerna közös tulajdonsága, a laposi fű pedig csupán a termőhelyre utal.

Külön érdemes taglalni a füvek, sások és rokonaik osztályozását (5. és 8. függelék). Eddig 28 különálló népi taxont azonosítottunk (*Agrostis stolonifera*, *Alopecurus geniculatus*, *A. pratensis*, *Bolboschoenus maritimus*, *Bromus* spp., *Bromus inermis*, *Calamagrostis epigeios*, *Carex* spp. (magassások), *Cynodon dactylon*, *Echinochloa crus-galli*, *Eleocharis palustris*, *Elymus repens*, *Festuca pseudovina*, *Festuca arundinacea/pratensis*, *Glyceria maxima*, *Hordeum* spp., *Juncus conglomeratus*, *Lolium perenne*, *Phalaris arundinacea*, *Phragmites australis*, *Poa angustifolia*, *P. bulbosa*, *Puccinellia limosa*, *Schoenoplectus lacustris*, *Stipa* spp., *Typha angustifolia*, *T. latifolia* és *T. laxmannii*). A füvek-sások közül nem önálló taxon és/vagy általában nem is ismert faj pl. az *Agropyron pectinatum*, *Arrhenatherum elatius*, *Beckmannia eruciformis* (ez eléggé meglepő), *Carex praecox*, *C. stenophylla*, *Dactylis glomerata*, *Festuca rupicola*, *Juncus compressus*, *Koeleria gracilis*, *Pholurus pannonicus* és *Sclerochloa dura*. Az *Elymus repens* és *Alopecurus pratensis* – bár két határozottan eltérő népi taxonról van szó – egyesek számára vizes termőhelyeken egy taxonba sorolódik. A *Cynodon* és *Elymus* sokak számára két külön taxon, mások egy taxonba vonják össze őket. A *Festuca rupicola* legeltebb lelőhelyein beleolvad a tippán (*Festuca pseudovina*) népi taxonba, erdősebb helyen, illetve alig legelt löszgyepben – hosszú és sűrű levélzete miatt - viszont a selyemfű/bundaszőr (*Poa angustifolia*) népi taxonba sorolódik. Általános megfigyelésünk, hogy a magassások taxonjához nem tartoznak a kis méretű sások (*Carex stenophylla* és *C. praecox*). A *Schoenoplectus*-, *Juncus*- és *Eleocharis*-fajok – a szár hengeressége és virágzatuk helyzete alapján – egy laza káka csoportot alkotnak, amelyről a *Juncus* válik le legkevésbé. A nád szobai interjúk során elsősorban verestövű és vékonyszálú, terepen inkább rendes és lengenád változatra bomlik. A magastermetű vízi fű- és sásféléket igen gyakran tévesztik, ill. összevonják más hasonló fajokkal – bár előfordulhat, hogy ezen adatok egy része egyszerű névtévesztés (azaz a fajt biztosan ismeri, de nevét rosszul vagy bizonytalanul tudja, e két eset olykor még terepen is nagyon nehezen különíthető el). Az egyes fajok kapcsán az alábbi népi taxonokat említették, mint rokon vagy hasonló taxon: *Glyceria maxima* kapcsán: csattogó, csetkáká, gyékényfajta, háromélű, nád, komócsinféle, perje, rozsnok, fenyér, sás; *Agrostis stolonifera*: perje, tippán, fenyér, siska, tarack, vadzab, libatippán, háromélű, árvalányhaj; *Bolboschoenus*: sás, csetkáká, káka; *Phalaris*: fenyér, sás, nád; *Carex stenophylla*: sás, fenyér, csetkáká, fekete káka; *Eleocharis*: káka, perje, fenyér, sás; *Puccinellia*: tippán, komócsin, csenkesz, perje, fenyér, de ez a jelenség egyes – kevésbé ismert - száraz termőhelyű fajoknál is előfordul: *Lolium perenne*: csenkesz, tarack, perje, fenyér, rozsnok, vadzab; *Koeleria gracilis*: tippán, perje, libatippán, csenkesz; ill. *Carex praecox*: káka, sás, fenyér, selyemfű, tippánmeszelő. Itt említjük meg, hogy olykor meglepően pontos a fűismeret. Például többen meg tudják különböztetni az *Elymus repens* és *Alopecurus pratensis* füzérkéék nélküli kora tavaszi kóróját, mások a tavaszi, nem virágzó *Festuca pseudovina*, *Poa bulbosa*, *Bromus* sp. és *Lolium perenne* fűcsomóit is biztosan elkülönítik.

4.3 Tévesztések

Igyekeztünk minél több esetben vizsgálni, hogy mely fajokat mely más fajokkal tévesztenek. Tapasztalatunk, hogy a tévesztés nem ritka (összes gyűjtött adatunk legalább 3.4%-a, 173 adat). Különösen akkor nagyobb a tévesztés valószínűsége, amikor nem teljes kifejlődésben látják a fajt (pl. csak leveles *Geranium pusillum*) vagy a kérdezett egyed kis termetű (pl. *Plantago lanceolata* legelt, cickóros gyeppen). Ismeretlen faj esetében nem ritka, hogy azt mondják: ez xy faj, *csak nem nőtt meg / csak ott jól érzi magát*. Vannak ismétlődő tévesztések, pl. az *Achillea* és az *Artemisia* levelét tévesztik néhányan össze egymással, az *Artemisia*-jét még a *Marrubium*-mal is, ritkán az *Achillea* és *Cardaria* virágzatát tévesztik, ritkán az *Althaea*, *Cichorium* vagy *Rumex* kóróját gondolják ökörfarokkórónak. Az *Amaranthus albus*-t alakja miatt tévesztik ritkán az *Eryngium*-mal, a *Butomus*-t sásos levele miatt mondják sásnak, kákának, háromlélűnek (a *Festuca rupicola* és *Poa angustifolia* tévesztését lásd fent). Van olyan eset is, hogy nem magát a növényt, hanem csak nevét tévesztik (mondják véletlenül vagy megszokásból rosszul): a zsályát a mentával (és vissza) tévesztik; a *Solanum nigrum* így kaphatta az alábbi neveket: kutyatej, bolondító, vadszőlő; a *Carduus acanthoides* így lehetett gelicetövisk vagy gyengénszűrő; a *Sparganium* pedig sulyom vagy sárgaliliom. A tévesztések egy része csak véletlen elszólás, néhány perc múlva már a helyes nevet gyűjtöttük. Ezeket nem vettük figyelembe, ugyanakkor indikátorai a tudás eróziójának.

4.4 Egyedi összevonások, rokonítások, hasonlítások

Itt azokat az eseteket tárgyaljuk, amikor az adott fajt az illető nem ismeri biztosan, de valamely más taxonnal összevonja, vagy azzal rokonítja, hasonlítja – így veti össze saját tudásával (itt nem szólunk a rendszeres összevonásokról, pl. *Lactuca* – *Sonchus*, *Erodium* – *Geranium*, illetve a füveket fentebb tárgyaltuk).

Például a ritkán néven nevezett *Podospermum*-ot az alábbi taxonokkal rokonítják, hasonlítják: gyermekláncfű, gólyahír, csorbóka, kankalin, csengőfű, sárkelep (azaz sárga virágú, gyakran tejes fajokkal), a *Lycopus* spp. kapcsán a csalán, árvacsalánt, parlagfű, fodormenta és vadszálya kerül elő (azaz kétszikű, nem fás, magasabb növésű, nem ép levelű és apró zöld vagy kékes virágú fajok). További példák: *Lepidium* kapcsán a *Capsella* (apró fehér virág, keresztes növény), *Taraxacum* esetében a csorbóka, a *Podospermum* és a kutyatej (azaz sárga virágú, tejes fajok), a *Chenopodium hybridum* kapcsán a fosó- és veresparéj, a *Cardaria* esetében a cickafark, kanálfű és vadszíkű, a *Poa angustifolia* kapcsán a fenyér, aranka, lucerna, *Carex praecox* és *Festuca rupicola* (bundaszörök); az *Eryngium* esetében a számartövisk és a bondor (egyik szűrős, de nem görgeti a szél, másik nem szűrős, de görgeti a szél), ill. a *Camphorosma* és az *Atriplex tatarica* kopaszabb ága kapcsán a futóporcsin.

Máskor nem hasonlítják, rokonítják a növényt, hanem összevonják egy másikkal (ez tkp. tévesztés, de tekinthetjük egyedi összevonásnak is, hiszen zömmel ritka fajokról van szó, a két eset nehezen választható el): a *Hordeum jubatum* egyértelműen vadzab, a *Bromus inermis* szintén vadzab, de hozzáteszik, hogy vetett fű, a *Spergularia korpafű*, az *Atriplex hastata* fosóparéj, a *Papaver dubium* pipacs, a *Potentilla argentea* üröm, a *Panicum capillare* muhar, a *Centaurea solstitialis* számartövisk, a *Medicago lupulina* bodorka, a *Thymus* vadszálya, a *Stipa capillata* árvalányhaj, a *Pholiurus* tippán, a *Sclerochloa tarack*, perje, a „*Lolium*” vagy libatippán. Hasonló jelenség, amikor gyakori, de nem ismert fajt kell besorolniuk: a *Cerastium korpafű* lett, a *Silene latifolia* pedig konkoly. A hasonlítás egyik esete, amikor egy adott fajról egy másik idéződik meg, de nem kerül vele összevonásra (pl. az *Adonis aestivalis* piros virága kapcsán került elő a pipacs, a *Verbascum phoeniceum* tömött, füzéres, lila virágzata esetében a *Consolida orientalis*, a kis termetű sárga virágok kapcsán a sárkelet – utóbbi a kis tudású emberek esetében tévesztésként is előfordul).

Többször észleltük, hogy a vad fajokat kerti fajokhoz rokonítják, pl. a tátogót (*Linaria*) a *Chaenorrhinum*-hoz, a kövérkét (*Portulaca oleracea*) a *P. grandiflora*-hoz, az *Aster punctatus*-t és *A. tripolium*-ot a kerti őszirózsákhoz. Tulajdonképpen ide tartozik a *Centaurea pannonica* esete is, amit a búzavirághoz és az aszathoz (mint hasonlóan fészkes és mezőgazdasági kultúrához kötődő fajokhoz) hasonlítanak.

5. Megvitatás

5.1 A korábbi népi növénynévadatok népi taxonómiai célú felhasználhatósága

A korábbi etnobotanikai irodalomban sajnos igen szórványosak a kvantifikált értékelések és ritkák a taxonómiai megfigyelések. A ritka példákhoz tartozik, hogy Grynæus és Szabó (1993) dávodi gyűjtésükben felsorolják azokat a fajokat, amelyekhez nem tudtak nevet gyűjteni (*Cynoglossum officinale*, *Mercurialis annua*, *Muscari comosum*, *Saponaria officinalis*, *Solidago serotina*). Gub Jenő (1996) pedig a Sóvidéken nem talált neveket egyes fajokhoz (*Chrysosplenium alternifolium*, *Dentaria bulbifera*, *D. glandulosa*, *Prunella vulgaris*, *Larix decidua*, *Senecio jacobaea*). Olykor megjegyzik, hogy csak általános nevet találtak egyes fajokhoz (Grynæus és Szabó 1993): *Bromus sterilis*: „fü” - általános név, *Silene multiflora*: „gaz” - nincs másik neve, *Erigeron annuus*: „ilyen érvénytelen kis virág” - nincs másik neve. Gyakrabban fordul elő, hogy megjegyzik, hogy egy adott nemzetség fajai között a nép nem tesz különbséget (pl. Péntek és Szabó 1985, Gub 1996, Rab 2001).

Az eddigi legrészletesebb népi növényismeret-elemzést Péntek János és Szabó T. Attila végezte (Péntek és Szabó 1985). Felhívták a figyelmet a nagyszámú ismert, de néven nem nevezett fajra (263 faj, a kalotaszegi fajok 11%-a, de sajnos e fajok listáját nem publikálták); a bizonytalan tudásból adódó hibákra; az átfogóbb, de bizonytalanabb jelentésmezőjű nevekre (pl. vadborsó, számartóvis, tejesburján); az újonnan megjelent növényfajoknak a népi ismeretrendszerbe való besorolására. Kimondták, hogy a népi névalkotás nem megnevezési szabályok betartására törekszik, hanem a megkülönböztetés bizonyosságára. Kimutatták, hogy a nevek döntő többsége egyértelmű. A könyv ezenkívül igen részletes nyelvi elemzést tartalmaz, amelynek olykor taxonómiai üzenete is van. Sajnos csak példákat publikáltak, a teljes taxonómiai megfigyelésanyagot nem.

Az eddigi népi növénynévgyűjtések egy részét nem biztos növényismeretű gyógynövénykutatók végezték. Emiatt a gyűjtés botanikai megbízhatósága olykor kérdéses, vagy csak az ismertebb gyógynövényekre állnak rendelkezésre bizonyosabb névadatok, a fűvekre viszont nem (ugyanaz vonatkozik a tájszótárak névanyagára is). Növénynév-adatbázisunkat (Molnár és B. Papp 2010) átvizsgálva valószínűsíthetően tévesztésnek tartjuk pl. az alábbi adatokat (a probléma e nevekkel az, hogy mivel nem írják a szerzők, hogy ezek helyi tévesztések lennének, vélelmezhető, hogy nem gondolják annak): *Lathyrus tuberosus*: baraboly, *Hyoscyamus niger*: barsika, *datura*, *Dactylis glomerata*: bodorka, *Leucanthemum vulgare*: büdös kapor, *Salix cinerea*: erdei fűz, *Viburnum lantana*: fagyal, somfa, *Fragaria vesca*: fiúeper, *Amaranthus retroflexus*: fostosparé, *Lathyrus pratensis*: földimogyorú, *Euphorbia* sp.: gyermekláncfű, pitypang, *Sparganium* sp.: háromlú sás, *Cardaria draba*: havasi viola, *Convallaria majalis*: hóvirág, *Potentilla arenaria*: kislíbavirág, *Melilotus officinalis*: kotáng, *Robinia pseudacacia*: krisztus koronafa, *Schoenoplectus lacustris*: kutyaherélő sás, *Phalaris arundinacea*: lengenád, *Salvia pratensis*: májvavirág, *Chenopodium album*: nagylevelű laboda, *Arctium lappa*: párlófű, apróbojtorján, *Tussilago farfara* virág: pongyolapitypang, *Trifolium repens*: sárgakerep, *Lythrum virgatum*: somkóró, *Rumex acetosa*: sóslórom, sóslórum, sóslórijum, *Trapa natans*: sóvirág, vízitök, *Camphorosma annua*:

székfű, *Aster amellus*: szikcsillag, *Ligustrum vulgare*: tamariska, *Serratula tinctoria*: tarack, *Matricaria recutita* (chamomilla): vadkamilla, katóka, széksaláta.

A korábbi növényneves publikációkban általában nincs arról adat, hogy hány terepi adatból született egy publikált névadat, azaz mennyire bizonyosak, mennyire elterjedtek ezek a nevek. Legtöbbször az sem derül ki ezekből az anyagokból, hogy egy adott növénynév abban a tájban mely fajokra vonatkozik, és melyekre nem (leginkább csak egyet adnak meg).

A gyűjtésekben nem kevés az olyan név, amely valójában nem a megadott növényfajnak (vagy fajok egy kisebb – népi taxonnak tekinthető – csoportjának) a neve, hanem sok fajt összefogó, tág kategória. Ilyen általános név pl. *Chenopodium album*: burján, *Salvinia natans*: békavirág, *Orchis laxiflora*: kígyóvirág, *Xanthium spinosum*: szamárbogáncs, szamártüvis, töviss, *Ononis spinosa*: szamártüvis, *Dipsacus fullonum*: tövis, tüvis, *Cytisus* sp.: vadlucerna, vadhere, *Dorycnium herbaceum*: vadlúhere, *Galega officinalis*: vadlucerna, *Vicia cassubica*: vadlucernavirág, *Rumex hydrolapathum*: vízi lapu, *Thelypteris palustris*: zombék, *Lycopodium clavatum*: bundzsák, valamint *Amaranthus retroflexus*, *Chenopodium album*, *Marrubium peregrinum*, *Tussilago farfara*, *Artemisia vulgaris* és *Atriplex* sp.: paré.

A „név” más esetekben egyszerűen rögtönzött „név” is lehet, ezeket azonban nem tekinthetjük rögzült népi névnek (nyilván ezt bizonyítani csak sok adattal lehet). Ilyennek véljük az alábbiakat: *Carthamus lanatus*: sárgatövis, *Hieracium cymosum* és más fajokra is: sárgavirág, *Linaria vulgaris*: vágási gaz, *Eryngium planum*: tüvisvirág, és ilyen lehet sokszor a dongóvirág név is. A bizonytalan, tágértelmű nevek különösen a füvekkel, sásokkal kapcsolatosan gyakoriak: pl. *Glyceria maxima*, *Schoenoplectus lacustris*, *Typha angustifolia* és *T. latifolia*: csádé, *Agrostis tenuis*, *Arrhenatherum elatius*, *Bromus sterilis*, *Carex humilis*, *Dactylis glomerata*, *Festuca* sp., *Poa* sp., *Agrostis* sp. és *Convolvulus arvensis*: fű, *Poa* sp.: gyöp, *Carex* sp.: kotú-fű, *Carex appropinquata*: laposfű, *Alopecurus pratensis*: rétifű, *Carex riparia*: siska, *Agrostis* sp.: szénafű, *Glyceria plicata*: vízisáté. Pontosabb és nagyobb számú nevet csak az alábbi fűfajoknál gyűjtöttek: *Briza media*, *Echinochloa crus-galli*, *Nardus stricta* és *Setaria* spp.. A füvek gyenge adatoltságára lássuk példaként a *Poa* nemzetség összes adatát az adatbázisból: *Poa* sp.: fű, gyp, gyöp, fű, gyp, gyöp, pörnye, perje, *Poa annua*: pernyefű, *Poa bulbosa*: típpan, *Poa pratensis*: perje, vadzab, imola, réti perje. Utóbbi név rámutat egy másik hibatípusra is: az adatbázisban sok olyan, tudományból származó, de még nem honosult név szerepel, amit még nem tekinthetünk népi névnek (pl. olvasott emberektől származik, csak egy-két ember ismeri). Itt jegyezzük meg, hogy dolgozatunkban ugyanakkor népi névként tartjuk számon azokat a régi magyar (azaz régi népi) növényneveket, amelyeket a tudomány is használ (pl. tölgy, kőris, nád, sás).

5.2 Hortobágyi adataink összevetése a népinövénynév-adatbázis adataival

Hortobágyi gyűjtéseinket az adatbázis (Molnár és B. Papp 2010) 16 000 névvel vetettük össze. Kiderült, hogy több faj esetében is lényegesen növeltük a gyűjtött neveket (pl. *Agrostis stolonifera*, *Atriplex tatarica*, *Ranunculus pedatus*, *Poa angustifolia*, *P. bulbosa*, *Hordeum* spp., *Lolium perenne*, *Bolboschoenus maritimus* stb. – ezek zöme egyszikű). Nem találtuk az adatbázisban az alábbi fajokra az alábbi – általunk gyakran gyűjtött – neveket, vagy csak a Tikos-féle nevét találtuk (vegyük észre, hogy az adatbázisban olykor a leggyakoribb fajok leggyakoribb hortobágyi nevei is hiányoznak): perje (*Alopecurus pratensis*), cigányparé (*Amaranthus retroflexus*), vadzab (*Bromus* spp.), büdösparé (*Chenopodium hybridum*), fekete káka (*Schoenoplectus lacustris*), típpan (*Festuca pseudovina*), gelicsány (*Ononis spinosa*), csorbóka (*Lactuca serriola*), macskatöke (*Trifolium arvense*), mogyoró és liliumgyékény (*Typha angustifolia* és *latifolia*), szappanvirág (*Gypsophila muralis*), katóka (*Tripleurospermum perforatum*), vasvirág (*Limonium gmelinii*). Nem találtunk népi nevet az alábbi fajokra: *Podospermum canum*, *Ranunculus pedatus*, *Poa angustifolia*.

Alig van gyűjtött népi neve a következőknek (vagy nincs is népi nevük, vagy nincsenek ezek összegyűjtve): *Aster tripolium*, *A. punctatus*, *Camphorosma annua*, *Carthamus lanatus*, *Centaurea pannonica*, *Dactylis glomerata*, *Inula britannica*, *Lolium perenne*, *Pastinaca sativa*, *Peucedanum* spp., *Potamogeton* spp., *Potentilla argentea*, *Prunella vulgaris*, *Pulicaria* spp., *Salix fragilis*, *Salvia austriaca*, *S. nemorosa*, *Atriplex tatarica*. Ritkán találtunk beazonosított fajt az alábbi népi nevek kapcsán: csetkáká, gyengénszűrő, háromélű sás, kocsord és kutyaherélő sás.

Bár az adatbázis alapján a taxonómiai értékelés lehetősége korlátozott, az alábbi megállapításokat legalább hipotézisként meg kívánjuk fogalmazni. Az adatbázis alapján nem vagy csak részben tekinthetők önálló, megnevezett népi taxonnak a magyar nyelvterületen az alábbi, Hortobágyon is előforduló fajok (az adatbázisban is legfeljebb bizonytalan, valószínűleg rögtönzött nevek találhatóak): *Agropyron cristatum*, *Atriplex litoralis*, *Bromus inermis*, *Bupleurum* spp., *Cerastium* spp., *Epilobium* spp., *Gratiola officinalis*, *Inula britannica*, *Lactuca quercina*, *L. saligna*, *Lythrum salicaria* (rámondásgyanús nevek: méhfű, somkóró, vadveronika), *Nymphoides peltata*, *Plantago tenuiflora*, *Salvia verticillata* (nem önálló), *Scabiosa ochroleuca* (esetleg mégis), *Scutellaria* spp., *Seseli* spp., *Silene* spp. (véltően nem, de a *Silene vulgaris* Kalotaszegen önálló), *Sium latifolium*, *Sparganium* spp., *Sysimbrium* spp., *Teucrium chamaedrys*, *Thalictrum minus*, *Verbascum phoeniceum*. Ugyanakkor az adatbázisban szereplő népi neveik alapján elképzelhető, hogy más tájakban önálló taxon a *Hydrocharis morsus-ranae* (békapontya, pontypénzlevelűfű), *Knautia arvensis*, *Lysimachia nummularia*, *Onopordum acanthium* (fehérhátú tüvis, fehér szamártüvis – ezek faji nevek lehetnek), *Picris hieracioides*, *Pimpinella saxifraga* (furcsa nevei vannak), *Reseda lutea*, *Solanum dulcamara*, *Valerianella* spp.. Népi neveik gyakori átfedése, ugyanakkor részleges elkülönülése miatt más tájakban is „részben szétváló” népi taxonnak tekinthető a *Nymphaea alba* és a *Nuphar lutea*, a *Lamium*-ok fajai, valamint a *Plantago major* és *P. lanceolata*.

Mivel utólag csak nagyon korlátozottan lehet taxonómiai következtetéseket levonni a publikált gyűjtésekből, a magyar népi növénytaxonómia megismerésében az jelenthet továbblépést, ha több hazai tájból lesznek a hortobágyihoz hasonló módszertannal gyűjtött és hasonló részletességű adatok.

5.3 A hortobágyi és gyimesi adatok összevetése

A hortobágyi mellett a legrészletesebb (bár módszereiben eltérő) népi növényismereti gyűjtés a Keleti-Kárpátokból, a Gyimesekből áll rendelkezésünkre (Molnár és Babai 2009).

A Hortobágyon – szemben Gyimesssel (ahol azonban csupán egy településrészt vizsgáltunk) - sok növénynek van egynél akár lényegesen több névváltozata a 9 településen (Gyimesben ez kimondottan ritka, néhány százalék). Az ok feltehetően a heterogénebb betelepüléstörténet és a nyitottabb társadalom. Vannak fajok, amelyeknek településenként vagy több településenként eltérő a neve, településen belül viszont zömmel homogén a névhasználat (*Hordeum murinum* és *H. hystrix*, *Lolium perenne*). Úgy tűnik, hogy ebben a sík tájban is elszigetelődhetnek a településenkénti pásztorcsoportok (meglepő, de szinte mindenki ott született, ahol pásztorokodott, és ahol ma is él), vagy pedig az emberek névhasználati gyorsan hasonult a befogadó közösséghez (ennek kisebb lehet a valószínűsége, egy felvidéki pásztor több évtizedes hortobágyi tartózkodás után is a felvidéki neveket használta). Vannak kelet és nyugati hortobágyi különbségek (pl. *Matricaria inodora*, *M. chamomilla*), illetve észak-délinek tűnő különbségek (pl. *Capsella bursa-pastoris*). Ezek számszerűsített elemzése és értelmezése jövőbeni feladat. A legnagyobb keveredést a csupán 1966-ban létrehozott Hortobágy faluban észleltük, hiszen ide a pásztorok a szomszédos településekről (vagy akár távolabbról, pl. Nagyván, Tisza-mente) települtek be.

Míg a Hortobágyon azt találtuk, hogy a vadon termő növényfajok kb. 55%-a ismert (néven nevezett vagy legalább látásból ismert), Gyimesben ez az érték kissé magasabb, legalább 60%. Ez a szám azonban elfedi, hogy hány embert kell megkérdezni ahhoz, hogy az ismert növényfajok listáját elkészítsük. Mivel a Hortobágyon a népi növényismeret már sokkal kopottabb, sokkal intenzívebb, több településre és több emberre kiterjedő vizsgálattal tudunk csak ennyi adatot összegyűjteni. Míg Gyimesben egy-egy „átlagos tudású” ember a település összes megkülönböztetett taxonjának 70-80%-át tudja, ez a Hortobágyon – ahol ráadásul a helyi közösség leginkább természetjáró részét vizsgáltuk - alig 50% lehet (sajnos nincs pontosabb adatunk). A népi tudás erózióját jól jelzi a sokak számára önálló taxonok mások általi nem ritka összevonása, egyes fajok tévesztése is. Megfigyelhető, hogy egyes fajcsoportok neveit nagyobb eséllyel tévesztik, keverik: pl. a tájidegen fajok neveit, a nagy termető vízi, illetve más sás- és fűfajokét. Az erózió látványos jeleit tapasztalva különösen nagy meglepetésnek számított, hogy bár korábban a pásztorok fű- és sásismeretét igen hiányosnak gondoltuk, eddig 28(!) különálló népi fű- és sástaxont azonosítottunk. Nyilván egyetlen pásztor sem ismeri az összes hortobágyi népi fű/sástaxont, de meglétük az egykori nagy növényismereti tudás jele lehet.

5.4 Változott-e a hortobágyi pásztorok növénynévhasználata az elmúlt 60 évben?

Tikos Béla ohati erdőmérnök adatait (Tikos 1950, 1951) és saját gyűjtésünket összehasonlítva az egyik fontos kérdés az lehet: megállapítható-e változás a névanyagban az elmúlt 60 év alatt? A két felmérés részben eltérő részletességű és földrajzi lefedettségű ellenére határozott a válaszuk: igen. Az adatok első összevetésekor azt találtuk, hogy 51 név „változott” 1950 óta. A helyzet azonban nem ilyen egyszerű. A 51 névből nyolcat tévesztésnek tartunk (lásd Molnár és Hoffmann 2011a, b), 11 nevet pedig nehezen gyűjthető ritka regionális névnek (tisza- és erdei nevek Ohat-Tiszacsege tájáról, ahol mi kevesebbet tudunk gyűjteni, pl. hangabarak, kányafa). A gyűjtések hiányosságai is okozhattak műtermékeket. Tikos hiányos gyűjtésére utal, hogy két ősi hortobágyi faj esetében (*Poa angustifolia* és *P. bulbosa*) nem tudott népi nevet gyűjteni, bár mi igen sokszor. A mi gyűjtésünk hiányosságát jelzi ugyanakkor, hogy nem gyűjtöttünk nevet az *Utricularia*-ra, *Sambucus ebulus*-ra, *Persicaria amphibia*-ra. A változás tehát lényegesen kevesebb, legfeljebb 17 név (12%), de ezen fajok nagyobb része nem gyakori a Hortobágyon. Változhatott a *Xanthium italicum* neve bojtorlánról szerbtővisre, eltűnhetett az ínségfű, szegénységfű, kígyóharapta fű, görhefű, pogácsafű, vadrezida, ürgefarok, csengettyűvirág, papsajt, kovászvirág és a tüskéslapu név, a tájban az utóbbi évtizedekben felszaporodó *Calamagrostis epigeios* részben már nevet kapott. Tikos még nem gyűjtötte a szíkfűre a kamilla nevet, ez mára elterjedtnek tekinthető. Bizonytalan azonban a *Chenopodium album* névváltása, a disznóporcsin név egyöntetű porcsinra rövidülése, a tyúkszemvirág és a bolhafű jelentésének változása, az *Arctium bojtortjány* névváltozatának egykori gyakorisága. Sajnos nem tudjuk, hogy Tikos a neveit milyen gyakran hallotta, ez nagyon korlátozza az elemzést. Valódi változásnak a következőket tartjuk: régi nevek egy részének eltűnése, a *Calamagrostis* és a kamilla új neve és néhány faj esetében a névváltozatok arányának vélhető megváltozása. Ezek összesen a névanyag kevesebb, mint 10%-át érintik.

6. Összefoglalás

A magyar népi növénytaxonómiát részleteiben eddig még senki sem vizsgálta, pedig a népi növényismeret alapvető része az egyes népi növénytaxonok pontos jelentése, lehatárolása, osztályozása. A korábbi etnobotanikai irodalomban sajnos igen szórványosak a kvantifikált értékelések és ritkák a taxonómiai megfigyelések, emellett jellemzőek bizonyos adathiányok (pl.

füvek és sások ismerete), és nem ritkák a hibás adatközlések, értelmezések. Ezért ezek a források taxonómiai értékelésre tapasztalataink szerint csak korlátozottan használhatók.

Azt vizsgáltuk, hogy a hortobágyi pásztorok mely vadon termő növényfajokat ismerik fel, milyen neveket használnak rájuk, az egyes fajokat mely más fajokkal hasonlítják, rokonítják és különösen, hogy melyekkel tévesztik. Összesen 288 vadon termő növényfajról gyűjtöttünk adatot (5149 db) 78 pásztortól félig-struktúrált interjúkkal, élő példányok, színes fényképek segítségével, de mindenekelőtt terepi bejárások során. Rekonstruáltuk az egyes népi taxonokat, vizsgáltuk ismertségüket, néven nevezettségüket. A cikkben az eredmények mellett részletesen bemutatjuk a kutatás módszertani tapasztalatait is (pl. szobai, élő növényes, képi és terepi gyűjtés előnyei és hátrányai, a bizonytalanságok és tévesztések kiszűrése, kezelése).

A hortobágyi pásztorok meglepően sok vadon termő növényfajt ismernek. Eddig összesen 162 kellően beazonosított népi taxont találtunk. E népi taxonok összesen legalább 243 hortobágyi növényfajt takarnak. Mivel a pásztorok által egyáltalán észlelhető vadon termő növényfajok száma a Hortobágyon kb. 440, a fajok legalább 55%-a néven nevezett vagy legalább látásból jól ismert. A fajok ismertsége és néven nevezettsége hortobágyi gyakoriságukkal arányosan nő. Meglepően tapasztaltuk azonban, hogy vannak olyan, 50%-nál ismertebb és legalább közepesen gyakori, látványos, őshonos fajok, amelyeket a hortobágyi pásztorok ritkán neveznek néven (pl. *Podospermum*, *Lythrum* spp.). A beazonosított 162 népi taxon közül 118 önálló népi taxon (azaz egyértelműen hozzárendelhető egy vagy több növényfaj), a többi „szinte” vagy csak részben önálló. A taxonok 22%-ában egy tudományos nemzetségen belül is több taxont különböztetnek meg úgy, hogy egy népi taxon jellemzően egy fajt tartalmaz (pl. *Artemisia*, *Chenopodium*, *Poa*, *Typha*), 17%-ban a nemzetség „észlelhető” fajai mind egy közös népi taxonba tartoznak, 54%-ban a nemzetségnek egy „észlelhető” faja van a Hortobágyon, így nem dönthető el, hogy melyik előbbi csoportba tartozik. 1.5%-ban egy nemzetség fajait ugyan több népi taxonba sorolják, de egy-egy ilyen taxonba több faj is tartozik (pl. *Rumex*, *Trifolium*). Meglepetésünkre, a füvek-sások esetében eddig 28 különálló népi taxont azonosítottunk, bár egy-egy ember nem ismeri mindet, gyakoriak az összevonások, tévesztések. A tévesztések (más fajok esetében is) különösen akkor gyakoribbak, ha nem teljes kifejlődésben látják a fajt, vagy a kérdezett egyed kis termetű. Nem ritka, hogy egy-egy ember olyan fajokat is összevon, rokonít, amelyek amúgy különálló hortobágyi népi taxonok. Ez a népi tudás erózióját jelezheti. Tikos (1950, 1951) felméréséhez viszonyítva kimondhatjuk, hogy az összhortobágyi népi növénynévhasználat az elmúlt 60 évben kevesebb, mint 10%-ot változott.

7. Köszönetnyilvánítás

Köszönöm a hortobágyi pásztoroknak, hogy megosztották velem tudásukat, valamint Kovács Gábornak és Babai Dánielnek a kézirat korábbi változatához fűzött megjegyzéseiket.

1. Függelék. A hortobágyi pásztorok növényismeretének táblázatos összefoglalása (n.é. = a kis mintaszám miatt nem értelmezhető)

Appendix 1. Overview of plant knowledge of herdsmen in the Hortobágy steppe (n.é. = not reliable, low number of data)

A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettségé (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
<i>Abutilon theophrasti</i>	selyemmályva	50	50	4	4
<i>Acer campestre</i>	juharfa	33	33	4	15
<i>Acer negundo</i>	-	25	25	3	4
<i>Acer platanoides</i> , <i>A. pseudoplatanus</i>	-	n.é.	n.é.	3	6
<i>Acer tataricum</i>	juharfa	n.é.	n.é.	1	2
<i>Achillea collina</i> , <i>A. setacea</i>	cickafarok, egérfarok	95	95	11	59
<i>Adonis aestivalis</i>	tyúkszemvirág	70	65	5	21
<i>Agrimonia eupatoria</i>	jóbojtorján?	33	17	4	12
<i>Agropyron pectinatum</i>	-	n.é.	n.é.	3	7
<i>Agrostemma githago</i>	konkoly	91	87	1	22
<i>Agrostis stolonifera</i>	fenyér, harmattartó	80	39	8	56
<i>Ailanthus altissima</i>	ecetfa	100	91	4	13
<i>Allium vineale</i> , <i>A. scorodoprasum</i>	vadhagyma, kígyóhagyma	88	88	7	7
<i>Alopecurus geniculatus</i>	kárászperje	60	30	2	22
<i>Alopecurus pratensis</i>	perje, pipaszúrkáló	94	94	12	67
<i>Althaea officinalis</i>	fehémályva	100	67	3	9
<i>Amaranthus albus</i>	bondor	89	84	7	38
<i>Amaranthus retroflexus</i>	disznóparé, cigányparé	98	98	7	58
<i>Ambrosia artemisiifolia</i>	parlagfű	91	91	6	12
<i>Amorpha fruticosa</i>	...akác	83	58	5	12
<i>Anagallis</i> -fajok	nincs leggyakoribb neve	n.é.	n.é.	4	4
<i>Anthemis arvensis</i>	-	n.é.	n.é.	3	1
<i>Anthriscus sylvestris</i>	-	n.é.	n.é.	4	3
<i>Apera spica-venti</i>	-	n.é.	n.é.	2	1
<i>Arctium lappa</i> , <i>A. tomentosum</i>	keserűlapu	100	98	6	45

A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettsége (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
<i>Aristolochia clematitis</i>	farkasalma	92	92	3	25
<i>Arrhenatherum elatius</i>	-	n.é.	n.é.	3	2
<i>Artemisia absinthium</i>	fehér üröm	94	94	4	16
<i>Artemisia pontica</i>	bárányüröm	100	100	5	4
<i>Artemisia santonicum</i>	bárányüröm	94	92	9	63
<i>Artemisia vulgaris</i>	fekete üröm	63	31	6	16
<i>Asclepias syriaca</i>	-	n.é.	n.é.	2	1
<i>Asparagus officinalis</i>	nyúlárnyék	67	67	3	4
<i>Asperugo procumbens</i>	-	n.é.	n.é.	2	1
<i>Aster punctatus</i>	őszirózsa	57	7	4	14
<i>Aster tripolium</i>	őszirózsa	67	33	4	6
<i>Atriplex hastata</i>	-	n.é.	n.é.	4	2
<i>Atriplex litoralis</i>	veresparé	67	17	7	23
<i>Atriplex tatarica</i>	sósparé, fodrosparé	98	98	9	57
<i>Ballota nigra</i>	árvacsalánt	n.é.	n.é.	7	9
<i>Beckmannia eruciformis</i>	-	n.é.	n.é.	5	7
<i>Betula pendula</i>	nyírfa	100	100	0	5
<i>Bidens tripartita</i>	farkasfog	100	86	4	6
<i>Bolboschoenus maritimus</i>	csattogó, háromlűsás	83	77	6	53
<i>Bromus hordeaceus</i> , <i>B. sterilis</i> , <i>B. tectorum</i> , <i>B. commutatus</i>	vadzag	100	100	9	41
<i>Bromus inermis</i>	vadzag	100	33	4	3
<i>Bryonia alba</i>	-	n.é.	n.é.	2	2
<i>Buglossoides arvensis</i>	-	n.é.	n.é.	3	1
<i>Bupleurum tenuissimum</i>	-	n.é.	n.é.	6	2
<i>Butomus umbellatus</i>	kákavirág	90	38	6	23
<i>Calamagrostis epigeios</i>	komócsin	25	0	6	20
<i>Calystegia sepium</i>	folydár, lúdhúr	81	48	4	21
<i>Camphorosma annua</i>	szíki barka	97	26	5	36
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	kanálfű, pásztortáska	98	98	9	45
<i>Cardamine parviflora</i>	-	n.é.	n.é.	1	1
<i>Cardaria draba</i>	kásafű	93	83	8	42

A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettségé (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
<i>Carduus acanthoides</i>	szamártövisk	94	88	10	34
<i>Carduus nutans</i>	rózsatövisk	47	33	7	19
<i>Carex melanostachya</i> , <i>C. acutiformis</i>	sás, háromlű sás, kutyaherélő sás	99	99	6	78
<i>Carex praecox</i>	-	78	22	6	9
<i>Carex stenophylla</i>	sás	14	0	6	8
<i>Carpinus betulus</i>	gyertyánfa	n.é.	n.é.	1	1
<i>Carthamus lanatus</i>	vadsáfrány	92	38	5	26
<i>Caucalis plathycarpus</i>	-	n.é.	n.é.	3	1
<i>Centaurea cyanus</i>	búzavirág	100	100	6	25
<i>Centaurea pannonica</i>	-	71	14	7	15
<i>Centaurea solstitialis</i>	-	n.é.	n.é.	3	1
<i>Centaureum</i> sp.	-	n.é.	n.é.	1	2
<i>Cerastium dubium</i>	nincs leggyakoribb neve	75	75	9	4
<i>Ceratophyllum</i> - és <i>Myriophyllum</i> -fajok	hínár	94	94	5	16
<i>Chelidonium majus</i>	nincs leggyakoribb neve	n.é.	n.é.	2	1
<i>Chenopodium album</i>	fósóparé	96	71	8	25
<i>Chenopodium hybridum</i>	büdösparé	81	58	4	27
<i>Cichorium intybus</i>	kattankóró, katlankóró	92	84	7	51
<i>Cirsium arvense</i>	aszott, gurdiny	98	98	10	50
<i>Cirsium brachycephalum</i>	-	n.é.	n.é.	5	8
<i>Cirsium vulgare</i>	szamártövisk	n.é.	n.é.	7	3
<i>Conium maculatum</i>	bürök	100	100	8	27
<i>Consolida orientalis</i>	tömött szarkaláb	83	46	5	24
<i>Consolida regalis</i>	szarkaláb	94	90	6	48
<i>Convolvulus arvensis</i>	folyófü	100	100	8	44
<i>Coryza canadensis</i>	ürgefarok	63	26	5	18
<i>Cornus mas</i>	som	100	100	0	18
<i>Cornus sanguinea</i>	veresgyűrű	n.é.	n.é.	1	1
<i>Crataegus monogyna</i>	galagonya	67	42	4	12
<i>Crepis setosa</i> és <i>tectorum</i>	-	n.é.	n.é.	5	3

A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettsége (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
Cruciata pedemontana	-	n.é.	n.é.	6	1
Cuscuta spp.	aranka	100	100	6	21
Cynodon dactylon	tarack	97	85	7	40
Cynoglossum officinale	nincs leggyakoribb neve	n.é.	n.é.	4	1
Dactylis glomerata	-	50	0	4	4
Datura stramonium	csudafa, maszlag	100	88	7	43
Daucus carota	vadkapor	92	53	8	49
Descurainia sophia	-	n.é.	n.é.	3	6
Dianthus pontederacae	-	n.é.	n.é.	1	1
Digitaria sanguinalis	tyúkláb	29	14	6	7
Dipsacus spp.	szamárkóró	81	38	6	47
Dryopteris filix-mas	páfrány	n.é.	n.é.	1	2
Echinochloa crus-galli	talpas muhar	97	97	7	34
Echinops sphaerocephalus	szamárkóró?	n.é.	n.é.	1	2
Echium vulgare	-	44	0	3	9
Elaeagnus angustifolia	olajfa	96	96	6	26
Eleocharis palustris	csetkáká	84	75	7	48
Elymus repens	tarack	88	86	11	50
Epilobium tetragonum, E. parviflorum	kisvirágú füzike	50	8	6	12
Equisetum arvense	kannamosó	100	57	2	7
Erigeron annuus	-	n.é.	n.é.	4	1
Erodium cicutarium	gólyacsőr	100	100	6	3
Erophila verna	korpafű	97	97	7	36
Eryngium campestre	ördögszekér, szélhajtó/forgótövisek	95	86	9	58
Euonymus europaeus	kecskerágó	n.é.	n.é.	1	2
Eupatorium cannabinum	-	n.é.	n.é.	1	1
Euphorbia cyparissias	kutyatej	98	98	8	46
Euphorbia palustris	kutyatej	n.é.	n.é.	2	1
Euphorbia virgata	kutyatej	n.é.	n.é.	4	1
Falcaria vulgaris	vadkapor	83	83	6	6

A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettsége (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
<i>Festuca arundinacea</i> , F. <i>pratensis</i>	csenkesz	n.é.	n.é.	4	1
<i>Festuca pseudovina</i>	típpan, kík/veres típpan	100	100	13	71
<i>Festuca rupicola</i>	típpan	n.é.	n.é.	4	3
<i>Ficaria verna</i>	-	n.é.	n.é.	3	1
<i>Filipendula vulgaris</i>	tályoggyökér	25	17	3	12
<i>Fragaria viridis</i>	szamóca, földieper	100	100	4	7
<i>Fraxinus angustifolia</i> , F. <i>pennsylvanica</i>	kőris	100	100	6	24
<i>Gagea pratensis</i>	gólyahír	47	26	4	25
<i>Galanthus nivalis</i>	hóvirág	n.é.	n.é.	1	1
<i>Galega officinalis</i>	-	n.é.	n.é.	4	3
<i>Galium aparine</i>	ragadós galaj	88	13	6	24
<i>Galium mollugo</i>	nincs leggyakoribb neve	33	0	4	6
<i>Galium palustre</i>	-	n.é.	n.é.	5	2
<i>Galium verum</i>	mézvirág, tejoltó	69	17	8	42
<i>Geranium pusillum</i> , G. <i>columbinum</i> , G. <i>rotundifolium</i>	gólyacsőr	67	50	6	6
<i>Geum urbanum</i>	-	n.é.	n.é.	2	2
<i>Gleditsia triacanthos</i>	koronaakác	100	100	5	20
<i>Glyceria fluitans</i>	-	n.é.	n.é.	5	4
<i>Glyceria maxima</i>	fehérlevelű sás	55	35	6	36
<i>Glycyrrhiza echinata</i>	ördögódalborda	73	55	3	11
<i>Gratiola officinalis</i>	-	n.é.	n.é.	3	1
<i>Gypsophila muralis</i>	szappanvirág	93	89	8	28
<i>Hibiscus trionum</i>	dínnyeű	100	100	6	18
<i>Hordeum jubatum</i>	vadgab	100	100	1	1
<i>Hordeum murinum</i> , H. <i>hystrix</i>	cigánybúza, mancsa	100	100	8	52
<i>Hydrocharis morsus- ranae</i>	tavirózsa és vízitök	44	11	4	9
<i>Hyoscyamus niger</i>	bolondító	80	80	4	11

A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettsége (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
<i>Hypericum perforatum</i>	nincs leggyakoribb neve	n.é.	n.é.	4	3
<i>Inula britannica</i>	nincs leggyakoribb neve	73	13	10	30
<i>Iris pseudacorus</i>	vízililiom	89	82	6	28
<i>Iris spuria</i>	nincs leggyakoribb neve	n.é.	n.é.	1	3
<i>Juglans nigra</i>	vaddiófa	n.é.	n.é.	1	1
<i>Juncus compressus</i>	-	n.é.	n.é.	7	2
<i>Juncus conglomeratus</i>	káka	82	71	6	29
<i>Knautia arvensis</i>	dongóvirág	67	50	4	6
<i>Kochia prostrata</i>	-	n.é.	n.é.	2	1
<i>Koeleria gracilis</i>	-	14	0	5	7
<i>Lactuca saligna</i>	-	n.é.	n.é.	4	1
<i>Lactuca serriola</i> és <i>Sonchus</i> spp.	csorbóka	100	100	7	37
<i>Lamium purpureum</i> . L. <i>plexicaule</i>	árvacsalánt	80	47	7	15
<i>Lappula squarrosa</i>	-	n.é.	n.é.	4	1
<i>Lathyrus tuberosus</i>	földimogyoró, mogyorófű	100	97	8	35
<i>Lavatera thuringiaca</i>	fehértályva	75	63	3	8
<i>Lemna minor</i> és <i>Spirodela polyrhiza</i>	bíkalencse	100	97	6	31
<i>Leonurus cardiaca</i>	-	n.é.	n.é.	5	4
<i>Lepidium perfoliatum</i> . L. <i>runderale</i>	borsika, cigánypaprika	90	62	8	29
<i>Leucanthemum vulgare</i>	margaréta	n.é.	n.é.	0	1
<i>Ligustrum vulgare</i>	fagyalka	n.é.	n.é.	2	3
<i>Limonium gmelini</i>	vasvirág, szíksaláta	97	92	7	63
<i>Linaria vulgaris</i>	tátogó	84	72	6	25
<i>Lolium perenne</i>	disznófű, mancsifű, szurkos tippán	74	67	8	29
<i>Lotus corniculatus</i> . L. <i>tenuis</i>	sárkelet	100	100	9	44
<i>Lycium barbarum</i>	lícium	100	100	3	9
<i>Lycopus europaeus</i> , L. <i>exaltatus</i>	-	45	0	6	22

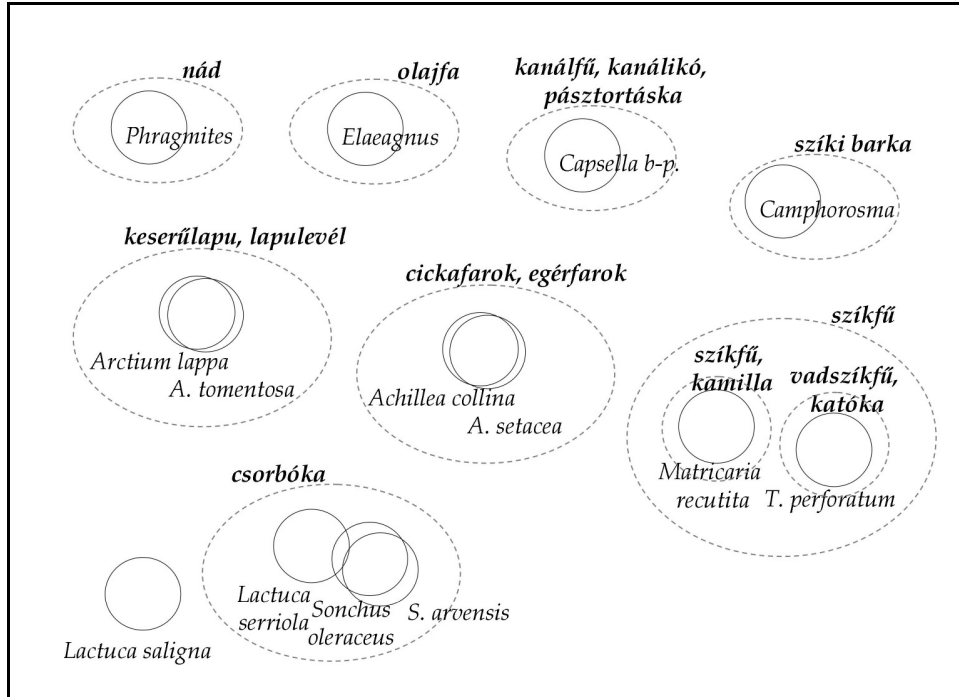
A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettsége (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
<i>Lysimachia nummularia</i>	nincs leggyakoribb neve	n.é.	n.é.	4	5
<i>Lysimachia vulgaris</i>	-	n.é.	n.é.	3	3
<i>Lythrum virgatum</i> (L. <i>salicaria</i>)	nincs leggyakoribb neve	78	3	9	31
<i>Malus sylvestris</i>	vadalma	100	100	4	4
<i>Malva neglecta</i> , M. <i>pusilla</i>	mályva	97	97	7	39
<i>Marrubium peregrinum</i> , M. <i>vulgare</i>	pemetefű	29	14	5	14
<i>Marsilea quadrifolia</i>	-	n.é.	n.é.	1	1
<i>Matricaria recutita</i> (chamomilla)	szík(i)fű, kamilla	100	100	6	48
<i>Medicago lupulina</i>	bodorka	n.é.	n.é.	6	3
<i>Medicago sativa</i>	lucerna	100	100	8	3
<i>Melandrium viscosum</i>	-	n.é.	n.é.	2	4
<i>Melilotus albus</i> , M. <i>officinalis</i>	vadlucerna, butykóró	94	89	8	36
<i>Mentha pulegium</i> , M. <i>arvensis</i> , M. <i>aquatica</i>	fodormenta	95	87	8	38
<i>Myosurus minimus</i>	-	n.é.	n.é.	4	1
<i>Nuphar lutea</i>	vízitök	89	63	3	19
<i>Nymphaea alba</i>	tavirózsa	89	72	3	23
<i>Oenanthe silaifolia</i>	-	n.é.	n.é.	4	2
<i>Ononis spinosa</i>	gelicetövisk, gelicsány	100	87	6	47
<i>Onopordum acanthium</i>	szamártövisk	56	11	5	10
<i>Ornithogalum boucheanum</i> , O. <i>kochii</i>	kígyóvirág	65	43	7	26
<i>Panicum capillare</i>	muhar	n.é.	n.é.	1	1
<i>Papaver dubium</i>	R: vadmák, fehér pipacsvirág	67	40	2	15
<i>Papaver rhoeas</i>	pipacs	100	100	7	30
<i>Pastinaca sativa</i>	vadkapor	67	56	6	9
<i>Persicaria lapathifolia</i> , P. <i>maculosa</i> , P. <i>hydropiper</i>	vérfű, paprikafű	100	86	5	21
<i>Peucedanum officinale</i>	-	n.é.	n.é.	1	0
<i>Phalaris arundinacea</i>	komócsin	90	86	7	41
<i>Phleum pratense</i>	-	n.é.	n.é.	1	1

A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettsége (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
<i>Phlomis tuberosa</i>	-	n.é.	n.é.	2	5
<i>Pholiurus pannonicus</i>	-	n.é.	n.é.	3	1
<i>Phragmites australis</i>	nád	100	100	9	32
<i>Picris hieracioides</i>	-	33	0	6	9
<i>Pimpinella saxifraga</i>	-	n.é.	n.é.	3	2
<i>Plantago lanceolata</i> , <i>P. major</i>	útilapu és lándzsás útifű	94	83	9	35
<i>Poa angustifolia</i>	szórfű, selyemfű, bundzaszór, pistahajú fű, meszelőtippán	87	82	8	55
<i>Poa bulbosa</i>	libatippán	64	60	5	30
<i>Podospermum canum</i>	nincs leggyakoribb neve	85	18	10	40
<i>Polygonatum latifolium</i>	vadgyöngyvirág	n.é.	n.é.	1	1
<i>Polygonum aviculare</i>	porcsin	100	100	10	53
<i>Populus alba</i>	ezüst/rezgő nyárfa	100	100	4	24
<i>Populus canadensis</i>	jegenyenyár	100	100	5	17
<i>Populus nigra</i> var. <i>pyramidalis</i>	jegenyenyár	n.é.	n.é.	3	2
<i>Portulaca oleracea</i>	kövértke	100	86	5	22
<i>Potamogeton pectinatus?</i> <i>P. natans</i>	-	n.é.	n.é.	4	2
<i>Potentilla argentea</i>	nincs leggyakoribb neve	13	0	6	8
<i>Prunella vulgaris</i>	-	n.é.	n.é.	3	1
<i>Prunus spinosa</i>	kökény	100	100	8	18
<i>Puccinellia limosa</i>	szíki tippán	41	9	6	23
<i>Pulicaria dysenterica</i> , <i>P. vulgaris</i>	-	n.é.	n.é.	5	1
<i>Pyrus pyraeaster</i>	vadkörte	100	100	4	17
<i>Quercus robur</i>	tölgyfa	100	100	5	23
<i>Ranunculus aquatilis</i> , <i>R. trichophyllum</i>	-	63	0	5	8
<i>Ranunculus pedatus</i>	csengővirág	100	97	9	34
<i>Rhamnus catharticus</i>	kutyafa	n.é.	n.é.	1	4
<i>Robinia pseudo-acacia</i>	akác	100	100	9	19
<i>Rorippa kernerii</i>	-	n.é.	n.é.	6	6

A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettségé (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
Rosa canina, R. rubiginosa	vadrózsa	100	100	8	30
Rubus caesius	szeder	100	100	7	20
Rumex acetosa, R. thyriflorus	R: sóska, vadsóska, nyúlsóska	n.é.	n.é.	1	5
Rumex crispus, R. stenophyllus, R. patientia, R. palustris	sóslórium, lósóska	100	98	8	63
Salicornia europea	-	n.é.	n.é.	2	1
Salix alba subsp. babylonica	szomorúfűzfa	100	100	4	10
Salix cinerea	nincs leggyakoribb neve	86	86	4	7
Salix fragilis (S. alba)	fűzfa	100	100	4	32
Salix matsudana	csavart/spirál fűz	100	100	3	5
Salvia nemorosa	vadzsálya	60	36	7	25
Salvinia natans	nincs leggyakoribb neve	n.é.	n.é.	3	1
Sambucus nigra	bodza	100	100	4	22
Saponaria officinalis	szappanfű	n.é.	n.é.	2	2
Schlerochloa dura	nincs leggyakoribb neve	81	0	5	18
Schoenoplectus lacustris	káka, fekete káka	95	95	6	59
Scilla drunensis	nácisz	n.é.	n.é.	1	1
Securigera varia	-	n.é.	n.é.	5	1
Senecio erucifolius	-	n.é.	n.é.	4	2
Setaria viridis, S. pumila	muhar	100	98	6	40
Silene latifolia	konkoly	74	16	3	19
Sinapis arvensis	vadrepce	n.é.	n.é.	6	1
Solanum dulcamara	nincs leggyakoribb neve	59	0	4	17
Solanum nigrum	kutyaszőlő	92	71	3	24
Sophora japonica	japánakác	n.é.	n.é.	3	1
Sparganium erectum	R: bikatőr	67	22	4	18
Spergularia maritima	-	n.é.	n.é.	3	1
Stachys annua	tallóvirág, tisztosfü	100	88	4	8
Stachys germanica	báránfű	n.é.	n.é.	3	1

A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettsége (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
<i>Stellaria media</i>	galambbegy, lúdhúr, tyúkhúr	100	85	6	20
<i>Stipa capillata</i>	árvalányhaj	67	67	1	6
<i>Stipa pennata</i> agg.	árvalányhaj	100	100	0	25
<i>Symphytum officinale</i>	fekete nadálytő	82	82	4	11
<i>Tamarix pentandra</i>	tamaricska	80	80	4	10
<i>Tanacetum vulgare</i>	nincs leggyakoribb neve	40	0	5	5
<i>Taraxacum officinale</i>	gyermekláncfű, pitypang	100	95	7	42
<i>Thlaspi arvense</i>	vadlencse?	n.é.	n.é.	3	1
<i>Thymus pannonicus</i> , <i>Th. glabrescens</i>	kakukkfű	100	60	5	5
<i>Torilis arvensis</i>	-	n.é.	n.é.	8	1
<i>Tragopogon dubius</i>	nincs leggyakoribb neve	n.é.	n.é.	3	1
<i>Trapa natans</i>	sulyom	95	95	4	20
<i>Trifolium angulatum</i> , <i>T. restusum</i> , <i>T. striatum</i> , <i>T. campestre</i>	bodorka	100	100	10	52
<i>Trifolium arvense</i>	macskatóke	84	74	4	19
<i>Trifolium pratense</i>	lóhere	100	100	6	23
<i>Trifolium repens</i>	bodorka	100	100	7	8
<i>Tripleurospermum perforatum</i> (<i>Matricaria inodora</i>)	vadszékfű, katóka, kutyakapor	98	94	10	50
<i>Typha angustifolia</i>	mogyorógyíkiny	100	98	6	46
<i>Typha latifolia</i>	liliomgyíkiny	100	100	5	38
<i>Typha laxmanni</i>	rafiagyíkiny	75	25	2	8
<i>Ulmus minor</i> agg., <i>U. pumila</i>	szilfa	94	94	5	18
<i>Urtica dioica</i>	csalánt	100	100	5	41
<i>Urtica urens</i>	csalánt	84	72	2	25
<i>Ventenata dubia</i>	vadzab	100	100	6	6
<i>Verbascum blattaria</i> , <i>V. austriacum</i>	ökörfarok	67	20	5	15
<i>Verbascum phoeniceum</i>	-	n.é.	n.é.	3	5
<i>Verbena officinalis</i>	vasfű?	17	0	6	6

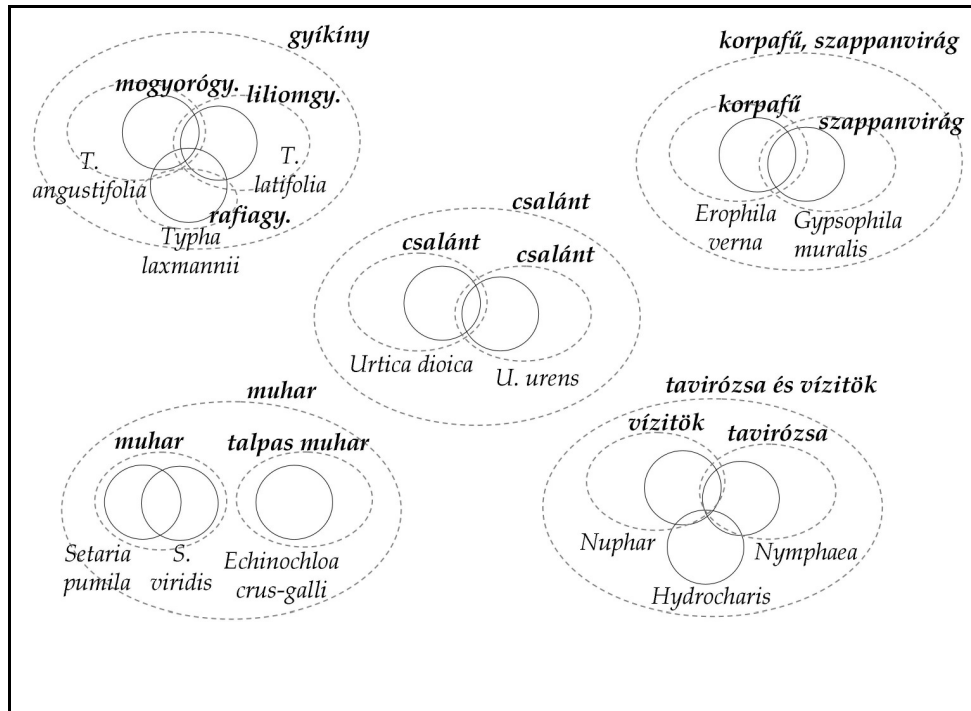
A faj latin neve / Latin name	A népi taxon neve / Folk name	A faj ismertsége (%) / Percent of herdsmen who know	A faj megnevezettségé (%) / Percent of herdsmen who name	A faj táji gyakorisága / Frequency of species in Hortobágy	Adatszám / Number of collected data
Veronica hederifolia, V. polita	-	n.é.	n.é.	9	5
Vicia villosa, V. angustifolia, V. grandiflora	vadbökköny	100	96	8	28
Viola arvensis	vadárvacska	n.é.	n.é.	6	3
Viola odorata	kék ibolya	95	95	3	18
Xanthium italicum, X. strumarium	szerbtövisek	98	95	7	40
Xanthium spinosum	gyengénszűrő	96	91	6	45

2. függelék. Egy- és kétfajos taxonómiai példák. A kisebb körök az egyes tudományos növénytaxonokat jelölik, míg szaggatott vonallal egy-egy önálló népi taxont határoltunk körül. A kis körök átfedése azt mutatja, hogy mennyire érzékelik az egyes növényfajok különbözőségét.

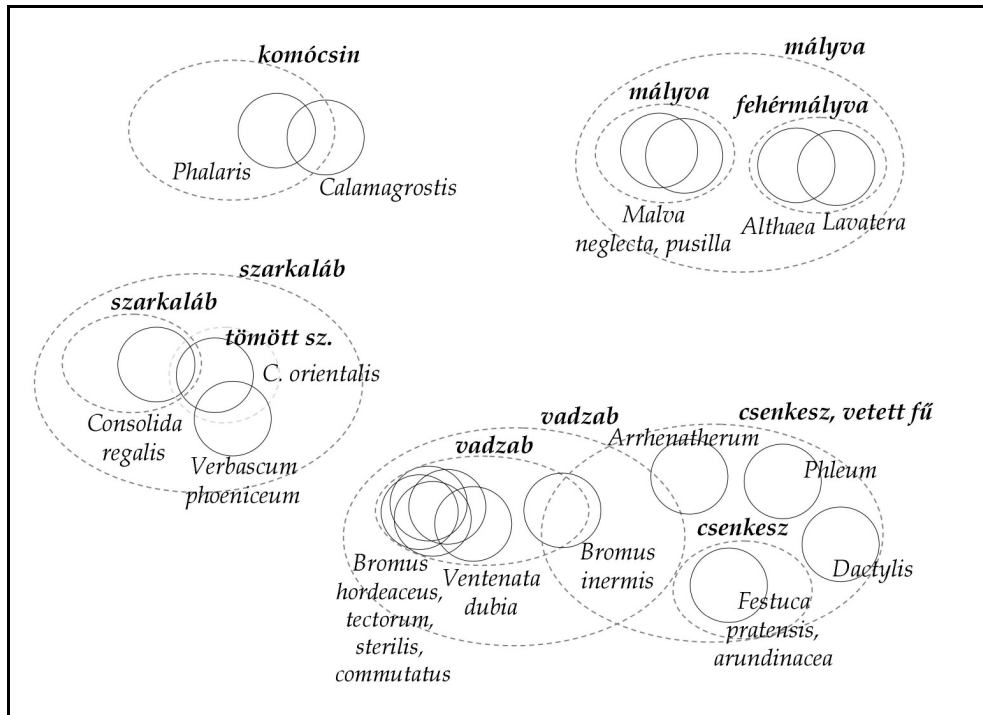
Appendix 2. Simple examples of folk taxonomy. Circles indicate scientific taxa, ellipses with dashed lines show folk taxa.

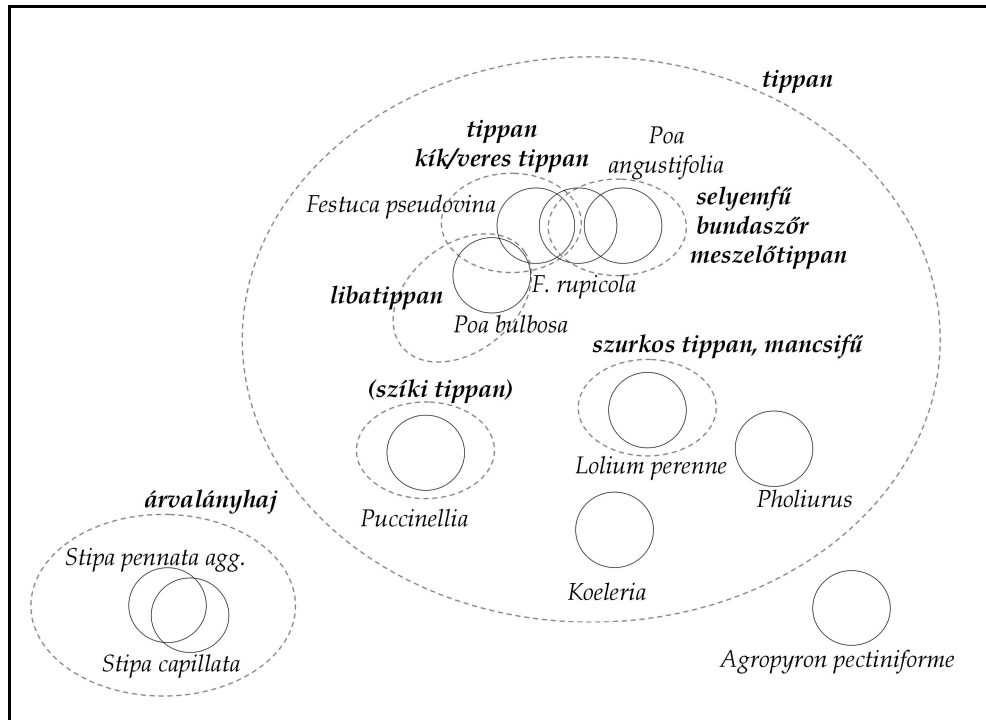
3. függelék. Fajpárosok és -hármassok taxonómiai példái. A legtöbb esetben minden faj névvel ellátott önálló népi taxon, kivéve a Setaria-fajokat, illetve a Hydrocharis-t.

Appendix 3. Folk taxonomy of pairs and triads

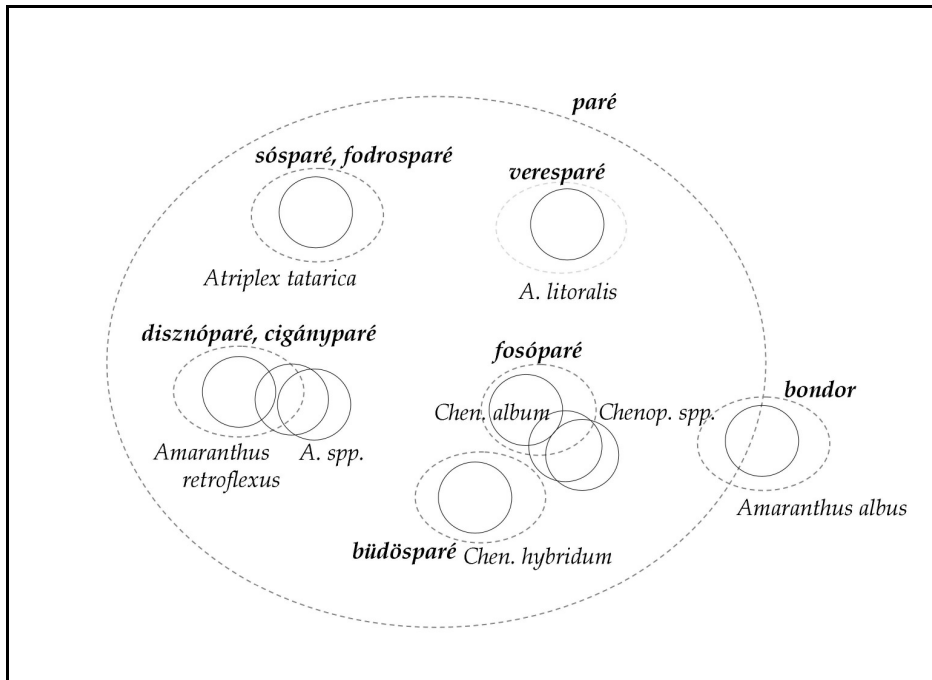
4. függelék. Összetettebb taxonómiai példák. Az újonnan megjelent fajok (Calamagrostis epigeios, Consolida orientalis, Ventenata dubia és a vetett fűfajok) eltérő mértékben vonódtak be az őshonos fajok népi taxonjaiba.

Appendix 4. More complex examples of folk taxonomy (Calamagrostis, Consolida orientalis, Arrhenatherum, Dactylis and Festuca pratensis/arundinacea are „neophytes” in this landscape)

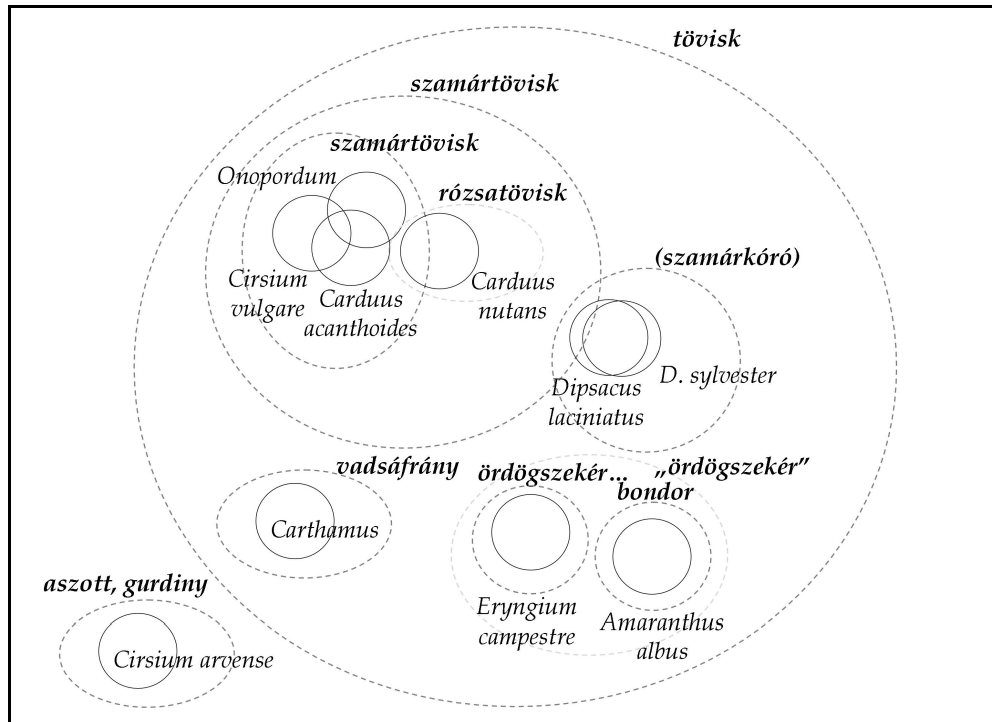
5. függelék. A tippán és rokonai taxonómiája. A fő taxonok a Festuca pseudovina, a vele kissé átfedő Poa angustifolia és P. bulbosa, az önállóbb Lolium perenne, valamint az önálló, de ritkán megnevezett Puccinellia limosa. A Festuca rupicola nem önálló taxon, összevonódik a F. pseudovina-val és Poa angustifolia-val. A ritkább fűfajok nem önálló taxonok.

Appendix 5. Folk taxonomy of grasses of salt and loess steppe habitats

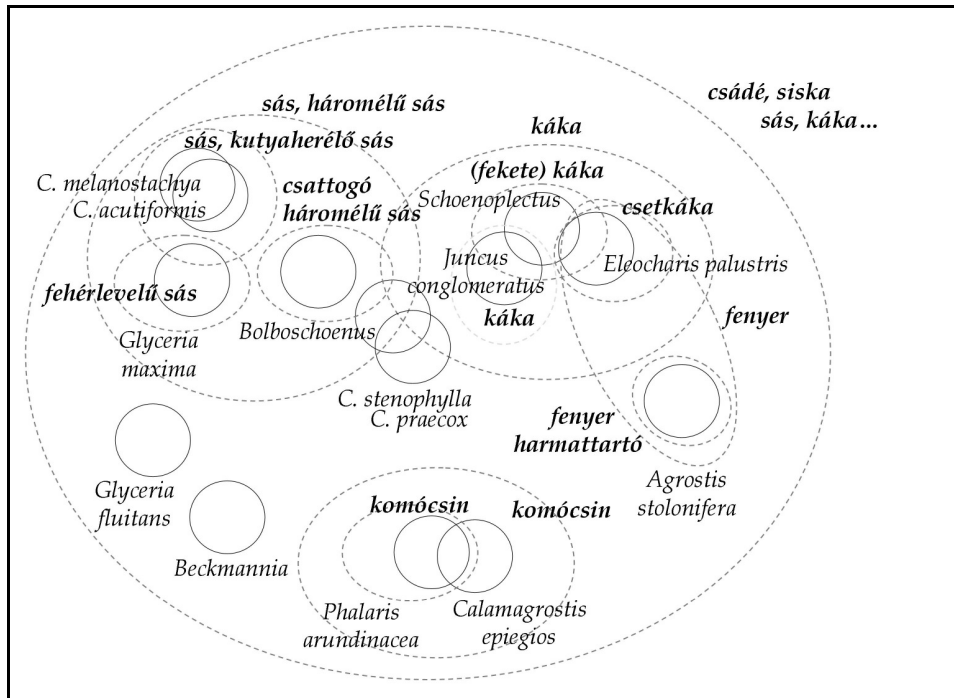
6. függelék. A parék (Chenopodiaceae) taxonómiája. Meglepően jól ismert taxonok, aminek fő oka, hogy jelentős szerepük van, elsősorban mint zöldtakarmány. A fő taxonok az *Atriplex tatarica*, *Amaranthus retroflexus*, *Chenopodium album* és *Ch. hybridum*. A többi faj ezekhez kapcsolódik. Az *Atriplex litoralis* önállósága bizonytalan (ezért halvány a szaggatott vonal). Az ördögsekérként viselkedő *Amaranthus albus* lazán kapcsolódik e csoporthoz. Megjegyezzük, hogy a paré(j) olykor minden lágyszárú növény vagy az állatoknak zölden beadható összes gyomnövény közös neve.

Appendix 6. Folk taxonomy of Chenopodiaceae. Many species (more than expected) are known since many of them are important green fodder plants for pigs, chickens etc.

7. függelék. A töviskek taxonómiája. A Cirsium- és Carduus-fajokat (a Cirsium arvense kivételével) a szamártövisek népi taxonba vonják össze. Ezen belül csak részben válik el a Carduus nutans. A többi szúrós faj nem vagy csak lazán kapcsolódik a szamártövisekhez. Az Eryngium campestre és az Amaranthus albus – ördögszekér mivoltuk révén – kissé kapcsolódnak egymáshoz. A Dipsacus-fajok szintén önálló népi taxont alkotnak, de ritkán nevezik meg őket.

Appendix 7. Folk taxonomy of spiny plants

8. függelék. A vizes élőhelyek fű-, káká- és sásfajainak taxonómiája. E csoport taxonómiája két ok miatt bonyolult. Egyrészt sok hasonló faj él a hortobágyi laposokban, másrészt ezeket sokféleképpen vonják össze, illetve tévesztik. A fő taxonok a sás, a káká és a komócsin, részben elválva a csetkáká, jobban a fenyér. A csoportnak nem tagja a nád és a gyékény (lásd a 2. és 3. függelékben). A *Glyceria maxima* és a *Bolboschoenus maritimus* a sásokon belül részben önálló népi taxont alkot, a *Glyceria fluitans* és *Beckmannia eruciformis* nem ismert faj. Sokan az egész csoportot is egyféle egységnek tartják, de más-más nevek alatt (csádé, siska, sás, káká)

Appendix 8. Folk taxonomy of grasses/sedges of wet habitats. Taxonomy is complex since many species are grouped to others by some of the herdsmen

8. Irodalomjegyzék

- BERLIN, B. (1992): Ethnobiological Classification. Principles of Categorisation of Plants and Animals in Traditional Societies. – Princeton, Princeton University Press
- GRYNAEUS T., SZABÓ L.Gy. (2002): A bukovinai hadikfalvi székelyek növényei. – *Gyógyszerészet* **46**: 251-259., 327-336., 394-399., 588-600.
- GRYNAEUS T.– SZABÓ L.Gy. (1993): Növények ismerete és használata Dávodon (Bács-Kiskun m.). – *Gyógyszerészet* **37**: 29-36., 85-92.
- GUB J. (1996): Erdő-mező növényei a Sóvidéken. – Korond, Firtos Művelődési Intézet
- MOLNÁR Zs. – BABAI D. (2009): Népi növényzetismeret Gyimesben I.: növénynevek, népi taxonómia, az egyéni és közösségi növényismeret. – *Botanikai Közlemények* **96**: 117-143.
- MOLNÁR Zs. – B. PAPP Sz. (2010): A magyar népi növénynevek adatbázisa. – Kézirat, MTA ÖBKI, Vácrátót
- MOLNÁR Zs.– HOFFMANN K. (2011a): A hortobágyi pásztorok növény- és növényzetismerete I.: szíkesek, rétek, mocsarak és löszgyepek növényei, valamint az őshonos fásszárúak és erdei lágyszárúak. – Déri Múzeum Évkönyve (nyomdában)
- MOLNÁR Zs. – HOFFMANN K. (2011b): A hortobágyi pásztorok növény- és növényzetismerete II.: a telkes helyek, útmezsgyék, csatornapartok és szántóföldek növényei, valamint a nem őshonos fásszárúak. – Déri Múzeum Évkönyve (nyomdában)
- OLÁH A. (1987): Zöldvarázslók, virág-orvosok. Népi növényismeret Békés megyében. – Békéscsaba
- PÉNTEK J. – SZABÓ T. A. (1985): Ember és növényvilág. Kalotaszeg növényzete és népi növényismerete. – Bukarest, Kriterion Könyvkiadó
- RAB J. (2001): Népi növényismeret a Gyergyói-medencében. – Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda
- RÁCZ J. (2010): Növénynevek enciklopédiája. Az elnevezések eredete, a növények kultúrtörténete és élettani hatása. – Tinta Könyvkiadó, Budapest
- SZABÓ T.A. – PÉNTEK J. (1976): Ezerjófű. Etnobotanikai útmutató. – Bukarest, Kriterion Könyvkiadó.
- SZUIKÓ-LACZA J. (1981): Vegetation of the Hortobágy National Park. In: SZUIKÓ-LACZA J. (szerk.): Flora of the Hortobágy National Park. – Bp., Akadémiai Kiadó, pp. 15-32.
- TIKOS B. (1950, 1951): Növénynevek a Hortobágyról. – *Magyar Nyelvőr* **74**: 368-371, **75**: 268-272, 341-347, 425-431.
- VÖRÖS É. (2008): A magyar gyógynövények neveinek történeti-etimológiai szótára. – Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének kiadványai (szerk. JAKAB L.), Debrecen

Author's address:

Molnár Zsolt
molnar.zsolt@okologia.mta.hu
MTA Ökológiai Kutatóközpont
Ökológiai és Botanikai Intézet
Vácrátót